

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

"Η Απεικόνιση των ΛΟΑΤΚΙ+ Χαρακτήρων στην Παιδική Λογοτεχνία "

"Representations of LGBTQ+ Characters in Children's Literature"

Πολυχρονιάδου Σοφία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: **Δρ. Μένη Δ. Κανατσούλη**

Φλώρινα, 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: "Η Απεικόνιση των ΛΟΑΤΚΙ+ Χαρακτήρων στην Παιδική Λογοτεχνία "

"Representations of LGBTQ+ Characters in Children's Literature"

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας :

Πολυχρονιάδου Σοφία Α.Μ.: 7265

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Δρ. Μένη Δ. Κανατσούλη, καθηγήτρια στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, αναπληρωτής καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και επιστημονικός υπεύθυνος του Μεταπτυχιακού «*Δημιουργικής Γραφής*»

Δρ. Άννα Βακάλη, ειδικό διδακτικό προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π) στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Στη μνήμη του πατέρα μου

Στη μητέρα μου

Στην αδερφή μου Στέλλα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά την κ. Μένη Κανατσούλη, καθηγήτρια στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, η οποία ανέλαβε την επίβλεψη της παρούσας εργασίας. Η επιστημονική καθοδήγηση, η στήριξη και η ενθάρρυνση της ήταν πάρα πολύ σημαντική σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας.

Σημαντική στήριξη στην προσπάθεια μου βρήκα και από τα υπόλοιπα μέλη της Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής, κ. Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο, αναπληρωτή καθηγητή στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και επιστημονικό υπεύθυνο του Μεταπτυχιακού «*Δημιουργικής Γραφής*» και κ. Άννα Βακάλη, ειδικό διδακτικό προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π) στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να ερευνήσει τους ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες στην παιδική λογοτεχνία. Πως απεικονίζονται; Ποιοι άλλοι χαρακτήρες εμφανίζονται; Σε ποιες πληροφορίες και πεποιθήσεις εκθέτουν τα παιδιά αυτά τα βιβλία; Η κατανόηση του πως σκιαγραφούνται και ενυπάρχουν αυτοί οι χαρακτήρες στα παιδικά βιβλία, δείχνει πως τοποθετείται η κοινωνία απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Αυτή η διπλωματική εργασία θα μελετήσει ποιοτικά σαράντα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία και πως παρουσιάζεται ο ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρας σε αυτά.

Λέξεις-Κλειδιά: ΛΟΑΤΚΙ+, ετεροκανονικότητα, βιολογικό φύλο, κοινωνικό φύλο, παιδικό βιβλίο, μη συμμόρφωση φύλου

Abstract

The present study aims to present the LGBTQ+ characters in children's literature. How are they depicted? What other characters appear? What information and beliefs do these books expose children to? Understanding how these characters are outlined and inherent in children's books shows how society views LGBTQ+ individuals. This dissertation will study qualitatively forty children's illustrated books and see how the LGBTQ+ characters are presented in these.

Keywords: LGBTQ+, heteronormativity, sex, gender, children's book, gender nonconformity

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ

Λ.Ο.Α.Τ.Κ.Ι+

Λ Λεσβίες

Ο Ομοφυλόφιλοι

Α Αμφιφυλόφιλοι

Τ Τρανς

Κ Κουηρ

Ι Ιντερσεξ

+ Σημαίνει όλες τις υπόλοιπες ταυτότητες

Εισαγωγή

Από την πρώτη κυκλοφορία παιδικών βιβλίων με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες μέχρι σήμερα, έχουν γίνει πολλά βήματα αλλά και πάλι δε συναντάμε πολλούς τέτοιους χαρακτήρες στην παιδική λογοτεχνία. Στην παρούσα διπλωματική εργασία, ο χαρακτήρας αυτός, αποτελεί την κύρια πηγή έρευνας καθώς και το πώς παρουσιάζεται στις σελίδες των παιδικών εικονογραφημένων βιβλίων. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια προσέγγισης του θέματος θεωρητικά. Για να προσεγγίσουμε τον ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρα και το πώς γεννήθηκε η ανάγκη να ενυπάρχει στο παιδικό βιβλίο πρέπει να γίνει αναφορά στο φύλο, το κοινωνικό και βιολογικό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο υπάρχει η μεθοδολογία και συγκεκριμένα η ποιοτική προσέγγιση έρευνας κατά την οποία μελετήθηκαν σαράντα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία.

Στο τρίτο κεφάλαιο ακολουθεί η ανάλυση των ευρημάτων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της μελέτης.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ	7
Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 1^ο κεφάλαιο: Θεωρητικό πλαίσιο	12
<i>Σπουδές φύλου-εισαγωγικά</i>	12
<i>Γέννηση της θεωρίας του φύλου</i>	12
<i>Επιτελεστικό φύλο: Το καλό είναι ότι κανείς δεν καταλαβαίνει τίποτα</i>	14
<i>Το κίνημα Queer</i>	16
<i>Παιδική Λογοτεχνία: Κάπου, κάποτε</i>	17
<i>Παιδική Λογοτεχνία και λογοκρισία</i>	17
<i>Λογοκρισία Παιδικής Λογοτεχνίας ΛΟΑΤΚΙ+</i>	18
<i>Εικογραφημένα παιδικά βιβλία: «Σκοντάφτουν» τα δάχτυλα μου στην άγκυρα, στο τέλος της σελίδας»</i> ..	20
<i>Απεικόνιση ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία</i>	21
<i>Εκπαιδευτικοί της προσχολικής ηλικίας</i>	23
<i>Ομοφυλόφιλος γονιός: Τι θα γίνει αν μεγαλώσεις ένα κορίτσι σε ένα μπλε δωμάτιο;</i>	25
Κεφάλαιο 2^ο: Μεθοδολογία	26
<i>Σκοπός της έρευνας</i>	26
<i>Μέθοδος εργασίας</i>	27
<i>Ερευνητικό ερώτημα</i>	27
<i>Ανάλυση</i>	27
<i>Δείγμα</i>	27
Κεφάλαιο 3^ο : Ανάλυση	31
<i>Ανάλυση των παιδικών εικονογραφημένων βιβλίων</i>	31
<i>Aizen, M. (May 2 2017). Eustace & Clyde. New York, United States: Sky Pony</i>	31
<i>Anderson, A. (13 Feb 2018). Neither. New York, United States: Little, Brown & Company</i>	33
<i>Austrian, J. (January 5, 2016). Worm Loves Worm. United States: HarperCollins/Balzer + Bray</i>	35
<i>Beer, S. (24 Dec 2018). Love Makes a Family. United States: Dial Books</i>	38
<i>Bell, D. (27 Feb 2017). Under the Love Umbrella. VIC, Australia: Scribe Publications</i>	40
<i>Biggs, B. (March 7 2017). Tinyville Town: I'm a Librarian. New York, United States: Abrams Appleseed/Harry N. Abrams</i>	42
<i>Brannen, S. (1 Apr 2008). Uncle Bobby's Wedding. New York, United States: Penguin Putnam Inc</i>	44

<i>Brannen, S. (12 May 2020). Uncle Bobby's Wedding. New York, United States: Little Bee Books.</i>	<i>46</i>
<i>Bundo, M. & Twiss, J. (18 March 2018). A Day in the Life of Marlon Bundo. San Francisco: Chronicle Books LLC.</i>	<i>48</i>
<i>Dauids, S. (November 7 2015). Annie's Plaid Shirt. United States: Upswing Press.</i>	<i>52</i>
<i>Elliott, M. (1 Mar 2017). Pearl Power And The Girl With Two Dads. Upton, United Kingdom: I Love Mel.</i>	<i>54</i>
<i>Fernandez, M. (2019). Federico and All His Families. Madrid, Spain: nubeOCHO.</i>	<i>57</i>
<i>Genhart, M. (May 7 2019). Rainbow: A First Book of Pride. United States: Magination Press (American Psychological Association).</i>	<i>59</i>
<i>Gordon, M. (1 Aug 2016). The Flower Girl Wore Celery. Minneapolis, United States: Kar-Ben Publishing (R).</i>	<i>60</i>
<i>Green, B. (June 2 2020). Who's Your Real Mom?. Minneapolis, Minnesota, United States: Scribble US.</i>	<i>64</i>
<i>Haack, D. (14 Apr 2020). Prince & Knight. Australia: Little Bee Books.</i>	<i>68</i>
<i>Hall, M. (February 2 2016). Red : A Crayon's Story. New York, United States: HarperCollins Publishers Inc. ...</i>	<i>71</i>
<i>Hoffman, S. & Hoffman, I. (1 Mar 2020). Jacob's New Dress. Park Ridge, Illinois, United States: Albert Whitman & Company.</i>	<i>73</i>
<i>Joosten, M. (March 26 2019). My Two Dads and Me. New York, United States: Random House USA Inc.</i>	<i>77</i>
<i>Joosten, M. (March 26 2019). My Two Moms and Me. New York, United States: Random House USA Inc. ...</i>	<i>79</i>
<i>Kilodavis, C. (December 1 2010). My Princess Boy. New York, United States: SIMON & SCHUSTER.</i>	<i>80</i>
<i>Kirst, S. (5 May 2020). Papa, Daddy, and Riley. United States: Magination Press (American Psychological Association).</i>	<i>82</i>
<i>Lang, S. (March 24 2015). Families, Families, Families!. United States: Random House Books for Young Readers.</i>	<i>85</i>
<i>Love, J. (April 23, 2018). Julián Is a Mermaid. United States: Candlewick Press.</i>	<i>87</i>
<i>Love, J. (October 6, 2020). Julián at the Wedding. United States: Candlewick Press.</i>	<i>90</i>
<i>Lukoff, D. (4 June 2019). When Aidan Became a Brother. New York City, United States: Lee & Low Books.</i>	<i>94</i>
<i>Manushkin, F. (14 Apr 2020). Plenty of Hugs. United States: Penguin Putnam Inc.</i>	<i>98</i>
<i>Meisner, N. (April 8 2019). My Mommy, My Mama, My Brother, and Me: These Are the Things We Found By the Sea. Canada: Nimbus Publishing (CN).</i>	<i>101</i>
<i>Mills, M. (April 4 2019). Families, Families Everywhere. United States: The Mills of Abstraction.</i>	<i>103</i>
<i>Newman, L. (December 9 2008). Daddy, Papa, and Me. United States: Tricycle Press.</i>	<i>104</i>
<i>Newman, L. (6 August 2016). Heather Has Two Mommies. United States: Candlewick Press.</i>	<i>105</i>
<i>Newman, L. (15 Jun 2017). Sparkle Boy. New York, United States: Lee & Low Books.</i>	<i>107</i>
<i>Nijland, S. & de Haan, L. (March 1 2003). King and King. Berkeley, CA, United States: Tricycle Press.</i>	<i>110</i>
<i>Parets Luque, C. (April 3, 2018). A handful of buttons: Picture book about family diversity. United States: CreateSpace Publishing.</i>	<i>113</i>
<i>Parr, T. (2 Apr 2019). The Family Book. New York, United States: Little, Brown & Company.</i>	<i>114</i>
<i>Richardson, J. & Parnell, P. (1 june 2005). And Tango Makes Three. United States: Simon & Schuster Books For Young Readers.</i>	<i>115</i>

<i>Royce, E. (April 28 2020). Auntie Uncle: Drag Queen Hero. United States: Pow! Kids Books.....</i>	<i>117</i>
<i>Savage, S. (May 18 2017). Are You a Boy or Are You a Girl?. London: Jessica Kingsley Publishers.....</i>	<i>120</i>
<i>Scotto, T. (April 3 2018). Jerome by Heart. New York, United States: Enchanted Lion Books.....</i>	<i>123</i>
<i>Walton, J. (May 31 2016). Introducing Teddy: A gentle story about gender and friendship. New York: Bloomsbury USA Childrens.....</i>	<i>127</i>
Κεφάλαιο 4^ο	131
<i>Συμπεράσματα.....</i>	<i>131</i>
<i>Βιβλιογραφία.....</i>	<i>137</i>
<i>Παιδικά εικονογραφημένα βιβλία.....</i>	<i>139</i>

Κεφάλαιο 1^ο κεφάλαιο: Θεωρητικό πλαίσιο

Σπουδές φύλου-εισαγωγικά

Στις σπουδές φύλου πρωταγωνιστικό ρόλο έχει η πίεση που δέχεται κάθε άτομο στο οποίο έχει αποδοθεί ο έμφυλος χαρακτηρισμός άρρεν-άντρας ή θήλυ γυναίκα. Στο δεύτερο φεμινιστικό ρεύμα η διάκριση μεταξύ βιολογικού (sex) και κοινωνικού φύλου (gender) βρίσκεται στο προσκήνιο. Το sex είναι αυτό που ονομάζουμε βιολογικό διμερές φύλο, ενώ το gender είναι το κοινωνικό επιτελεστικό φύλο (Κολύρη, 2017, 14).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας μιλώντας για το φύλο μας λέει τα εξής: *«Γεννιόμαστε και ταυτοποιούμε σε ένα φύλο και με αυτό μας στέλνουν στον κόσμο. Όμως για πολλούς είναι αιτία εσωτερικής δυσαρμονίας και η ταυτότητα που αποδίδει ανεπιτυχής καθώς το φύλο δεν είναι μόνο έμφυτο και ούτε καθορίζεται αποκλειστικά από τη βιολογική διαφορά, αλλά και από παράγοντες κοινωνικούς και πολιτιστικούς»*. Ο διάλογος για το φύλο ξεκινά από το πρώτο κύμα του φεμινισμού το οποίο το συναντάμε με δύο κατευθύνσεις είτε μαρξιστική/αριστερή (Simone Weil, Alexandra Kollontai) είτε μέσα από μια φαινομενολογική κατεύθυνση (Simone de Beauvoir). Έτσι σε κοινωνίες που μέχρι τότε δε γνώριζαν για τη δυσκολία πολλών ανθρώπων να ενταχθούν στο ένα ή το άλλο φύλο, το φεμινιστικό κίνημα δίνει τη δυνατότητα στη μειονότητα αυτή να εμφανιστεί στο προσκήνιο και να κάνει αισθητή την παρουσία της (Κολύρη, 2017, 14-18).

Η Judith Butler (2009) μας λέει ότι τα σώματα έχουν έμφυλα χαρακτηριστικά, τα οποία δεν έχουν νόημα μέχρι να έρθει η κοινωνία και ο πολιτισμός για να τα ερμηνεύσει. Έτσι το βιολογικό φύλο προκύπτει από το κοινωνικό και δεν το προϋποθέτει. Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ κοινωνικού και βιολογικού φύλου, το φύλο είναι αποτέλεσμα μιας κοινωνικό-πολιτισμικής κατασκευής (Butler, 2009, 52). Το φύλο “αποκτιέται” μέσα από τη μίμηση, τη συμμόρφωση και εσωτερίκευση των νορμών (Connell 2006 στο: Γεωργιάδου, 1). Τα παιδιά μαθαίνουν πώς λειτουργούν οι έμφυλες σχέσεις, πώς να κινηθούν μέσα σε αυτές και πώς να διαπραγματευτούν (Γεωργιάδου, 2018, 2).

Γέννηση της θεωρίας του φύλου

Η έννοια του φύλου διαμορφώθηκε και επιβλήθηκε πρώτα σε ιατρικό πλαίσιο και μετά έγινε σημαντική έννοια στις αμερικανικές φεμινιστικές σπουδές. Δύο ονόματα συνδέονται στενά με τη γέννηση του: Τζον Μάνι και Ρόμπερτ Στόλερ. Ο πρώτος, είναι ψυχολόγος ειδικευμένος στις περιπτώσεις ερμαφροδιτισμού. Ο δεύτερος είναι ψυχίατρος και έχει ασχοληθεί κυρίως με

την περίπτωση των διαφυλικών. Στο ερώτημα σχετικά με το βιολογικό υπόστρωμα της σεξουαλικής ταυτότητας καταλήγουν αμφότεροι στο συμπέρασμα πως τόσο η ανδρική όσο και η γυναικεία ταυτότητα είναι κοινωνικές κατασκευές και πως η βιολογία δεν παίζει κανένα ρόλο, ή ελάχιστο, στη διαδικασία της σεξουαλικής ταύτισης.

Η σεξουαλική ταυτότητα απελευθερώνεται από το γένος. Γεννιόμαστε με ένα έμφυλο σώμα, αλλά γινόμαστε άντρας ή γυναίκα από την εκπαίδευση που θα λάβουμε. Στην αρχή υπάρχει μια ουδετερότητα και με την επιρροή της κανονιστικότητας των κανόνων που δομούν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί, κατασκευάζονται και εν τέλει διαφοροποιούνται τα δύο φύλα. Ο Μάνι από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 έχει πειστεί για τη ρευστότητα της σεξουαλικής ταυτότητας και την κυριαρχία της εκπαίδευσης στα βιολογικά δεδομένα. Το 1955 εισάγει στο λεξιλόγιο του την έννοια του «φύλου», με τη σημασία του «κοινωνικού φύλου». Το 1957 δημοσιεύει μαζί με τους ψυχιάτρους Τζόαν και Τζον Χάμπσον, τα αποτελέσματα μιας κλινικής έρευνας πάνω σε πεντακόσιους ερμαφρόδιτους ασθενείς. Σύμφωνα, με τη μελέτη αυτή είναι πλέον βέβαιος ότι η εκπαίδευση και το κοινωνικό περιβάλλον υπερτερούν έναντι του βιολογικού. Το «φύλλο κοινωνικοποίησης», το «φύλο ανατροφής» (sex of rearing) επιβάλλεται στο γονιδιακό, ορμονικό φύλο (Levet, 2019: 65-67).

Ο Ρόμπερτ Στόλερ είναι Αμερικανός ψυχίατρος και το όνομα του έχει συνδεθεί με τη θεωρητικοποίηση της έννοιας του *φύλου*. Ο Στόλερ ενδιαφέρεται κυρίως για τα διαφυλικά άτομα, τα άτομα δηλαδή που αισθάνονται ότι ανήκουν στο αντίθετο φύλο από αυτό που είναι. Στο βιβλίο του *Sex and Gender* μας λέει ότι μπορεί το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο να φαίνονται έννοιες ταυτόσημες, αλλά αυτό μπορεί να μη συμβαίνει. Από το φύλο της γέννησης μας μέχρι το αν αντιλαμβανόμαστε τον εαυτό μας ως αγόρι ή κορίτσι η ακολουθία δεν είναι πάντα σωστή. Το γένος καθορίζεται από την κουλτούρα, δηλαδή μαθαίνεται, οπότε η ταυτότητα φύλου είναι επίκτητη (Levet, 2019: 74).

Το 1970 η έννοια του φύλου μπαίνει δυναμικά στο πεδίο των φεμινιστικών σπουδών. Πρώτη η Βρετανίδα κοινωνιολόγος Αν Όουκλι την υιοθετεί. Το έργο της *Sex, Gender and Society*, το οποίο κυκλοφόρησε το 1972 κληροδότησε στις ανθρωπιστικές επιστήμες το ζεύγος εννοιών βιολογικό/κοινωνικό φύλο, έννοιες που έχει δανειστεί από τους Τζον Μάνι και Ρόμπερτ Στόλερ. “Γένος” κατά την Όουκλι είναι οι ορατές διαφορές στα εξωτερικά γεννητικά όργανα μεταξύ γυναικών και αντρών. Το “φύλο” είναι θέμα κουλτούρας. Η θέση της Σιμόν ντε Μπωβουάρ, για το φύλο, αποκρυσταλλώνεται από το 1949 με το βιβλίο της *Δεύτερο φύλο*, και συνοψίζεται στη διάσημη φράση «Δε γεννιέσαι γυναίκα, γίνεσαι». Οι φεμινίστριες

διαπιστώνουν αμέσως σε αυτή την ιδέα, πολλές αρετές για τη θέση της γυναίκας. Αν η φύση δεν υπαγορεύει τίποτα και ο άντρας και η γυναίκα είναι μόνο κοινωνικές κατασκευές, τότε η γυναίκα πρέπει να αναγνωρίζεται ως ισότιμη με τον άντρα και να διεκδικεί τις ίδιες λειτουργίες και τις ίδιες ευθύνες με τους άντρες. Η κοινωνία δε μπορεί να παράγει ανισότητες και να τις νομιμοποιεί. Το θηλυκό και το αρσενικό κατασκευάστηκαν με μοναδικό άξονα την κυριαρχία, αυτή η λογική επικρατεί στη φεμινιστική συνείδηση (Levet, 2019: 75-76).

Το αρσενικό και το θηλυκό είναι προϊόντα της κοινωνίας, δεν υπάρχουν αυτόνομα, αυτό δηλώνει η θεωρία του φύλου. Η θηλυκή ταυτότητα είναι αποτέλεσμα της «ετεροφυλοφιλικής ιδεολογικής μήτρας». Η θεωρία του φύλου διαποτίζεται και από άλλες φιλοσοφικές πηγές όπως αυτή του Μισέλ Φουκώ και του Ζακ Ντερντά. Από την *Επιτήρηση και τιμωρία* του Μισέλ Φουκώ, οι στοχαστές του φύλου κρατούν τη θέση μιας εξουσίας που δεν είναι προνόμιο του Κράτους, αλλά διασπάται σε «μικρο-εξουσίες». Ο όρος αποδόμηση για τον Ντερντά, σημαίνει ότι το πραγματικό είναι ένα αποτέλεσμα των λόγων. Κάθε ανθρώπινη ομάδα φτιάχνει την ύπαρξη της σκηνοθετώντας και λεξικοποιώντας τον εαυτό της. Η πραγματικότητα δημιουργείται με τον λόγο, έτσι υπάρχουν τα πράγματα ή όχι. Η αποδόμηση σημαίνει πρώτα αποδόμηση αυτών των αφηγημάτων, όλα αυτά είναι μυθοπλασίες, που είναι «γραμμένες» από τους δυνατούς μιας και οι αδύνατοι εξ ορισμού δεν έχουν λόγο. Η θεωρία του φύλου υιοθετεί τις απόψεις του Ζακ Ντερντά και επεκτείνει στο γένος τη δική του επιχείρηση αποδόμησης. Οι έμφυλες διαφορές που θεωρούμε ότι βασίζονται στη φύση, η θεωρία του φύλου τις κάνει να φαίνονται πλαστές, δημιουργημένες από αφηγήματα. Δεν υπάρχει άνδρας ή γυναίκα παρά μόνο αφηγήματα τα οποία οικειοποιούνται από τα άτομα ανάλογα με τα γεννητικά τους όργανα. Η κοινωνία προσπαθεί να μας ενσταλάξει μια συγκεκριμένη πορεία ανάλογα με το φύλο μας. Σύμφωνα με το φύλο μας περιμένει να έχουμε τον αντίστοιχο σεξουαλικό προσανατολισμό, ζήτημα καθαρά προσωπικό αλλά στο οποίο έχει καταφέρει να παρεισφρήσει η κοινωνία καθιστώντας την ετεροφυλοφιλία κανονικότητα (Levet, 2019: 78-80).

Επιτελεστικό φύλο¹: Το καλό είναι ότι κανείς δεν καταλαβαίνει τίποτα

Στις δεκαετίες του '70 και του '80 το φύλο μπαίνει στη δημόσια συζήτηση με το μοντέλο της επιτελεστικότητας και αφήγησης που περιέγραψε η Judith Butler – τότε έχουμε τη

¹ Η έννοια της επιτελεστικότητας (performativity) έχει διττή σημασία: η πρώτη έχει να κάνει με την υπόδυση του ρόλου, κάποιος «παίζει» το φύλο του. Η δεύτερη θέλει να μας κάνει γνωστό ότι μέσα από μια ειδική γλώσσα, λεκτική ή σωματική, έχει τη δύναμη να διαμορφώνει μια κατάσταση ή ταυτότητα σιωπηλά. Έτσι διαμορφώνονται έννοιες και εντολές από την εξουσία που φαίνονται ως φυσική επιλογή και είναι αυθύπαρκτες.

μετονομασία του φύλου από sex σε gender- με τη βίβλο πλέον *Gender trouble* [Αναταραχή φύλου]. Η Butler στηρίχθηκε πάνω σε ιδέες του Foucault, του Deleuze, της Simone de Beauvoir, της Julia Kristeva, και στην ψυχανάλυση του Φρόυντ και στον Λακάν (Κολύρη, 2017: 36-37). Ο Foucault, θέτει πρώτος το φύλο στο πλαίσιο των δυνάμεων της εξουσίας στο τρίτομο έργο του *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, αυτό που κάνει είναι να πάρει τη σύγκρουση του σεξουαλικού ενστίκτου (libido) με τη δεδομένη πραγματικότητα και να την εγγράψει στην εξουσία. Το άρρεν-θήλυ είναι μια κατασκευή που θέλει η εξουσία για δικούς της λόγους. Μετασχηματίζει το απλό άνδρας γυναίκα σε κάτι σύνθετο, σιωπηρά εισάγει κάτω από το καθένα πλήθος ονομάτων, ιδιοτήτων, επιγραφών: για παράδειγμα γυναίκα σημαίνει ταυτόχρονα να είσαι εύθραυστή, παρορμητική, να περνάς στους άλλους τα θέλω σου με πλάγιους τρόπους. Οι ταυτότητες φύλου όσο πιο αμετάβλητες και οριοθετημένες είναι τόσο περισσότερο ευνοούν την εξουσία και τη σταθερότητα του κοινωνικού συστήματος που αυτές στηρίζουν. Έτσι έχουμε το πρώτο μοντέλο σεξουαλικής ετερότητας που δημιουργείται μέσα στο υποκείμενο και όχι κάτι που συναντάμε στη σχέση του υποκειμένου με την κοινωνία. (Κολύρη, 2017: 37-40).

Από την άλλη πλευρά οι Deleuze και Guattari υποστηρίζουν ότι τα φύλα δεν είναι ένα ή δυο αλλά τόσα όσα και τα άτομα. Το μοντέλο αυτό πέρασε και στην πολιτική του queer, εκεί το φύλο είναι ένα φάσμα. Η ντελεζιανή αποδόμηση και το κίνημα queer καταλήγουν να έχουν εκλεκτικές ταυτίσεις (Κολύρη, 2017: 40-42). Η Butler διατυπώνει για πρώτη φορά την έννοια της επιτελεστικότητας, το φύλο παρουσιάζεται ως ρόλος και εμείς καλούμαστε να τον ενσαρκώσουμε, εδραιώνεται με καθοδήγηση, επανάληψη και μίμηση, όπως ένας ηθοποιός που παίζει σε μια θεατρική παράσταση που διαρκεί όμως όσο η ζωή του. Το κάθε άτομο σύμφωνα με το βιολογικό του φύλο λαμβάνει ένα χάρτη οδηγιών που του δίνει το κοινωνικό περιβάλλον του και διαμορφώνει την ταυτότητα φύλου του. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι αμετακίνητη αυτή η ταυτότητα, αλλά είναι διαμορφούμενη. Ο άνθρωπος δρα, όπως κάνει για την ιδεολογία του την πολιτική έτσι κάνει και για το φύλο του. Το φύλο χτίζεται από ένα κείμενο το οποίο μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά απaráλλακτο. Το καλό «παίξιμο» του ρόλου θα μας δώσει το εισιτήριο για την είσοδό μας στην κοινωνική ζωή. Εάν, δεν τα καταφέρουμε τότε η ποινή είναι η αποπομπή από την κοινότητα. Το κείμενο της συμμόρφωσης το μαθαίνει κανείς διαβάζοντας όχι μόνο το ίδιο αλλά και αυτό που κρύβεται πίσω από το κείμενο. Στάσεις σώματος, επιλογές, κινήσεις, ρητές και άρρητες εντολές όλα δημιουργούν ένα πλαίσιο που μέσα του όλοι υποδύμαστε το φύλο που προηγουμένως έχουμε αφηγηθεί στον ίδιο μας τον εαυτό (Κολύρη, 2017: 44-47).

Το κίνημα Queer

Οι έννοιες queer και gay αλλού η μια παρουσιάζεται συνεχιστής της άλλης και αλλού δίστανται. Η διαφορά μεταξύ τους βρίσκεται στο πεδίο της κανονιστικότητας (normativity). Για το queer η ομοκανονικότητα (homonormativity) των gay διεκδικεί πολιτικά δικαιώματα αλλά δεν απαρνιέται τους υπάρχοντες κανόνες (κοινωνικός κώδικας αξιοπρεπούς συμπεριφοράς, γάμος και οικογένεια). Σε μια καταπιεστική κοινωνία η ομοκανονικότητα καλεί τους gay στο να εκφραστούν με μια μυστική γλώσσα. Οι queer από την άλλη πλευρά γλιστρούν μέσα στη δημόσια γλώσσα με ένα νέο αφήγημα (discourse). Αποδομούν απρόσβλητες μέχρι τότε κοινωνικές διαμορφώσεις: για παράδειγμα το τρίπτυχο «πατρική-θρησκεία-οικογένεια» και του δίνουν μια ειρωνική απόχρωση. Αποφορτίζουν λέξεις με αρνητικό πρόσημο: π.χ. οι λέξεις fuck (= γαμώ) και shit (= σκατά) από τη γλώσσα των queer πέρασε στην καθομιλουμένη και χρησιμοποιείται σαν επιφώνημα. «Αγκαλιάζουν» υβριστικούς όρους: «αδερφή», «νεράιδα», «βασιλίτσα» και τα λοιπά. Οι gay αμφισβητούν το διμερές φύλο από τη μία αλλά δεν υπονομεύουν την κοινωνία από την άλλη. Οι queer θεωρούν λάθος την κοινωνική δομή. Η σεξουαλική ζωή κατά τους queer στριμώνχεται λανθασμένα στην ιδιωτική σφαίρα. Σαν κάτι μυστικό που δε συζητιέται ανοιχτά. Οι νορμοποιητικές ταυτότητες, όπως ο γάμος, η καριέρα, η οικογένεια ενισχύουν αυτή την ιδιωτική σφαίρα, κλείνεται το άτομο σε μια δική του ατομική διάσταση εις βάρος του συλλογικού. Θέλουν το άτομο να ζει το φύλο του όχι σαν μια φαντασίωση αλλά έτσι που επιζητά και ποθεί (Κολύρη, 2017: 62-66).

Το κίνημα queer ήταν οι «αριστεριστές» των σπουδών φύλου. Είναι αντίθετο με κάθε αφομοιωτική στάση για παράδειγμα ο όρος gay είναι νορμοποιητικός όπως και οι όροι ετεροφυλοφιλία και ομοφυλοφιλία. Ο καθηγητής Michael Warner και η Lauren Berlant διατύπωσαν τη βασική έννοια της heteronormativity². Στη σύγχρονη εποχή υπάρχει η τεχνητή πόλωση φυσιολογικού-παθολογικού. Στο δίπολο αυτό, βλέπουμε να υποτάσσονται τα άτομα όχι μόνο ως έμφυλα όντα αλλά και σε άλλες εκφάνσεις του κοινωνικού, πολιτικού και ψυχολογικού ρόλου. Για παράδειγμα λευκός, ετερόφυλος, παραγωγικός στην εργασία, ψυχικά υγιής, οικογενειάρχης κ.λπ. Η ιδέα του διμερούς φύλου προβάλλεται σε όλες τις πτυχές της καθημερινότητας, ισορροπεί πάνω στο δίπολο έτερο-φυσιολογικό και όμο-παθολογικό. Ο Jose Munoz στο βιβλίο του *Cruising Utopia* [Ουτοπία που ταξιδεύει] κάνει το όλο queer θέμα ακόμα πιο περίπλοκο εμπλουτίζοντας το με φυλετικές και εθνοτικές ταυτότητες. Για τον ίδιο

² Ο όρος αναφέρεται σε ένα κανονιστικό σύστημα κυρίως κοινωνικό, προς το οποίο οδεύουν όλες οι ταυτότητες. Αφορά κυρίως την ετεροφυλοφιλία αλλά μπορεί να γίνει και το αντίθετο

όλες οι queer έννοιες διατυπώθηκαν από λευκούς, για αυτό πρέπει υπό το πρίσμα της φυλής και της εθνότητας να αναδιατυπωθούν. (Κολύρη, 2017: 72-80).

Παιδική Λογοτεχνία: Κάπου, κάποτε

Το σημασιολογικό περιεχόμενο του όρου Παιδική Λογοτεχνία δε μπορεί εύκολα να προσεγγιστεί. Ωστόσο, μπορεί να γίνει αντιληπτό αφαιρετικά μιας και είναι δύσκολο να ορισθεί. Το νόημα της αλλάζει ανάλογα με τις εποχές και τον πολιτισμό. Η Παιδική Λογοτεχνία είναι διαφορετική από εκείνη των ενηλίκων στο βαθμό και όχι στο είδος. Πρέπει τα κείμενα να είναι: εύληπτα, η γλώσσα απλή, να έχει στοιχεία του μαγικού και του φανταστικού, απλότητα της περιπέτειας, να αποφεύγονται οι βωμολοχίες και η ψυχική σκιαγράφηση των χαρακτήρων. Να έχει αμεσότητα, ξεκάθαρο πλαίσιο, γρήγορη και έντονη πλοκή και να επέλθει η κάθαρση. Στο είδος αυτό της λογοτεχνίας τρεις παράμετροι συμπλέκονται και αλληλοεπιδρούν: παιδί, ενήλικος, βιβλίο. Ο ενήλικος γράφει βιβλία, αναμνήσεις από τη δική του παιδική ηλικία από τη χώρα αυτή του παρελθόντος που όλα είναι διαφορετικά εκεί. Η αναγωγή όμως του χθες γίνεται στο σήμερα. Αυτή η συνάντηση προσωπικών και πολιτισμικών στάσεων σχηματίζεται σε ένα κείμενο Παιδικής Λογοτεχνίας και αποτελεί το σημείο συνάντησης παιδιού και κειμένου (Κανατσούλη, 2007: 23-28).

Παιδική Λογοτεχνία και λογοκρισία

Δυστυχώς ή ευτυχώς τον πρώτο λόγο για το παιδικό βιβλίο έχει ο ενήλικος μιας και υπάρχουν δυο βασικές αντιλήψεις: πρώτον ο ενήλικος μπορεί να κρίνει πιο βιβλίο είναι σωστό και πιο όχι, οπότε η γνώμη του παιδιού δεν έχει σημασία ή έχει ελάχιστη και δεύτερον τα παιδιά είναι αθώα άρα και τα βιβλία πρέπει να είναι το ίδιο αθώα. Έτσι, στο όνομα της προστασίας του παιδιού γεννιέται η λογοκρισία την οποία συναντάμε με τρεις μορφές: πολιτική, παιδαγωγική και η αυτολογοκρισία. Η πολιτική λογοκρισία είναι αυτή που υπήρχε στη Ναζιστική Γερμανία, γινόταν έλεγχος σε κάθε βιβλίο που κυκλοφορούσε. Η παιδαγωγική μπορεί να φαίνεται αθώα αλλά είναι ιδιαίτερα δεσμευτική μιας και κρίνει ακόμα και το περιεχόμενο των παιδικών βιβλίων. Τέλος, έχουμε την αυτολογοκρισία στην οποία ο ίδιος ο συγγραφέας ελέγχει τον εαυτό του για το καλό του παιδιού. Η πολιτική λογοκρισία είναι ουσιαστικά απύσχα στην Ελλάδα μετά το 1974. Η ποσοτική αύξηση στην παραγωγή βιβλίων μας δίνει και μια πλουσιότερη θεματολογία. Έτσι συναντάμε βιβλία όπου γίνεται λόγος για το διαζύγιο, για άλλες μορφές οικογένειας εκτός από αυτή της πυρηνικής και καταρρίπτονται προκαταλήψεις που συνοδεύουν το γυναικείο φύλο. Παρόλα αυτά, ακόμη και σήμερα, υπάρχουν πολλά θέματα που δεν αγγίζονται στο παιδικό βιβλίο είτε γιατί δεν πρέπει είτε γιατί

θεωρούν οι ενήλικες ότι δεν ενδιαφέρουν τα παιδιά. Τέτοια θέματα είναι η ομοφυλοφιλία για παράδειγμα η βία ή η παιδική σεξουαλικότητα. Συγγραφείς, εκδότες και παιδαγωγοί-δάσκαλοι αποτελούν τους κύριους ρυθμιστές της «κίνησης» του παιδικού βιβλίου μιας και οι αποφάσεις τους για το πιο είναι κατάλληλο και μη τους οδηγεί έστω και ασυνείδητα σε λογοκριτική στάση (παιδαγωγική λογοκρισία). Πολλές φορές δε η λογοκρισία που ασκείται σε βιβλία όχι μόνο δεν αποδοκιμάζεται, αλλά επιδοκιμάζεται. Υπάρχει συνεχώς ένας λόγος και ένας αντίλογος πάνω στο σωστό και το λάθος βιβλίο. Όλα αυτά συμβαίνουν γιατί δεν υπάρχει ένας κοινός αποδεκτός κανόνας για το τι είναι το παιδικό βιβλίο και ποιες οι δυνατότητες του παιδιού αναγνώστη. Όταν, δοθούν οι απαντήσεις τότε θα σταματήσουν και οι απόψεις να δίστανται. Η λογοκρισία περνάει και μέσα από το κανάλι της ίδιας της ύπαρξης του συγγραφέα. Υπάρχει η διάχυτη αντίληψη ότι το βιβλίο πρέπει να γράφεται έτσι ώστε να συμβάλλει στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, κάτι που κάνει την αυτολογοκρισία του συγγραφέα σχεδόν επιτακτική. Δεν αφήνονται ελεύθεροι με μόνο σύμμαχο τους τη φαντασία και έτσι πέφτουν στην παγίδα του διδακτισμού. Ενός διδακτισμού μεταμοντέρνου, που θέλει το παιδί προετοιμασμένο να αντιμετωπίσει τα κακώς κείμενα της ζωής. Θέλουν να εργαλειοποιήσουν την Παιδική Λογοτεχνία έτσι ώστε αυτή με τη σειρά της να «επιβάλλει» την κατάργηση αναχρονιστικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων που αφορούν το φύλο, το έθνος, τις φυλές, την πολιτική. Προωθούν δηλαδή την πολιτική ορθότητα (Political correctness). Η τάση σήμερα στην Παιδική Λογοτεχνία είναι να υπάρχουν λιγότεροι κανόνες και όσοι υπάρχουν να είναι τόσο ελαστικοί ώστε να μη τίθεται θέμα άσκησης της λογοκρισίας (Κανατσούλη, 2007:145-151).

Λογοκρισία Παιδικής Λογοτεχνίας ΛΟΑΤΚΙ+

Όπως είπαμε και παραπάνω ένα παιδί θα διαβάσει αυτό που του επιτρέπει ή όχι ο ενήλικος. Αυτό σημαίνει, όπως αναφέρουν και οι Susan B. Shimanoff, John P. Elia & Gust A. Yep (2012) ότι τα παιδιά μπορούν να έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε εικονογραφημένα παιδικά βιβλία με χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+. Η ετεροκανονικότητα έχει οδηγήσει σε λίγες αναπαραστάσεις ΛΟΑΤΚΙ+ σε εικονογραφημένα παιδικά βιβλία. Τα βιβλία αυτά συγκαταλέγονται στα πλέον λογοκριμένα όπως μας λέει η American Library Association³. Η Παιδική Λογοτεχνία συμπεριλαμβανομένων και των εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων, φέρει ιδεολογικό

³ Κάθε χρόνο το Office for Intellectual Freedom (OIF) της Αμερικανικής ένωσης βιβλιοθηκών καταρτίζει μια λίστα με τα εκατό κορυφαία βιβλία τα οποία λογοκρίθηκαν. Η λίστα είναι ελλιπής μιας και οι έρευνες δείχνουν ότι το 82-97% των βιβλίων που ζητήθηκαν να «κατέβουν» από τα ράφια των σχολείων ή των βιβλιοθηκών παραμένει αδήλωτο. Από τα δέκα πρώτα τα οκτώ λογοκρίθηκαν για ΛΟΑΤΚΙ+ περιεχόμενο.

φορτίο, ως εκ τούτου διαιώνίζει και αναπαράγει την κοινωνική κυριαρχία. Το καταφέρνει αυτό δημιουργώντας μια νόρμα βασιζόμενη στη φυλή, την τάξη, το φύλο, τις εθνικές ιεραρχίες, την ικανότητα (ΑΜΕΑ) και τη σεξουαλικότητα. Σε ότι έχει να κάνει με τη σεξουαλικότητα η ιδεολογία είναι ετεροκανονική, είναι κυρίαρχη και δεν αμφισβητείται στα παιδικά βιβλία (Shimanoff, Elia & Yer, 2012). Οι Susan B. Shimanoff, John P. Elia & Gust A. Yer (2012) μας λένε ότι ένα ισχυρό εργαλείο αποσυμπίεσης των διαδικασιών κοινωνικής κυριαρχίας σε εκπαιδευτικά κείμενα, συμπεριλαμβανομένων των παιδικών βιβλίων είναι η queer παιδαγωγική. Μια «ριζοσπαστική μορφή εκπαιδευτικής πρακτικής που εφαρμόστηκε σκόπιμα για να παρεμβαίνει στην παραγωγή 'κανονικότητας' π.χ. ετεροκανονικότητα σε σχολικά θέματα» (Bryson & De Castell, 1993: 258).

Το παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο λογοκρίνεται γιατί θεωρείται εχθρικό προς την οικογένεια και ότι αυτή πρεσβεύει. Η επαφή μικρών παιδιών με βιβλία που παρουσιάζουν ή περιγράφουν ομοφυλοφιλικές σχέσεις θεωρούνται ότι είναι ικανά να επηρεάσουν και τον σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών που θα έρθουν σε άμεση επαφή με αυτά. Όλες αυτές οι εικασίες βέβαια είναι σαθρές, αν σκεφτεί κανείς ότι οι ενήλικοι ομοφυλόφιλοι ήρθαν σε επαφή με ετεροσεξουαλικό περιεχόμενο εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων το οποίο δε στάθηκε ικανό να τους επηρεάσει προς μια ετεροκανονική σεξουαλικότητα. Οι ενήλικες θεωρούν ότι τα παιδιά σε μικρή ηλικία δεν είναι ικανά να διαχειριστούν τη διαφορετικότητα, παρά το γεγονός ότι τα ίδια αυτά παιδιά έρχονται σε επαφή με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες γύρω τους (τηλεόραση, μέσα μαζικής ενημέρωσης, ίντερνετ, κοινωνικός περίγυρος) με υβριστικούς πολλές φορές χαρακτηρισμούς που τα επηρεάζουν αρνητικά και τα ωθούν στην υιοθέτηση εκ μέρους τους αντίομοφυλοφιλικών προκαταλήψεων. Ένας άλλος ισχυρός μηχανισμός λογοκρισίας είναι οι εκδότες, καθώς αρνούνται να εκδώσουν πρωτότυπα και μεταφρασμένα κείμενα έτσι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα μένει εκτός κάδρου (Γιαννικοπούλου, 2018).

Έμμεση λογοκρισία έχουμε και όταν οι εκδότες δε θέλουν να εκδώσουν κάτι που είναι αμφιλεγόμενο και ως εκ τούτου θα έχουν περιορισμένο αγοραστικό κοινό. Συντηρητικές ομάδες εκφράζουν την έντονη αντίθεση τους στα βιβλία αυτά καθώς και γονείς, δάσκαλοι και βιβλιοθηκονόμοι. Όλα αυτά κάνουν τους εκδότες απρόθυμους να εκδώσουν περαιτέρω τίτλους σε έντυπη μορφή. Αλλά και οι συγγραφείς εμφανίζονται αρνητικοί σχετικά με την επιλογή ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων μιας και θεωρούν ότι δεν είναι σωστοί για τα παιδιά. Αυτολογοκρίνονται και είναι μια μάχη που δίνεται εκ των έσω, το ίδιο το βιβλίο πολεμά τον εαυτό του (Chick, 2008).

Εικογραφημένα παιδικά βιβλία: ««Σκοντάφτουν» τα δάχτυλα μου στην άγκυρα, στο τέλος της σελίδας»

Συναντάμε δύο κατηγορίες εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων: τα εικονοβιβλία (Picture book) και τα βιβλία με εικόνες (Illustrated books). Οι δύο αυτές κατηγορίες είναι ξεχωριστές. Η εικονική αφήγηση στο εικονοβιβλίο, δεν είναι αναγκαίο να ακολουθεί πιστά τον κειμενικό λόγο. Αντίθετα, στο βιβλίο με εικόνες συνήθως οι εικόνες εξηγούν και ενδυναμώνουν αυτό που λέει το κείμενο, οι εικόνες δηλαδή δεν έχουν διακοσμητικό χαρακτήρα. Στο εικονοβιβλίο εικόνες και βιβλίο είναι ένα, έχουμε δύο αφηγήσεις μια αυτή του κειμένου και μία των εικόνων. Η μία βοηθά την άλλη, αλλά πολλές φορές το νόημα της μίας συγκρούεται με εκείνο της άλλης. Μπορεί να το αναιρεί ή να είναι εντελώς διαφορετικό (Κανατσούλη, 2007: 103).

Στην εικονογράφηση βιβλίων για παιδιά πρέπει να λαμβάνονται οι εξής παράγοντες:

1. Οι εικόνες να έχουν καλή αισθητική, σχέδιο, σύνθεση και χρώμα.
2. Εικονογράφηση και κείμενο να συμπλέουν. Οι εικόνες να δίνουν «σώμα» στο κλίμα της ατμόσφαιρας της αφήγησης με τα χρώματα, σχήματα και το παιχνίδι με το φως και τη σκιά.
3. Ισορροπία ανάμεσα στο κείμενο και την εικόνα. Κανένα από τα δύο να μην καλύπτει το άλλο, αλλά και τα δύο να εξυπηρετούν την υπόθεση του βιβλίου.
4. Η θέση που έχει η εικόνα μέσα στη σελίδα. Καλό είναι να είναι κοντά στο κείμενο στο οποίο αναφέρεται μιας και αυτό βοηθά πολύ τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας στην ανάγνωση. Η εικόνα μέσα στο κείμενο μπερδεύει τα παιδιά με τα σχέδια και τα χρώματα της.
5. Οι χαρακτήρες να εμφανίζονται εικονικά παντού οι ίδιοι για να μπορούν τα παιδιά να τους αναγνωρίζουν και να μη τους μπερδεύουν με άλλους ήρωες.
6. Οι εικόνες να είναι κατάλληλες για τις δυνατότητες των παιδιών. Στα νήπια και στα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας οι εικόνες να είναι απλές. Να έχουν ρεαλισμό και σταδιακά να αυξάνεται η δυσκολία τους. Εικόνες πρέπει να έχουν και τα βιβλία για μεγαλύτερα παιδιά απλά να είναι διακριτικές.
7. Ο εικονογράφος για να γίνει κατανοητός για την πραγματικότητα που δείχνει, να ακολουθεί τις επιταγές του τόπου και του χρόνου που αυτές συμβαίνουν.
8. Να αποφεύγονται στερεοτυπικές ζωγραφικές απεικονίσεις. Να δίνει την εικόνα της πραγματικότητας χωρίς να πέφτει στην παγίδα των στερεοτυπικών αναπαραστάσεων αυτής π.χ. ένα κορίτσι με μακριά μαλλιά και φούστα. Αντίθετα να αφήνει περιθώρια

στη φαντασία του παιδιού να αναπνεύσει, να αναπαράγει την πραγματικότητα αλλά χωρίς να υπάρχουν ασφυκτικά πλαίσια αλλά μια ποικιλότητα.

9. Το εικονογραφημένο βιβλίο μπορεί να έχει πολλές αναγνώσεις. Στις εικόνες του μπορούμε να συναντάμε ιστορίες και εικόνες από παλαιότερες αναγνωστικές εμπειρίες, η διακειμενικότητα υπάρχει και εδώ.
10. Έχει σημασία από ποια οπτική γίνεται η παρατήρηση της ιστορίας. Για παράδειγμα αν οι εικόνες έχουν πλαίσιο αυτό σημαίνει ότι η εικονική αφήγηση γίνεται από κάποιον που είναι μέλος της ιστορίας.
11. Οι γραμμές, τα σχήματα, το μέγεθος των χαρακτήρων στις εικόνες, όλα έχουν τη δική τους σημασία και με τη βοήθεια τους καταλαβαίνουμε καλύτερα την ιστορία.
12. Το εμπροσθόφυλλο και το οπισθόφυλλο παίζουν σημαντικό ρόλο γιατί αυτά αποτελούν το διαβατήριο γνωριμίας του μελλοντικού αναγνώστη με το συγκεκριμένο βιβλίο (Κανατσούλη, 2007: 104-107).

Απεικόνιση ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, υπάρχει μια έκρηξη δημοσιευμένων τίτλων στην παιδική λογοτεχνία τα οποία έχουν να κάνουν με LGBTQI χαρακτήρες, παρα ταύτα ο τρόπος με τον οποίο απεικονίζονται δεν είναι πάντα ειλικρινής (Epstein, 2012).

Τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία φιλοξενούν στις σελίδες τους ΛΟΑΤΚΙ+ ήρωες κυρίως λευκούς, μεσαίας οικονομικής τάξης. Απουσιάζουν άλλες εθνότητες, χαμηλότερα κοινωνικά οικονομικά στρώματα, ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες ΑΜΕΑ, τρανσέξουαλ. Μιλούν χωρίς περιστροφές για την αξία του γάμου, εστιάζουν στα θέλω της μεσαίας τάξης και τη “λευκότητα” που κυριαρχεί στις σελίδες τους. Αυτό που δε μας λένε και πρέπει να το εντοπίσουμε εμείς είναι πως όλο αυτό βοηθά στην κατασκευή της ομοκανονικότητας (Taylor, 2012). Η εστίαση στη λευκή φυλή, τη μεσαία τάξη, το γάμο, τα παιδιά όλα αυτά υπηρετούν τους παραδοσιακούς ρόλους του φύλου. Τα χαρακτηριστικά αυτά που πλαισιώνουν τους ΛΟΑΤΚΙ+ ήρωες στα βιβλία δεν είναι απαραίτητα κακά, αλλά είναι επικίνδυνα μιας και δίνουν ορατότητα σε ένα κομμάτι ενώ ένα άλλο κομμάτι της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας παραμένει στο περιθώριο. Έτσι δημιουργούνται σχισμές στην queer κοινότητα που από τη μια πλευρά κατακτά πράγματα και από την άλλη τη διαιρεί σε κομμάτια προνομίων και ορατότητας για λίγους (Taylor, 2012).

Δε βλέπουμε συχνά αμφισεξουαλικούς και τρανσέξουαλ χαρακτήρες στο παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο. Πράγμα που μπορεί να σημαίνει ότι κοινό, εκδότες και συγγραφείς κάνουν αποδεκτό μη ετερόφυλο χαρακτήρα αρκεί να μην είναι queer, αλλά και τρανσέξουαλ.

Προφανώς τα άτομα αυτά δεν είναι αποδεκτά από την κοινωνία ως “κανονικά”. Οι χαρακτήρες εξωτερικά ακολουθούν στερεοτυπικές ανδρικές και γυναικείες αναπαραστάσεις. Οι γκέι άντρες είναι μοντέρνοι και με ετεροσεξουαλικό προφίλ ενώ οι λεσβίες, οι περισσότερες είναι θηλυκές και ελάχιστες με ανδρόγυνα χαρακτηριστικά. Κάτι που δεν τους κάνει να διαφέρουν ουσιαστικά από τους ετεροφυλόφιλους χαρακτήρες, που συναντάμε σε άλλα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία, παρά τη διαφορετικότητά τους (Epstein, 2012).

Βρίσκουμε λοιπόν σε πολλά εικονογραφημένα παιδικά βιβλία απεικονίσεις του φύλου λιγότερο απειλητικές ως προς την ετεροφυλοφιλία, για παράδειγμα ένα ζευγάρι γυναικών απεικονίζεται ακολουθώντας τις κανονιστικές επιταγές της θηλυκότητας. Οι μη θηλυκές γυναίκες έχουν για ταίρι τους θηλυκές συντρόφους. Μια παρουσίαση ενός γάμου ανάμεσα σε δύο γυναίκες, η μια φοράει νυφικό ενώ η άλλη κοστούμι, είναι λιγότερο ανατρεπτική εικόνα μιας και έχουμε απεικόνιση της ετεροκανονικότητας (Lester, 2014).

Τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία με τρανσέξουαλ ήρωες διατηρούν τις κανονιστικές δυαδικές αντιλήψεις για το φύλο, αντί να επιτρέπουν να φανεί ένας ήρωας που δεν έχει μια ταυτότητα η οποία δεν είναι παραδοσιακά αρσενική αλλά ούτε και θηλυκή. Χαρακτήρες με μη κανονιστικές αναπαραστάσεις του φύλου υπάρχουν στην Παιδική Λογοτεχνία αλλά παρουσιάζονται ως προβληματικοί που χρειάζονται επανόρθωση (Lester, 2014).

Τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία αφομοιώνουν τους ομοφυλόφιλους χαρακτήρες στην επικρατούσα κουλτούρα. Μετατρέποντας τους σε κανονιστικά υποκείμενα που συμπεριφέρονται όπως οι ετεροφυλόφιλοι, μονογαμικός τρόπος ζωής, ανατροφή παιδιών και δημιουργία πυρηνικών οικογενειών. Αυτό όμως αποκρύπτει το ευρύ φάσμα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Η ομοκανονικότητα που υπάρχει σε γκέι/λεσβιακά εικονογραφημένα βιβλία μπορεί να διασπάσει και να αποδυναμώσει τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στο σύνολο της. Η διαδικασία αφομοίωσης κάποιων ατόμων από κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+ μπορεί περαιτέρω να περιθωριοποιήσει και να εξοστρακίσει όσους έμειναν πίσω καθώς δεν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες τους σε διάφορους πολιτικούς, νομικούς και θεσμικούς χώρους, συμπεριλαμβανόμενης και της εκπαίδευσης (Taylor, 2012).

Η Παιδική λογοτεχνία είναι λιγότερο καταπιεστική όταν λειτουργεί χωρίς αποκλεισμούς όσον αφορά τη φυλή, την τάξη, τη σεξουαλικότητα, το φύλο και άλλες πτυχές της ταυτότητας. Όταν στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία βλέπουμε ήρωες που αντικατοπτρίζουν την ποικιλομορφία μεταξύ των ΛΟΑΤΚΙ+ βοηθούν τα παιδιά να καταλάβουν τον κόσμο. Η λογοτεχνία πρέπει να δείχνει τους ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες χωρίς να διαιωνίζει την ετεροκανονικότητα και το αρνητικό της πρόσημο στα παιδιά και την κοινωνία.

Ανεξάρτητα από το σεξουαλικό προσανατολισμό των παιδιών αναγνωστών και των γονέων τους, σκοπός της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι να προετοιμάσει τους νέους για τον κόσμο, πρέπει να τους εκθέσει και να τους προετοιμάσει για αλληλεπιδράσεις με ένα ευρύ φάσμα ανθρώπων.

Δυστυχώς δε συναντάμε όπως είπαμε και παραπάνω άλλες φυλές, θρησκείες, κοινωνικές τάξεις, ΑΜΕΑ, ούτε καν διαφορετικές σεξουαλικές αναπαραστάσεις από το ευρύ φάσμα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Κυριαρχεί μόνο ο διαφορετικός σεξουαλικός προσανατολισμός, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι τα άτομα είναι μονοδιάστατα, μπορεί να είναι φτωχοί, τρανσέξουαλ και άθεοι ή οτιδήποτε άλλο (Lester, 2014).

Βλέπουμε ότι σε παιδικά εικονογραφημένα βιβλία με τέτοια θεματολογία κυριαρχεί η αντίληψη και οι επιταγές της ετεροκανονικότητας και ενώ πρεσβεύουν κάτι άλλο από αυτήν, παρεισδύουν μέσα στα κείμενα στοιχεία που υπονομεύουν το μήνυμα της διαφορετικότητας (Γιαννικοπούλου, 2013).

Συμπερασματικά στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία συναντάμε στη συντριπτική πλειοψηφία τους γκέι χαρακτήρες γυναικών και ανδρών και ελάχιστα ή καθόλου άλλους χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+. Είναι λευκοί, μεσαίας οικονομικής τάξης, Χριστιανοί στο θρήσκευμα και απεικονίζουν τους χαρακτήρες στερεοτυπικά, δηλαδή ετεροσεξουαλικά τόσο τους άντρες όσο και τις γυναίκες (Lester, 2014).

Εκπαιδευτικοί της προσχολικής ηλικίας

Συγκεκριμένες ιδεολογίες για το φύλο και τον ετεροσεξισμό έρχονται στην επιφάνεια στο νηπιαγωγείο όταν ο μαθητής μαθαίνει την τυποποιημένη εξίσωση της οικογένειας, κοινωνικές νόρμες και νόρμες φύλου από παραμυθικούς χαρακτήρες (Murray, 2011).

Στους εκπαιδευτικούς χώρους η ετεροσεξουαλικότητα είναι κυρίαρχη. Στους κόλπους του σχολείου τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα δέχονται ομοφοβικές επιθέσεις κακοποίηση και βία λεκτική και σωματική. Δεν είναι τυχαίο που τα άτομα αυτά έχουν τα υψηλότερα ποσοστά αυτοκτονιών, ψυχικών προβλημάτων, αστεγίας και υψηλά ποσοστά εγκατάλειψης του σχολικού περιβάλλοντος. Η ομοφοβία δεν πλήττει μόνο τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα αλλά και αυτά που μεγαλώνουν με άτομα του ίδιου φύλου. Οι σχολικοί χώροι είναι το πρώτο μέρος για ορισμένα από αυτά τα παιδιά που θα ακούσουν υποτιμητικούς όρους για τη ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειά τους (Cloughessy & Waniganayake, 2014).

Το σχολείο οφείλει να αναγνωρίζει και να παρουσιάζει στους μαθητές όλους τους ανθρώπους και όλους τους τύπους της οικογένειας που θα συναντήσουν στη ζωή τους, μέσα

από την εκπαιδευτική διαδικασία. Όμως αυτό δε συμβαίνει, γιατί οι εκπαιδευτικοί της προσχολικής ηλικίας αλλά και άλλων βαθμίδων αναπαράγουν την ετεροφυλοφιλία χωρίς να υπάρχει χώρος για οτιδήποτε άλλο (Fox, 2007).

Τα βιβλία με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες είναι ένα εργαλείο στα χέρια του παιδαγωγού προσχολικής ηλικίας μιας και με αυτά μπορεί να θέσει στην τάξη το θέμα των διαφορετικών οικογενειών. Έτσι τα παιδιά που προέρχονται από ένα τέτοιο περιβάλλον θα αισθανθούν αποδοχή και ορατότητα. Τα υπόλοιπα παιδιά από άλλα περιβάλλοντα, θα δουν τις πολλές αναπαραστάσεις που συναντούμε στην οικογενειακή ζωή μέσα στην κοινωνία (Chick, 2008).

Οι εκπαιδευτικοί της προσχολικής ηλικίας στην πλειοψηφία τους προσφέρουν ετεροσεξουαλικές αναπαραστάσεις οικογενειών στους μαθητές τους και σιωπούν για ΛΟΑΤΚΙ+ οικογενειακές συνθέσεις. Αν αυτά τα μοτίβα που προβάλλονται συνεχίσουν, οι εκπαιδευτικοί της προσχολικής ηλικίας θα εξακολουθήσουν να υπονομεύουν την ποικιλομορφία και θα οδηγήσουν τα παιδιά από ΛΟΑΤΚΙ+ υπόβαθρα να κρύψουν το οικογενειακό τους περιβάλλον μιας και το μόνο σχήμα οικογένειας που προβάλλεται μέσα στις σχολικές αίθουσες είναι αυτό της ετεροκανονικής οικογένειας.

Πολλοί εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να συμπεριλάβουν ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα, αντιμετωπίζουν εμπόδια. Τα θέματα αυτά που προκύπτουν μπορεί να μη διευθετούνται πάντα επαρκώς, τουλάχιστον όμως στέλνουν ένα σαφές μήνυμα προς την κυρίαρχη ετεροκανονικότητα (Cloughessy & Waniganayake, 2014).

Οι εκπαιδευτικοί που κάνουν αντιομοφοβική και αντιετεροσεξιστική εκπαίδευση, θα έρθουν σε σύγκρουση με τους άλλους που αδυνατούν να υιοθετήσουν μια συμπεριληπτική ματιά. Έτσι μπορεί να έρθουν σε σύγκρουση με τους γονείς, τα ίδια τα παιδιά, άλλους εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτικούς φορείς και μέλη της κοινότητας. Οι πρακτικές όλων αυτών απέναντι στον εκπαιδευτικό μπορεί να είναι: αμφισβήτηση της εγκυρότητας του έργου του, εχθρότητα ορατή και μη, παρενόχληση στο χώρο εργασίας που μπορεί να τον οδηγήσει στην παραίτηση ή ακόμα και στο να χάσει τη δουλειά του (Robinson, 2005).

Οι εκπαιδευτικοί αυτοί της βαθμίδας πρέπει να διασφαλίσουν ότι όλα τα παιδιά θα έχουν σεβασμό και ισότητα και αυτό γίνεται μόνο κάτω από την ομπρέλα της συμπερίληψης όλων των παιδιών, των διαφορετικών κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και σεξουαλικών καταβολών. Σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς τα παιδιά μπορούν να ξεπεράσουν τις παραδοσιακές αντιλήψεις για την οικογένεια και να τη δουν εκτός των κανονιστικών ορίων (Kelly, 2012).

Οι εκπαιδευτικοί δείχνουν να αμφισβητούν τη σημασία της αντιμετώπισης θεμάτων ΛΟΑΤΚΙ+, αυτό αυτόματα θέτει τα παιδιά από ομογονεϊκές οικογένειες εκτός μιας και δε

μπορούν να αναγνωρίσουν την οικογένεια τους μέσα στους κόλπους της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Όμως δεν είναι μόνο αυτά τα παιδιά που μένουν στην αφάνεια αλλά και εκείνα που στη μετέπειτα ενήλικη ζωή τους θα έχουν μια ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα. Όλα αυτά δείχνουν την ανάγκη του εκπαιδευτικού να εντάξει στη σχολική ζωή όλες τις σεξουαλικές ταυτότητες (Cloughessy & Waniganayake, 2014).

Απλά οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι περισσότερο ανοιχτοί, να ξεπεράσουν τις αντιλήψεις τις κοινωνίας και τις δικές τους. Να ξεπεράσουν την κυρίαρχη ετεροσεξουαλικότητα και να συνκατασκευάσουν νέα γνώση με τους μαθητές τους, έτσι θα κατανοήσουν και θα γνωρίσουν καλύτερα το διαφορετικό που υπάρχει γύρω τους (Kelly, 2012).

Το σχολείο έχει ανάγκη από εκπαιδευτικούς που “αγκαλιάζουν” παιδικά εικονογραφημένα βιβλία με ΛΟΑΤΚΙ+ θεματολογία καθώς αυτά θα βοηθήσουν τους μαθητές να δουν θετικά τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Η επαφή των παιδιών με πολυδιάστατες σεξουαλικές ταυτότητες, θα τα βοηθήσει να αναπτύξουν στρατηγικές έτσι ώστε να σταθούν επικοινωνητικά απέναντι στη συναισθηματική και σωματική βία και να προωθήσουν την ευημερία όλων (Shimanoff, Elia & Yep, 2012).

Ομοφυλόφιλος γονιός: Τι θα γίνει αν μεγαλώσεις ένα κορίτσι σε ένα μπλε δωμάτιο;

Το δικαίωμα του γάμου σε άτομα του ίδιου φύλου και σε πολλές χώρες της νόμιμης υιοθεσίας παιδιών αυξάνει τις συζητήσεις για ίσα δικαιώματα και άρση των διακρίσεων για τις οικογένειες με γονείς του ίδιου φύλου σε ολόκληρο τον κόσμο. Η εκπροσώπησή τους πλέον σε παιδικά εικονογραφημένα βιβλία είναι ευκολότερη. Η ύπαρξη βιβλίων με διαφορετικού τύπου οικογένειες εξυπηρετεί την αποδοχή, την ορατότητα και την κατανόηση από ολόκληρη την κοινωνία και προσφέρει στα παιδιά ομοφυλόφιλων οικογενειών ένα δίχτυ προστασίας και ύπαρξης στον κοινωνικό και οικογενειακό ιστό (Sunderland & McGlashan, 2012).

Οι οικογένειες αυτές βρίσκονται στο μάτι του κυκλώνα μιας και έχουν να αντιμετωπίσουν τις διάφορες προκαταλήψεις που ορθώνονται απέναντι τους. Τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία είναι ικανά να βοηθήσουν τα παιδιά να καταλάβουν καλύτερα τον εαυτό τους και τους άλλους. Συμβάλλουν στον καθορισμό των ζητημάτων και τα μεταφράζουν σε γλώσσα απλή και σε εμπειρίες που είναι εύκολες να τις καταλάβουν οι μικροί αναγνώστες (Chick, 2008).

Μια λογοτεχνία που μπορεί να αποδώσει το πολυποίκιλτο ψηφιδωτό της νέας οικογενειακής πραγματικότητας, είναι ικανή να σταθεί στα παιδιά που βιώνουν καταστάσεις αναστάτωσης της προσωπικής και της οικογενειακής τους ζωής και να τα οδηγήσει στην αυτοαντίληψη από τη μια και στην κατανόηση των άλλων απέναντι τους από την άλλη. Η ταύτιση του αναγνώστη, οποιασδήποτε ηλικίας, με τους λογοτεχνικούς ήρωες τον βοηθούν να διαχειριστεί καλύτερα ψυχολογικά και συναισθηματικά του ζητήματα, κάτι που επηρεάζει το σύνολο των ανθρώπων που τον πλαισιώνουν, φίλους, γονείς, συνομήλικους (Κανατσούλη, 2011).

Βιβλία με ΛΟΑΤΚΙ+ θεματολογία δε βοηθά μόνο τα παιδιά των ετερόφυλων ζευγαριών να καταλάβουν πως είναι μια τέτοια οικογένεια αλλά και παιδιά από ομόφυλες οικογένειες να δουν τον εαυτό τους και τη δική τους οικογένεια στις σελίδες βιβλίων που διαβάζουν. Κάτι τέτοιο είναι σημαντικό μιας και θα δοθεί σε αυτά τα παιδιά η αίσθηση ότι ανήκουν και αυτά κάπου. Τέτοια αφηγήματα ενδυναμώνουν και επικυρώνουν τις εμπειρίες τους. (Chick, 2008).

Γλωσσικές αναπαραστάσεις φυσικής επαφής μεταξύ γονέων του ίδιου φύλου και του παιδιού τους έχουμε σε όλα τα βιβλία, όμως αναπαραστάσεις ανάμεσα στους γονείς πολύ λιγότερες. Οι οπτικές είναι περισσότερες από τις γλωσσικές. Η οπτικοποιημένη φυσική επαφή μεταξύ ζευγαριών ανδρών είναι πιο συχνή από ότι γυναικών. Οι γυναίκες απεικονίζονται λιγότερο σεξουαλικές από τους άντρες (στερεότυπο φύλου). Συναντάμε περισσότερα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία με ζευγάρια γυναικών από ότι αντρών. Τα ζευγάρια των γυναικών αποδίδονται σε κοινή μητρική κατάσταση, με μικρή σημασία ποια είναι η βιολογική μητέρα γιατί μπορεί να είναι και οι δύο εάν έχουν δύο παιδιά. Οι λεσβίες μητέρες φαίνονται να ταιριάζουν περισσότερο στο κάδρο της μητρότητας και είναι λιγότερο απειλητικές κοινωνικά από ότι η ανδρική ομοφυλοφιλία. (Sunderland & McGlashan, 2012).

Κεφάλαιο 2^ο: Μεθοδολογία

Σκοπός της έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής είναι να μελετήσει πως απεικονίζονται οι ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία.

Μέθοδος εργασίας

Η Μέθοδος ή οι μέθοδοι που ακολουθούνται αναφέρονται σε ποιες τεχνικές “χρησιμοποιήθηκαν” για να συγκεντρώσουμε και να αναλύσουμε τα δεδομένα που σχετίζονται με το ερευνητικό μας ερώτημα (Ισαρη & Πουρκός, 2015:16). Θα συγκεντρώσουμε τεκμήρια, στην περίπτωση μας παιδικά εικονογραφημένα βιβλία (γραπτός λόγος, σχέδια, φωτογραφίες) και μετά θα αναλύσουμε το περιεχόμενό τους. Η θεμελιωμένη θεωρία συχνά παρουσιάζετε ως η πλέον κατάλληλη για ποιοτικές έρευνες, όπως η παρούσα (Robson, 2010:226). Η δειγματοληψία στις μελέτες θεμελιωμένης θεωρίας είναι σκόπιμη (Robson, 2010:228). Στη σκόπιμη δειγματοληψία (Purposive η judgmental sampling) γίνεται μη τυχαία επιλογή του δείγματος για να εξυπηρετεί καλύτερα τον σκοπό και τα ερωτήματα της έρευνας. (Ισαρη & Πούρκος, 2015:81).

Ερευνητικό ερώτημα

Μας ενδιαφέρει να δούμε στην παρούσα διπλωματική εργασία πως απεικονίζονται οι χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+ στα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία. Πως αποτυπώνεται ο ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρας στα νεότερα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία;

Ανάλυση

Η ανάλυση των βιβλίων του δείγματος μου με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες χωρίζεται σε τρεις ενότητες. Πρώτον, παρέχω μια περίληψη κάθε βιβλίου, καταγράφοντας τον τίτλο, τους κύριους χαρακτήρες, τη σύνθεση και την πλοκή της ιστορίας. Δεύτερον, παραθέτω το είδος του αφηγητή και την εστίαση. Τρίτον, μιλώ για την εικονογράφιση κάθε βιβλίου ξεχωριστά. Όλα αυτά θα με βοηθήσουν να απαντήσω στο ερευνητικό ερώτημα που έθεσα στην παρούσα διπλωματική εργασία: *πως απεικονίζονται οι ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία.*

Δείγμα

Το ερώτημα της έρευνας της παρούσας διπλωματικής είναι: *πως παρουσιάζεται ο ΛΟΑΤΚΙ+ λογοτεχνικός χαρακτήρας στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία.* Όλα τα βιβλία που διάλεξα έχουν ειδολογική συγγένεια μεταξύ τους και όλα είναι ξένα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία μιας και στην Ελλάδα δεν έχουμε έναν ικανό αριθμό τέτοιων εκδόσεων -τόσο πρωτότυπων όσο και μεταφρασμένων- ώστε να μπορούν να μας δώσουν ένα δείγμα άξιο ανάλυσης.

Χρονολογικά όλα τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία της έρευνας μου έχουν εκδοθεί από το 2003 έως και 2020. Αποτελούν ένα σημαντικό δείγμα για το πώς παρουσιάζεται ο ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρας σε αυτή την κατηγορία παιδικών βιβλίων. Τα βιβλία που διάλεξα

αναλύθηκαν κατά τον αφηγητή και την εστίαση. Αυτό που στάθηκε αφορμή για την παρούσα έρευνα, είναι το γεγονός ότι τα βιβλία με αυτή τη θεματολογία απασχολούν πολύ λιγότερο έως καθόλου τους Έλληνες συγγραφείς αλλά και τους ελληνικούς εκδοτικούς οίκους. Αμφότεροι, δείχνουν παντελώς απρόθυμοι να εκδώσουν οι μεν μεταφρασμένα όσο και πρωτότυπα κείμενα και οι δε να γράψουν παιδικά εικονογραφημένα βιβλία με αυτή τη θεματολογία. Απρόθυμοι να εντάξουν βιβλία με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες στους κόλπους του σχολείου εμφανίζονται και οι εκπαιδευτικοί. Αυτό οφείλεται σε ένα ενιαίο σύνολο ετερόκλητων στοιχείων που συνδέονται μεταξύ τους και παρουσιάστηκαν στην παρούσα διπλωματική εργασία. Το υλικό μου είναι σαράντα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία, τα οποία τα διάλεξα από την ιστοσελίδα της Amazon και όλα ανήκουν στην κατηγορία των ΛΟΑΤΚΙ+ παιδικών εικονογραφημένων βιβλίων. Οι τίτλοι των βιβλίων παρατίθενται στη συνέχεια, με αλφαβητική σειρά:

Aizen, M. (May 2 2017). *Eustace & Clyde*. New York, United States: Sky Pony.

Anderson, A. (13 Feb 2018). *Neither*. New York, United States: Little, Brown & Company.

Austrian, J. (January 5, 2016). *Worm Loves Worm*. United States: HarperCollins/Balzer + Bray.

Beer, S. (24 Dec 2018). *Love Makes a Family*. United States: Dial Books.

Bell, D. (27 Feb 2017). *Under the Love Umbrella*. VIC, Australia: Scribe Publications.

Biggs, B. (March 7 2017). *Tinyville Town: I'm a Librarian*. New York, United States: Abrams Appleseed/Harry N. Abrams.

Brannen, S. (1 Apr 2008). *Uncle Bobby's Wedding*. New York, United States: Penguin Putnam Inc.

Brannen, S. (12 May 2020). *Uncle Bobby's Wedding*. New York, United States: Little Bee Books.

Bundo, M. & Twiss, J. (18 March 2018). *A Day in the Life of Marlon Bundo*. San Francisco: Chronicle Books LLC.

Davids, S. (November 7 2015). *Annie's Plaid Shirt*. United States: Upswing Press.

Elliott, M. (1 Mar 2017). *Pearl Power And The Girl With Two Dads*. Upton, United Kingdom: I Love Mel.

Fernandez, M. (2019). *Federico and All His Families*. Madrid, Spain: nubeOCHO.

Genhart, M. (May 7 2019). *Rainbow: A First Book of Pride*. United States: Magination Press (American Psychological Association).

Gordon, M. (1 Aug 2016). *The Flower Girl Wore Celery*. Minneapolis, United States: Kar-Ben Publishing (R).

Green, B. (June 2 2020). *Who's Your Real Mom?*. Minneapolis, Minnesota, United States: Scribble US.

Haack, D. (14 Apr 2020). *Prince & Knight*. Australia: Little Bee Books.

Hall, M. (February 2 2016). *Red : A Crayon's Story*. New York, United States: HarperCollins Publishers Inc.

Hoffman, S. & Hoffman, I. (1 Mar 2020). *Jacob's New Dress*. Park Ridge, Illinois, United States: Albert Whitman & Company.

Joosten, M. (March 26 2019). *My Two Dads and Me*. New York, United States: Random House USA Inc.

Joosten, M. (March 26 2019). *My Two Moms and Me*. New York, United States: Random House USA Inc.

Kilodavis, C. (December 1 2010). *My Princess Boy*. New York, United States: SIMON & SCHUSTER.

Kirst, S. (5 May 2020). *Papa, Daddy, and Riley*. United States: Magination Press (American Psychological Association).

Lang, S. (March 24 2015). *Families, Families, Families!*. United States: Random House Books for Young Readers.

Love, J. (April 23, 2018). *Julián Is a Mermaid*. United States: Candlewick Press.

Love, J. (October 6, 2020). *Julián at the Wedding*. United States: Candlewick Press.

Lukoff, D. (4 June 2019). *When Aidan Became a Brother*. New York City, United States: Lee & Low Books.

Manushkin, F. (14 Apr 2020). *Plenty of Hugs*. United States: Penguin Putnam Inc.

Meisner, N. (April 8 2019). *My Mommy, My Mama, My Brother, and Me: These Are the Things We Found By the Sea*. Canada: Nimbus Publishing (CN).

Mills, M. (April 4 2019). *Families, Families Everywhere*. United States: The Mills of Abstraction.

Newman, L. (15 Jun 2017). *Sparkle Boy*. New York, United States: Lee & Low Books.

Newman, L. (6 August 2016). *Heather Has Two Mommies*. United States: Candlewick Press.

Newman, L. (December 9 2008). *Daddy, Papa, and Me*. United States: Tricycle Press.

Nijland, S. & de Haan, L. (March 1 2003). *King and King*. Berkeley, CA, United States: Tricycle Press.

Parets Luque, C. (April 3, 2018). *A handful of buttons: Picture book about family diversity*. United States: CreateSpace Publishing.

Parr, T. (2 Apr 2019). *The Family Book*. New York, United States: Little, Brown & Company.

Richardson, J. & Parnell, P. (1 june 2005). *And Tango Makes Three*. United States: Simon & Schuster Books For Young Readers.

Royce, E. (April 28 2020). *Auntie Uncle: Drag Queen Hero*. United States: Pow! Kids Books.

Savage, S. (May 18 2017). *Are You a Boy or Are You a Girl?*. London: Jessica Kingsley Publishers.

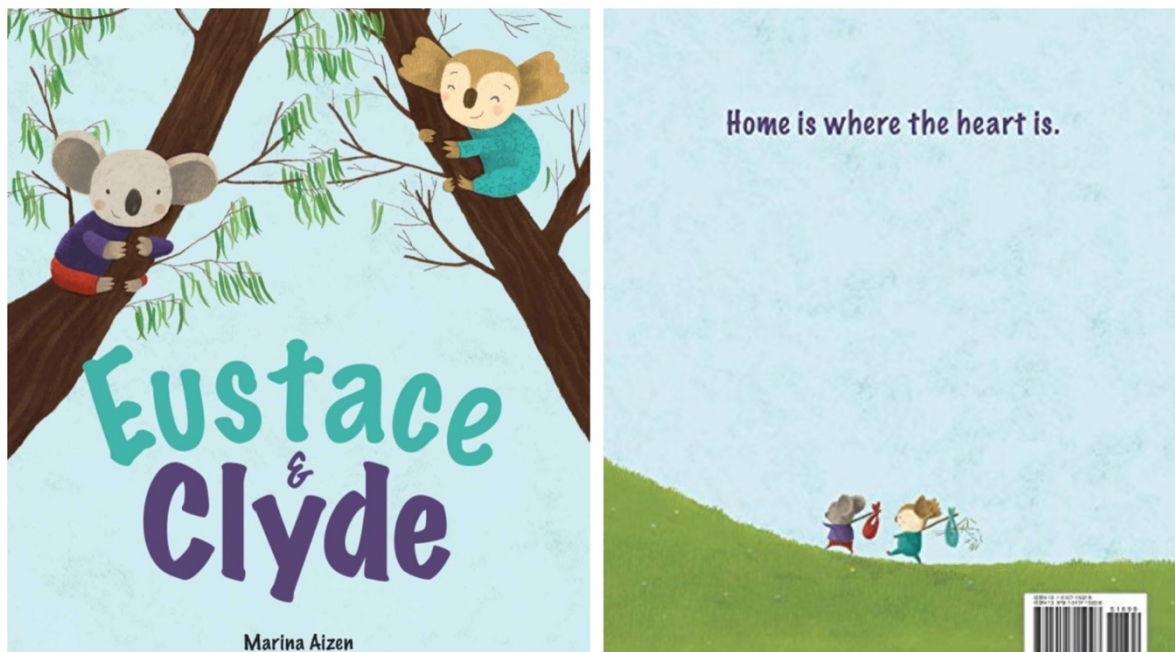
Scotto, T. (April 3 2018). *Jerome by Heart*. New York, United States: Enchanted Lion Books.

Walton, J. (31 May 2016). *Introducing Teddy: A gentle story about gender and friendship*. New York: Bloomsbury U.S.A. Children's Books.

Κεφάλαιο 3^ο: Ανάλυση

Ανάλυση των παιδικών εικονογραφημένων βιβλίων

Aizen, M. (May 2 2017). *Eustace & Clyde*. New York, United States: Sky Pony.

εξώφυλλο και οπισθόφυλλο βιβλίου

Το βιβλίο αφού μας παρουσιάσει τους δύο φίλους, ξεκινάει με μια διαφορά και μια επισήμανση. Η διαφορά είναι ότι ο Eustace και ο Clyde είναι πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους και η επισήμανση είναι ότι είναι δύο ενήλικοι φίλοι που μένουν μαζί. Ο Clyde δεν είναι καθόλου ένα συνηθισμένο κοάλα. Δεν του αρέσουν τα φύλλα, θέλει να τεμπελιάζει όλη την ημέρα στα κλαδιά των δέντρων, να κοιμάται κατά τη διάρκεια της ημέρας και ο καλύτερος φίλος του είναι ο Eustace. Από την άλλη ο Eustace είναι το ακριβώς αντίθετο από τον Clyde. Η εικονογράφος και ταυτόχρονα συγγραφέας του βιβλίου για να κάνει ευδιάκριτη την αντίθεση στο χαρακτήρα των δύο ηρώων, μας παρουσιάζει τον ένα ήρωα να κοιμάται ενώ ο άλλος είναι ζωηρός. Παρά τις διαφορές τους όμως ο Eustace και ο Clyde είναι οι καλύτεροι και πιο κοντινοί φίλοι. Ζουν μαζί και παρουσιάζονται να είναι καλά. Ωστόσο, το να ζουν μαζί σε μια τόσο πολυπληθή κατοικία δεν είναι κάτι που τους αρέσει ιδιαίτερα.

Έτσι αποφασίζουν να φύγουν για να ζήσουν κάπου μόνοι τους. «Ένα σπίτι που να είναι δικό μας», λέει ο Clyde αυτό χρειαζόμαστε. Έτσι οι δύο φίλοι ξεκινάνε να βρουν το τέλειο μέρος για ένα ζευγάρι κοάλα. Το πρώτο μέρος που βρίσκουν ενθουσιάζει τον Clyde αλλά δεν έχει την ίδια γνώμη η μεγάλη θυμωμένη αρκούδα που της ανήκει ο χώρος. Μετά τους βλέπουμε κρεμασμένους από ένα δέντρο, πράγμα που ενθουσιάζει τον Eustace αλλά ο Clyde

βρίσκει το μέρος πολύ επικίνδυνο. Ένα κοτέτσι γεμάτο ασφυκτικά με κότες η μια πάνω στην άλλη. «*Κοίτα Eustace αυτό το μέρος είναι τεράστιο!*», λέει ο Clyde. Αλλά ο Eustace καθώς δέχεται τα εχθρικά τσιμπήματα από τον κόκορα του λέει ότι δεν είναι ευπρόσδεκτοι εδώ μέσα.

Η παραλία είναι το επόμενο σκηνικό που βρίσκουμε τους δυο ήρωες. Ο Clyde απολαμβάνει το αεράκι, αλλά ο Eustace λέει ότι κάνει πολύ ζέστη. Το σκηνικό αλλάζει 360 μοίρες παρακάτω, με τους δύο ήρωες να βρίσκονται στα χιόνια. Ο Clyde είναι πάλι ενθουσιασμένος, αλλά ο Eustace παραπονιέται για άλλη μια φορά ότι είναι πολύ κρύα. Το επόμενο μέρος που τους βλέπουμε να ψάχνουν την ευτυχία, κάπου να είναι μόνοι και να έχουν άπλετο χώρο είναι που αλλού, το διάστημα. Ο Clyde πάλι είναι ενθουσιασμένος με το μέρος και τονίζει στον Eustace τα θετικά του τόπου «*έχει πολύ χώρο*», του λέει αλλά ο Eustace για μια ακόμη φορά είναι η φωνή της λογικής και του ανταπαντά «*ναι, αλλά είναι πολύ μακριά*».

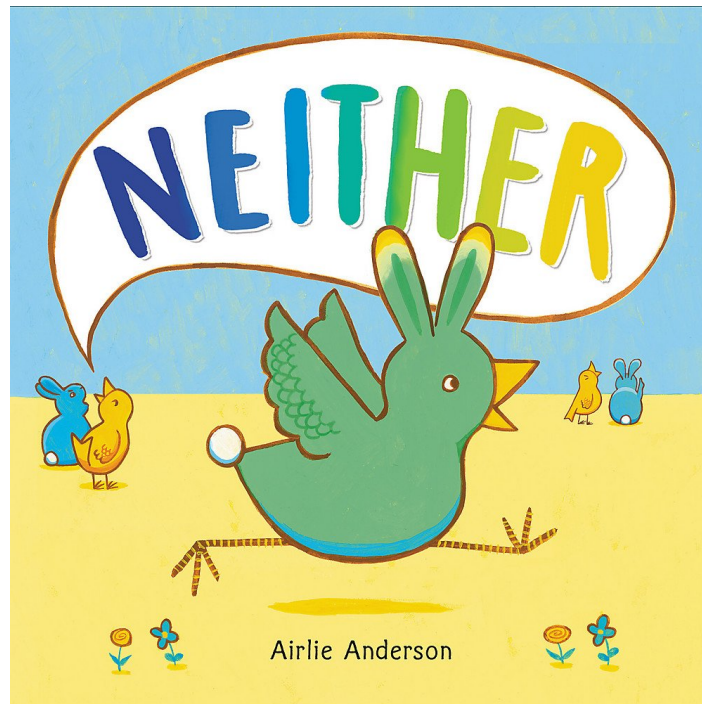
Η καμινάδα της επόμενης σκηνής παρά το γεγονός ότι προσφέρει με τη θέση της μια πανοραμική θέαση της πόλης, δεν είναι ικανή να κάμψει τις δεύτερες σκέψεις του Eustace αλλά είναι ικανή να ενθουσιάσει τον Clyde. Οι δύο ήρωες αποκαρδιωμένοι και κουρασμένοι δείχνουν απογοητευμένοι. Ο Clyde για πρώτη φορά φαίνεται απογοητευμένος. «*Μήπως κάναμε λάθος; Μπορεί να μην υπάρχει ένα μέρος για εμάς τους δύο*», είπε στον Eustace. Βλέπουμε τους δύο τους να επιστρέφουν στην παλιά κατοικία τους, ένα δέντρο. Μάλλον, πρέπει να ρίξουν άλλη μια ματιά γιατί ήταν καλύτερα εκεί. Το δέντρο κατοικείται από πολλά και διαφορετικά ζωάκια, αυτό το βλέπουμε στην εικονογράφηση χωρίς να γίνεται λόγος στο κείμενο για το πολυπληθές δέντρο. Όλοι δείχνουν ευτυχισμένοι που επέστρεψαν τα κοάλα αλλά και οι ίδιοι. Μπορεί να είναι αρκετά θορυβώδες κάποιες φορές, αλλά οπουδήποτε είναι μαζί είναι το τέλειο μέρος για ένα ζευγάρι κοάλα μας ενημερώνει ο αφηγητής.

Η απόπειρα εκπροσώπησης ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων στο βιβλίο υπονομεύεται, καθώς το κείμενο εξ αρχής αναγνωρίζει ρητά το ζευγάρι κοάλα ως φίλους. Από την άλλη πλευρά η συγγραφέας Aizen μας παρουσιάζει μια φιλία ανάμεσα σε δύο άντρες κοάλα που συγκατοικούν και θέλουν να είναι μαζί, μακριά από όλους, μια αναπαράσταση που επίσης στερείται και αξίζει ορατότητας. Αυτό που αποζητούν οι ήρωες είναι μάλλον ηρεμία και αποδοχή. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός τριτοπρόσωπη αφήγηση και η εστίαση είναι μηδενική.

Η εικονογράφηση του βιβλίου είναι όμορφη με ωραία αισθητική, χρώματα, σχέδια. Η συγγραφέας του βιβλίου είναι ταυτόχρονα και εικονογράφος έτσι η σχέση του κειμένου με τις εικονογραφήσεις συμπορεύεται αρμονικά. Οι εικονογραφήσεις της δίνουν μια ανάλαφρη και

όμορφη ατμόσφαιρα στο βιβλίο. Η θέση των εικόνων στο βιβλίο είναι στη σωστή σειρά έτσι ώστε να μη δυσκολεύει τον αναγνώστη. Οι χαρακτήρες είναι ευδιάκριτοι στον αναγνώστη, δεν υπάρχει άλλο κοάλα στην ιστορία. Οι δύο ήρωες παρουσιάζονται διαφορετικοί μεταξύ τους για να γίνονται αναγνωρίσιμοι από τον αναγνώστη. Ο Clyde είναι με γκριζό τρίχωμα και τα στρογγυλά αυτιά ενώ ο Eustace είναι με καφετί τρίχωμα και αυτιά με διαφορετικό σχήμα.

Anderson, A. (13 Feb 2018). *Neither*. New York, United States: Little, Brown & Company.

εξώφυλλο του βιβλίου

Το παραμύθι μας μεταφέρει στον κόσμο των «αυτών» και των «εκείνων». Ο κόσμος των «αυτών» είναι μπλε κουνελάκια και ο κόσμος των «εκείνων» είναι κίτρινα πουλάκια. Μας παρουσιάζει ένα αυστηρά δυαδικό τρόπο ύπαρξης επισημαίνοντας μας ότι υπήρχαν «αυτό» ή το «άλλο» ώσπου μια μέρα σπάει τη δυαδικότητα ένα νέο διαφορετικό είδος. Το νέο αυτό ζώακι έχει χαρακτηριστικά και από τους δυο κόσμους. Είναι ένα πράσινο πουλί με ουρά και αυτιά κουνελιού. «Τι είδους είσαι;», το ρωτούν όλα μαζί. Είμαι και τα δύο, απαντά. Τα ζώα του λένε δε μπορείς να ανήκεις στους δυο κόσμους πρέπει να είσαι ή το ένα ή το άλλο.

Ο ήρωας μας καλείται να παίζει με τα κουνελάκια μπλε ένα παιχνίδι αλλά το παιχνίδι απαιτεί να πηδάς μακριά και τα πόδια του ήρωα δεν είναι ικανά για κάτι τέτοιο. «Δεν είσαι αρκετά κουνέλι», του λένε. Το ίδιο σκηνικό είχαμε και παρακάτω που δε μπορεί να τα καταφέρει στο παιχνίδι με τα άλλα πουλιά, έτσι και αυτοί τον κατηγορούν ότι δεν είναι αρκετά

πουλί. Μπλε κουνέλια και κίτρινα πουλιά αποφασίζουν μιας και δε μοιάζει με κανέναν να ζητήσουν από τον *ούτε το ένα ούτε το άλλο* να πάει κάπου αλλού. Τον βλέπουμε καθώς φεύγει να τον κοροϊδεύουν όλοι μαζί.

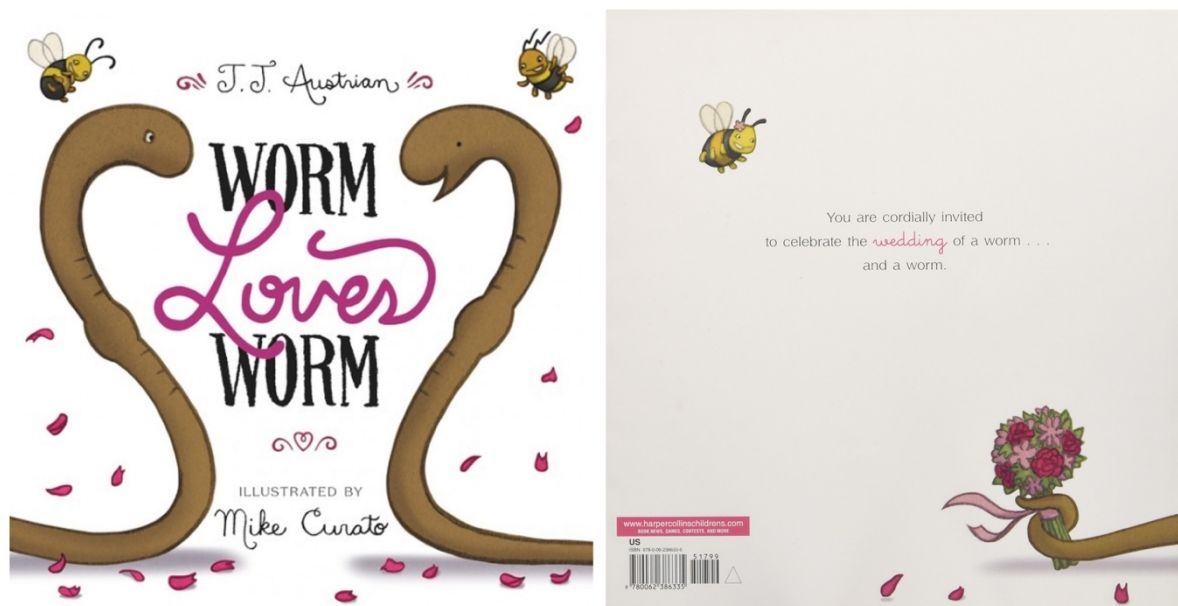

Ο ήρωας μας, πετά πάνω από φωτεινά καταπράσινα τοπία ώσπου προσγειώνεται σε ένα μέρος. Εκεί έχει την πρώτη του γνωριμία με ένα δέντρο που μιλάει. «*Από που έρχεσαι;*», τον ρωτάει. Έρχομαι από τη χώρα του «*αυτό*» και το «*εκείνο*» αλλά εγώ είμαι «*ούτε το ένα ούτε το άλλο*». Οπότε, ψάχνω ένα άλλο μέρος για να ανήκω είτε σε μια γάτα με φτερά πεταλούδας και κεραίες στο κεφάλι της που πετούσε στον ουρανό. Εκείνη τότε του είπε ότι εδώ δεν είναι το κάπου αλλού αλλά μπορεί αν θέλει να ανήκει εκεί.

Ένα μεγάλο κίτρινο πανό πληροφορεί τον ήρωα, ότι βρίσκεται στη *χώρα των όλων*. Όλοι έπαιζαν ειρηνικά μεταξύ τους. Τον παροτρύνουν να παίξει και αυτός μαζί τους αλλά φοβάται γιατί είναι διαφορετικός. «*Ακριβώς!*», του λένε και αγκαλιάζονται όλοι μαζί. Ξαφνικά, εμφανίζεται ένα μπλε λαγουδάκι και ένα κίτρινο πουλάκι από τη χώρα του και ζητούν να μείνουν εκεί. «*Εδώ είναι όλοι ευπρόσδεκτοι*», τους απαντά ο κεντρικός ήρωας μας. Σε μια χώρα με αρκούδες με φτερά νυχτερίδας, αστερίες της θάλασσας που ζουν στη στεριά, σκύλους με σώμα ψαριού, γάτες με φτερά πεταλούδας, χελώνες με καβούκι σκακιέρα και τόσα άλλα. Όλοι όμως ήταν ευπρόσδεκτοι. Το βιβλίο γιορτάζει τη διαφορετικότητα και θέλει να δείξει στον αναγνώστη ότι ο κόσμος μας θα είναι καλύτερος αν συμπεριλαμβάνονται όλοι μέσα σε αυτόν. Η πολύχρωμη, απλή και συγκινητική ιστορία προάγει την πολυμορφία στον αναγνώστη και του αφήνει το μήνυμα ότι οι διαφορές είναι αυτές που μας ενώνουν. Οι εικονογραφήσεις είναι πολύ όμορφες η παλέτα με χρώματα καραμέλας της Anderson και το

αξιολάτρευτο καστ των λογοτεχνικών ηρώων δημιουργούν ένα βιβλίο που λειτουργεί ως σημείο για συνομιλίες, σχετικά με τους κανόνες του φύλου και πολλά άλλα που κάνουν τους ανθρώπους να διαφέρουν. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και έχουμε εσωτερική εστίαση μιας και παρακολουθούμε την ιστορία μέσα από τη ματιά του κεντρικού ήρωα.

Austrian, J. (January 5, 2016). *Worm Loves Worm*. United States: HarperCollins/Balzer + Bray.

Εξώφυλλο και οπισθόφυλλο

Η αφήγηση έχει αφεθεί στα δύο σκουλήκια, άρα έχουμε ομοδιηγητικό αφηγητή και εσωτερική εστίαση μιας και παρακολουθούμε την ιστορία από την πλευρά των δύο σκουληκιών. Το παραμύθι μιλάει για τον γάμο δύο σκουληκιών που αποφασίζουν να παντρευτούν. Στην προσπάθεια τους αυτή έχουν διάφορα εμπόδια. Στην αρχή έχουμε ένα τζιτζίκι που τους λέει ότι για να παντρευτούν πρέπει να τους παντρέψει κάποιος, δε γίνεται αλλιώς οπότε αποφασίζει αυτός να το κάνει. Μόλις λυθεί αυτό το θέμα, ένα σκαθάρι τους λέει ότι θα πρέπει να έχουν κουμπάρο και αποφασίζει να γίνει αυτός ο κουμπάρος τους. «Ναι αλλά θα χρειαστείτε παράνυφες», τους λένε οι μέλισσες οπότε και αυτές αποφάσισαν τον ρόλο που θα είχαν στο γάμο τους.

Αλλά δε σταματούν εκεί τα θέλω ενός γάμου καθώς χρειάζονται βέρες για να τις φορούν. Πράγμα δύσκολο, μιας και τα σκουλήκια δεν έχουν δάχτυλα για να τις φορούν έτσι αποφασίζουν να τις φορέσουν σαν ζώνες. Ένας γάμος χρειάζεται μουσική τους λέει το σκαθάρι οπότε, χρειάζονται και μια μπάντα για να χορεύουν. Βέβαια τα σκουλήκια δεν έχουν πόδια για

να χορεύουν, αλλά δεν πειράζει θα κουνιούνται αριστερά και δεξιά. Όμως δεν τελείωσαν εκεί, ο γάμος χρειάζεται ένα νυφικό, σμόκιν, ψηλό καπέλο, πολλά λουλούδια και γαμήλια τούρτα λένε οι μέλισσες στα σκουλήκια. Αλλά τα σκουλήκια δεν έχουν κεφάλι για να φορέσουν καπέλο ή χέρια για να κρατάνε ανθοδέσμη και τρώνε μόνο χώμα. Ως από μηχανής θεός έρχεται η αράχνη για να τους δώσει λύση για μερικά από αυτά. Μπορεί να κολλήσει με τον ιστό της τα λουλούδια και το καπέλο πάνω τους.

Όταν λύθηκαν τα διαδικαστικά, τέθηκε το ερώτημα: *«ποιος από τους δύο σας είναι η νύφη;»*, ρώτησε η μέλισσα. Ένα από τα σκουλήκια απαντά εγώ θα είμαι και συμπληρώνει και το άλλο και εγώ μπορώ να γίνω. Ένας από εσάς όμως πρέπει να είναι ο γαμπρός, για να μπορέσω να είμαι ο κουμπάρος τους είπε το σκαθάρι. Πάλι τα σκουλήκια τους απαντούν ότι και οι δύο μπορούν να γίνουν οι γαμπροί. Η ακρίδα όμως διαφωνεί *«δε γίνονται έτσι τα πράγματα, ποτέ δε γινόταν έτσι»*, τους είπε η ακρίδα. Τότε τα πράγματα *«πρέπει να αλλάξουν»*, απάντησαν τα σκουλήκια. *«Έτσι παντρευτήκαν, γιατί το σκουλήκι αγαπά το σκουλήκι»*. Στην τελευταία σελίδα που δείχνει τον γάμο τους, τα σκουλήκια εμφανίζονται το ένα να φοράει σμόκιν με πέπλο και το άλλο να φορά νυφικό με καπέλο. Παρουσιάζονται με στοιχεία που μπορεί να έχει και ένας γαμπρός και μια νύφη μιας και δε θέλουν να μπουν στη νόρμα της ετεροσεξουαλικής απεικόνισης ενός γάμου. Αυτοί πρεσβεύουν ότι ο γάμος γίνεται ανάμεσα σε μια αγάπη και μια άλλη αγάπη και όχι ανάμεσα σε έναν άντρα και μια γυναίκα οπότε και έτσι πρέπει να αναπαρασταθεί η ένωση και όχι με ετεροσεξουαλικά σημαινόμενα. Όλος ο περίγυρος τους στην ιστορία προσπαθεί να το πετύχει αυτό αλλά στο τέλος κερδίζει η διαφορετικότητα. Στο οπισθόφυλλο βλέπουμε μια εγκάρδια πρόσκληση για να γιορτάσουμε τον γάμο του σκουληκιού με το σκουλήκι.

Οι εικόνες του Curato με μολύβι και Photoshop χρησιμοποιούν λευκά φόντα με εξαιρετικό αποτέλεσμα διατηρώντας τους χαρακτήρες μπροστά και στα κέντρο. Κείμενο και εικόνες πλέκονται αρμονικά. Οι χαρακτήρες των σκουληκιών μοιάζουν εικονικά σαν δύο σταγόνες νερό και διαφοροποιούνται μόνο στα μάτια. Ο ένας χαρακτήρας έχει μαύρες κουκίδες για μάτια και ο άλλος λευκό χρώμα γύρω από τις μαύρες κουκίδες των ματιών του.

Beer, S. (24 Dec 2018). *Love Makes a Family*. United States: Dial Books.

Εξώφυλλο βιβλίου

Η συγγραφέας Beer στο βιβλίο της, δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να μας δίνει τον ορισμό για το τί είναι αγάπη. Αφηγείται γραμμικά την ημέρα διάφορων οικογενειών. Η εικονογράφηση είναι πολύ όμορφη με όμορφα χρώματα και σχέδια. Η πρώτη οικογένεια είναι ένα ζευγάρι αντρών στο κρεβάτι να τους ξυπνούν τα παιδιά τους. Στις επόμενες σελίδες βλέπουμε ετερόφυλες οικογένειες, οικογένειες με μια μητέρα, έναν πατέρα, με δυο μαμάδες και δύο μπαμπάδες. Το βιβλίο ανοίγουν και κλείνουν δυο οικογένειες του ίδιου φύλου.

Υπάρχουν οικογένειες διαφορετικής εθνικότητας και θρησκείας, έχουμε μια μαμά που φοράει χιτζάμπ. Άλλες που ο ένας σύντροφος είναι λευκός ενώ ο άλλος με σκουρόχρωμη επιδερμίδα, διαφυλετικές οικογένειες. Μέλη οικογενειών με διαφορετικό σωματότυπο, άλλοι λεπτοί ενώ άλλοι όχι και τόσο. Η αφήγηση είναι τριτοπρόσωπη, ετεροδιηγητικός αφηγητής με μηδενική εστίαση. Η εικονογράφηση είναι πληθωρική, υπάρχει πολυχρωμία και ζωνρά χρώματα. Οι αναπαραστάσεις των ομόφυλων ζευγαριών σύμφωνες με το φύλο τους. Οι άντρες

παρουσιάζονται αρρενωποί και οι γυναίκες θηλυκές. Το βιβλίο πανηγυρίζει τη διαφορετικότητα και την ομορφιά που αυτή πρεσβεύει.

Εξώφυλλο

Το παραμύθι κινείται σε ένα ονειρικό ομοιοκατάληκτο στίχο και «ντύνεται» εικονικά με πολλές και διαφορετικές ομπρέλες. Πολύχρωμες, ομπρέλες βροχής, ομπρέλες αστεριών, ομπρέλες θαλάσσης, για τον ήλιο και ομπρέλες που σχηματίζονται στον ουρανό από βεγγαλικά. Αυτές τις ομπρέλες η συγγραφέας τις δίνει στα χέρια τεσσάρων παιδιών και με λυρικό τρόπο κινείται η ιστορία τους. Ο άγνωστος αφηγητής, αφηγείται σε πρώτο πρόσωπο την ιστορία. Αν και ποτέ δεν αποκαλύπτεται υπονοείται ότι είναι καθένας που αγαπά και καταπραΰνει. Η εστίαση είναι εσωτερική, και η ιστορία μας δίνεται μέσα από τα μάτια των τεσσάρων αυτών παιδιών. Η συγγραφέας παροτρύνει τον αναγνώστη να βρει τις ομπρέλες που βρίσκονται σε αυτό το βιβλίο.

Τα τέσσερα παιδιά Joe, Brian, Grace και Izzy είναι διαφορετικά φυλετικά όπως και οι οικογένειες τους. Έχουμε οικογένειες με έναν γονέα, έναν φροντιστή, μια μαμά και έναν

μπαμπά και δύο μητέρες. Το ομοφυλόφιλο ζευγάρι των δύο γυναικών που συναντάμε παρουσιάζεται σύμφωνα με το φύλο του. *«Πάνω στον ουρανό, ανάμεσα στα αστέρια/ υπάρχει κάτι που μπορεί να μη μπορείς να δεις/ αλλά πάνω από το κεφάλι σου/ υπάρχει μια ομπρέλα της αγάπης μου/ για να σου δείξω ότι σε σκέφτομαι/ όπου και αν βρίσκεσαι»*. Τα παιδιά αντιμετωπίζουν πολλά καθημερινά προβλήματα όπως, τρομακτικές σκιές, φίλους που δε μοιράζονται και σκύλους που γαυγίζουν. Όταν τα πράγματα δεν είναι δίκαια, όταν είσαι ντροπαλός/η χωρίς να ξέρεις το γιατί, όταν αντιμετωπίζεις παράξενες νέες καταστάσεις, όταν τα παιχνίδια σου χρειάζονται μια καλή δυνατή κόλλα για να φτιαχτούν, όταν έχεις άσχημα όνειρα, όταν χάνεις ένα δόντι, όταν έχεις ένα σπασμένο παιχνίδι, όταν σε προβληματίζει κάτι, όταν έχεις βρεγμένο παντελόνι. Τίποτα από όλα αυτά δε μπορεί να «σταθεί» κάτω από την ομπρέλα αγάπης.

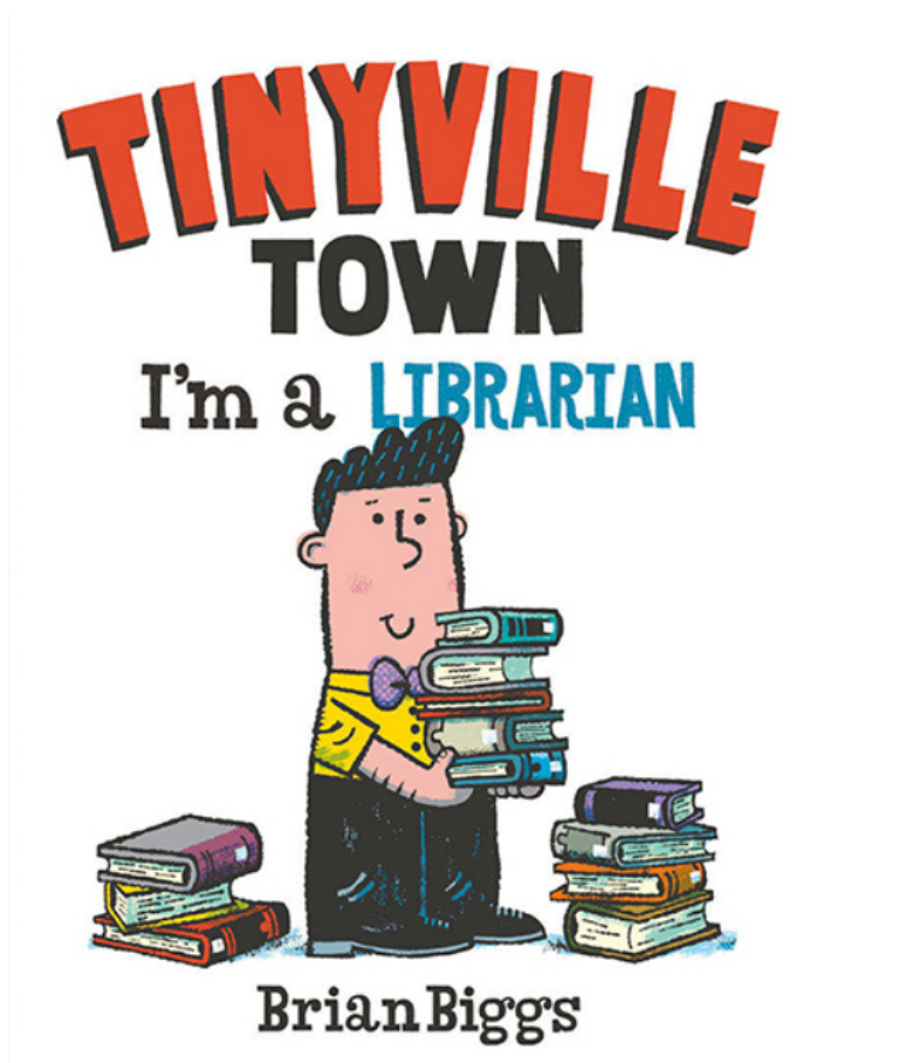
Οι διάφορες οικογένειες μπλέκονται αρμονικά η μία με την άλλη. Η συγγραφέας κλείνει το βιβλίο με ένα ονειρικό μουρμουρητό όπως στην αρχή. *«Πάνω στον ουρανό, ανάμεσα στα αστέρια/ Υπάρχουν πράγματα που δε βλέπεις/ αλλά πάνω από το κεφάλι σου/ Υπάρχει μια ομπρέλα της αγάπης μου/ για να σου δείξει ότι σε σκέφτομαι/ όπου κι αν βρίσκεσαι»*.

Η αισθητική των εικόνων είναι πολύ όμορφη. Οι εικονογραφήσεις έχουν γίνει σε Vintage στιλ με έντονες πινελιές με φλούο φωσφορίζε χρώμα. Κάτι που είναι ιδιαίτερο. Το ύφος της εικονογράφησης, ταιριάζει απόλυτα σε αυτό το λυρικό, ονειρικό παραμύθι και οι εικόνες είναι εξίσου ποιητικές. Οι γραμμές, το χρώμα, το φως και το σκοτάδι στήνουν υπέροχα σκηνικά εμπλουτίζοντας το κείμενο.

Στην αρχή του βιβλίου ο αφηγητής παροτρύνει τα παιδιά να παρατηρήσουν και να βρουν τις ομπρέλες που βρίσκονται διάσπαρτες στις σελίδες του βιβλίου. Η εικονογράφος καταφέρνει να κρύψει ομπρέλες αστεριών, θαλάσσης, ομπρέλες κλειστές που τις κρατούν ρυτιδιασμένα χέρια γιαγιάδων, ομπρέλες ξεχασμένες στα κάγκελα σκαλοπατιών, ομπρέλες μέσα σε κάδρα, ομπρέλες για τον ήλιο, αντίσκηνα που ονειρεύονταν να ήταν ομπρέλες, ομπρέλες κρυμμένες στις σελίδες παιδικών βιβλίων, βρόχινες ομπρέλες και όλες έτοιμες να σε προστατέψουν κάτω από την ομπρέλα της αγάπης.

Biggs, B. (March 7 2017). *Tinyville Town: I'm a Librarian*. New York, United States: Abrams Appleseed/Harry N. Abrams.

Εξώφυλλο βιβλίου

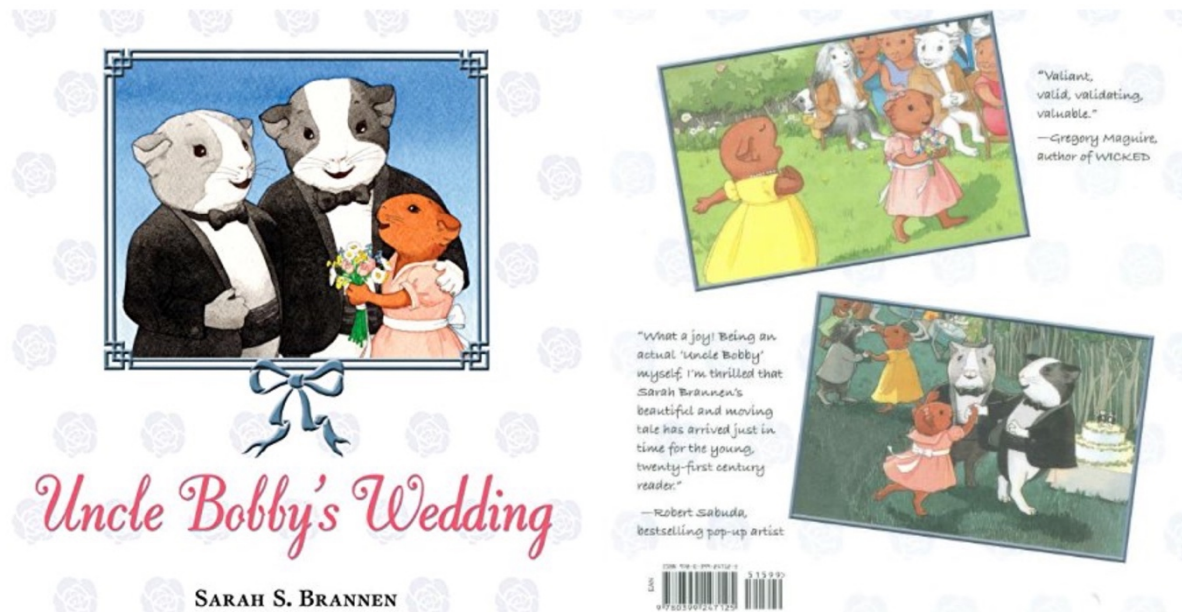
Είναι μια σειρά βιβλίων και κάθε βιβλίο ασχολείται με ένα διαφορετικό μέλος της κοινωνίας. Ο αφηγητής είναι ο Kevin και ταυτόχρονα και κεντρικός λογοτεχνικός χαρακτήρας του

βιβλίου. Μιλάμε για ομοδιηγητική αφήγηση σε πρώτο πρόσωπο και με εσωτερική εστίαση. «Είμαι πολύ καλός στο να απαντώ σε ερωτήσεις.», με αυτό το στοιχείο για τον χαρακτήρα του ο συγγραφέας μας συστήνει τον Kevin. Στην πρώτη σελίδα του βιβλίου, βλέπουμε τον Kevin να κοιμάται με έναν άντρα. Στον Kevin αρέσει να βοηθάει τους ανθρώπους. Τον ρωτάνε πολλά πράγματα και θέλει να τους δίνει όποια πληροφορία χρειάζονται. Το ίδιο κάνει και όταν βρίσκεται στη βιβλιοθήκη. Βοηθάει τους αναγνώστες να βρουν το βιβλίο που επιθυμούν.

Στο τέλος της ημέρας του, ο Kevin επιστρέφει τα βιβλία στα ράφια τους. Ο ίδιος προτιμάει τα βιβλία μυστηρίου. Το βιβλίο τελειώνει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που ξεκίνησε, ο Kevin βρίσκεται στο κρεβάτι με τον άντρα που είδαμε και στην αρχή του βιβλίου. Τόσο το κείμενο του βιβλίου όσο και οι εικόνες του είναι πολύ απλές. Οι εικόνες του βιβλίου έχουν απλότητα και χρωματική ισορροπία τα δε σχέδια είναι σαν κινούμενα σχέδια. Ο Kevin είναι λευκός άντρας, σύμφωνος με τις επιταγές του φύλου του ενώ ο σύντροφος του είναι διαφορετικής φυλής, υποθέτω αφρικανικής γιατί δεν τον βλέπουμε ποτέ στο πρόσωπο παρά μόνο τον βλέπουμε δίπλα του να κοιμάται. Δε διστάζει ο εικονογράφος που είναι ο συγγραφέας, να δείξει ότι μοιράζονται το ίδιο κρεβάτι. Το κρεβάτι είναι πολύ μικρό και δείχνει τους δύο άντρες κυριολεκτικά τον ένα πάνω στον άλλο. Παρόλα αυτά, δεν αποκαλύπτει ποτέ τη σχέση των δύο τους ανοιχτά ο συγγραφέας. Ο χαρακτήρας του Kevin δε δείχνει να δέχεται καμία παρενόχληση για αυτή του τη σχέση, από το περιβάλλον του.

Brannen, S. (1 Apr 2008). *Uncle Bobby's Wedding*. New York, United States: Penguin Putnam Inc.

Εξώφυλλο και οπισθόφυλλο

Η συγγραφέας μας παρουσιάζει μια ιστορία γάμου. Όλοι οι χαρακτήρες είναι ινδικά χοιρίδια. Ο ένας είναι ο αγαπημένος θείος της Chloe, Bobby με τον οποίο πηγαίνει μακρινές βόλτες. Κωπηλατεί, της έχει μάθει τα ονόματα των αστεριών και μια φορά ανέβηκαν και σε έναν φάρο. Όλα αυτά είναι ικανά στοιχεία για να του δώσουν τον τίτλο του αγαπημένου θείου της.

Μια μέρα όμως σε ένα πικνίκ με την υπόλοιπη οικογένεια ο Bobby και ο φίλος του Jamie -έτσι τον ονομάζει και όχι σύντροφο- ανακοίνωσαν ότι θα παντρευτούν. Όλοι ενθουσιάστηκαν και έσπευσαν να τους συγχαρούν. Γέλια, αγκαλιές, δάκρυα χαράς χαρακτήρισαν τη στιγμή αλλά δεν άγγιξαν την Chloe γιατί πίστευε ότι αυτό θα της στοιχίσει την αποκλειστικότητα του θείου της. «*Μα πως γίνεται να παντρευτούν;*», αναρωτιέται η Chloe. «*Ο Bobby και ο Jamie αγαπιούνται και όταν δύο ενήλικες αγαπιούνται τόσο πολύ, θέλουν να παντρευτούν*», της απαντάει η μητέρα της. Η Chloe εκφράζει την ανησυχία της πως ο γάμος αυτός, θα της στερήσει τον αγαπημένο της θείο και η μητέρα της την παροτρύνει να μιλήσει μαζί του.

Παρουσιάζονται να περπατούν με τον θείο της σε ένα ειδυλλιακό μονοπάτι, το αγαπημένο τους, εκεί ο θείος της της λέει ότι αυτός και ο Jamie θέλουν να ζήσουν μαζί και να φτιάξουν τη δική τους οικογένεια και να αποκτήσουν παιδιά. Εδώ βλέπουμε ότι το παραμύθι μας δίνει την εικόνα ότι ο γάμος για να είναι ολοκληρωμένος πρέπει να οδηγεί στην απόκτηση

παιδιών, αλλιώς η υπόσταση του παρουσιάζεται ελλειμματική. «*Μα έχεις εμένα*», απαντάει η Chloe. Η Chloe βλέπουμε ότι ζηλεύει και για να την καθησυχάσουν ο Bobby και ο Jamie αποφασίζουν να περάσουν χρόνο μαζί της.

Παρακολουθούν και οι τρεις τους μπαλέτο, πηγαίνουν για ιστιοπλοΐα, παίζουν επιτραπέζια και ψήνουν marshmallows στο τζάκι. Όλα αυτά είναι ικανά στην ιστορία να κάνουν την Chloe να αναφωνήσει «*Θα ευχόμουν να ήσασταν και οι δύο θείοι μου!*». «*Η ευχή σου θα γίνει*», απαντά ο Bobby μιας και μόλις παντρευτούμε με τον Jamie θα γίνει και αυτός θείος σου. Οι δύο μελλοντικοί σύζυγοι προτείνουν στην Chloe να γίνει το κορίτσι των λουλουδιών στο γάμο τους.

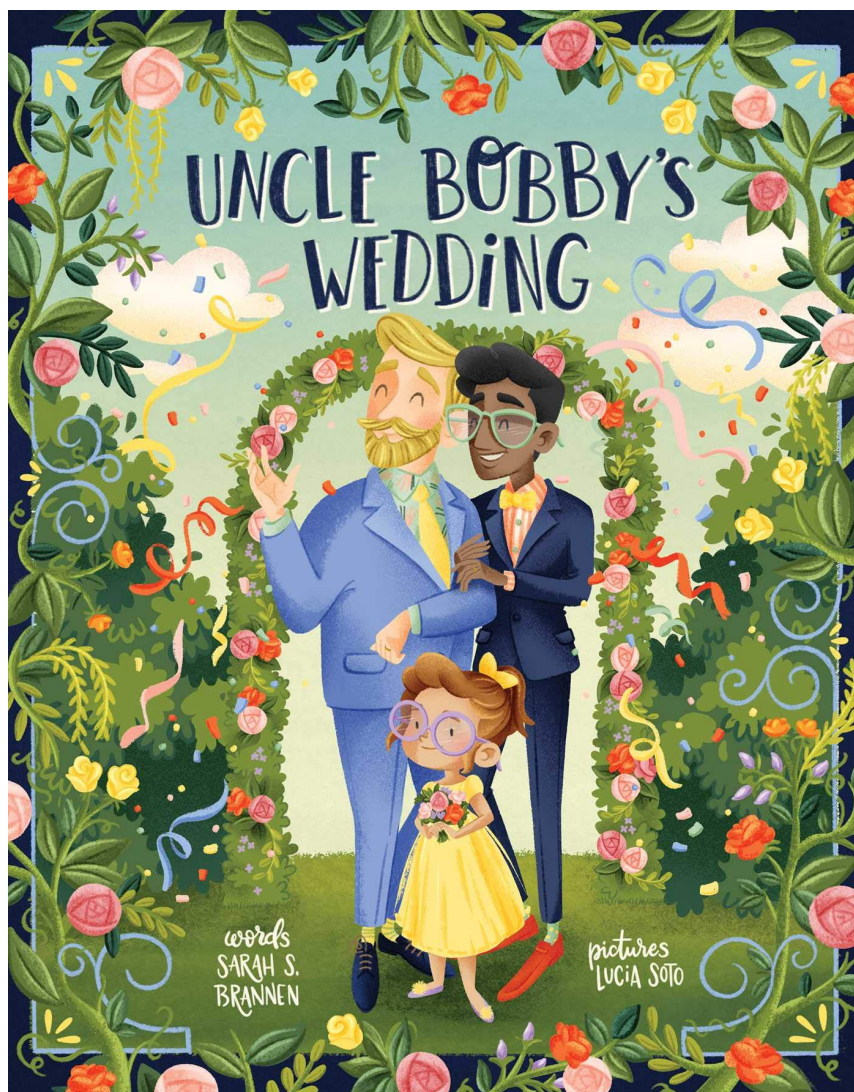
Η ημέρα του γάμου βρίσκει όλους τους χαρακτήρες να είναι ενθουσιασμένοι και απασχολημένοι με τις προετοιμασίες. Η στιγμή του γάμου ξεκινά με ποιητικό τρόπο, καθώς η συγγραφέας επιλέγει να μας την παρουσιάσει με ένα λεπτό αεράκι που διαπερνά τον κήπο. Μαργαρίτες και νεραγκούλα στολίζουν το γρασίδι και ο αέρας μοσχοβολάει τριαντάφυλλα. Όλοι ήταν εκεί παππούδες, ξαδέρφια και φίλοι. Η μητέρα της Chloe τραγούδησε ένα γαμήλιο τραγούδι. Οι δύο γαμπροί αντάλλαξαν βέρες και όλοι ήταν συγκινημένοι.

Το πάρτι ξεκινάει και δείχνουν όλοι να διασκεδάζουν και η Chloe καταλαβαίνει ότι δε χάνει τον θείο Bobby αλλά κερδίζει άλλον έναν θείο, τον Jamie. Η τελευταία εικόνα του βιβλίου δείχνει το νιόπαντρο ζευγάρι να είναι αγκαλιασμένοι και να κρατούν την Chloe στην

αγκαλιά τους. Η έκδοση του βιβλίου είναι παλαιότερη. Οι εικόνες των εικονογραφήσεων είναι σχεδιασμένες με μολύβι και ζωγραφισμένες με ακουαρέλες. Στο εξώφυλλο του βιβλίου έχουμε τους δύο συντρόφους μαζί με την Chloe. Είναι ντυμένοι γαμπροί πράγμα που δηλώνει εξ αρχής τη μεταξύ τους σχέση. Η επιλογή να είναι και η φιγούρα της Chloe στην εικόνα προσδίδει στο ζευγάρι μια ετεροσεξουαλική κανονικότητα. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, έχουμε τριτοπρόσωπη αφήγηση και εσωτερική εστίαση μιας και παρακολουθούμε την ιστορία έτσι όπως τη βλέπει ο χαρακτήρας της Chloe.

Brannen, S. (12 May 2020). *Uncle Bobby's Wedding*. New York, United States: Little Bee Books.

Εξώφυλλο βιβλίου

Το βιβλίο διαφέρει από το παραπάνω σε τρία σημεία: Πρώτον η έκδοση αυτή είναι πολύ νεότερη. Δεύτερον, έχουμε άλλη εικονογράφο την Lucia Soto και τρίτον οι ήρωες του βιβλίου,

εδώ έχουμε ανθρώπινους χαρακτήρες ενώ στο προηγούμενο είχαμε ινδικά χοιρίδια. Στο εξώφυλλο, έχουμε μια εικόνα των νεόνυμφων αντρών. Τα χρώματα είναι πολύ όμορφα και ζωνρά. Ο Bobby είναι ξανθός, λευκός και εύσωμος με γένια. Ο Jamie είναι σκουρόχρωμος λεπτός και φοράει γυαλιά οράσεως όπως και η Chloe. Δείχνουν πολύ κομψοί, μοντέρνοι, στιλιστικά τολμηροί με τα ζωνρά χρώματα που επιλέγουν. Η εμφάνιση τους συνάδει με την ετεροσεξουαλική απεικόνιση ενός άντρα. Οι υπόλοιποι χαρακτήρες που βλέπουμε να υπάρχουν στο βιβλίο είναι από διαφορετικές εθνότητες, υπάρχει μια φυλετική εκπροσώπηση στις σελίδες του πλούσια.

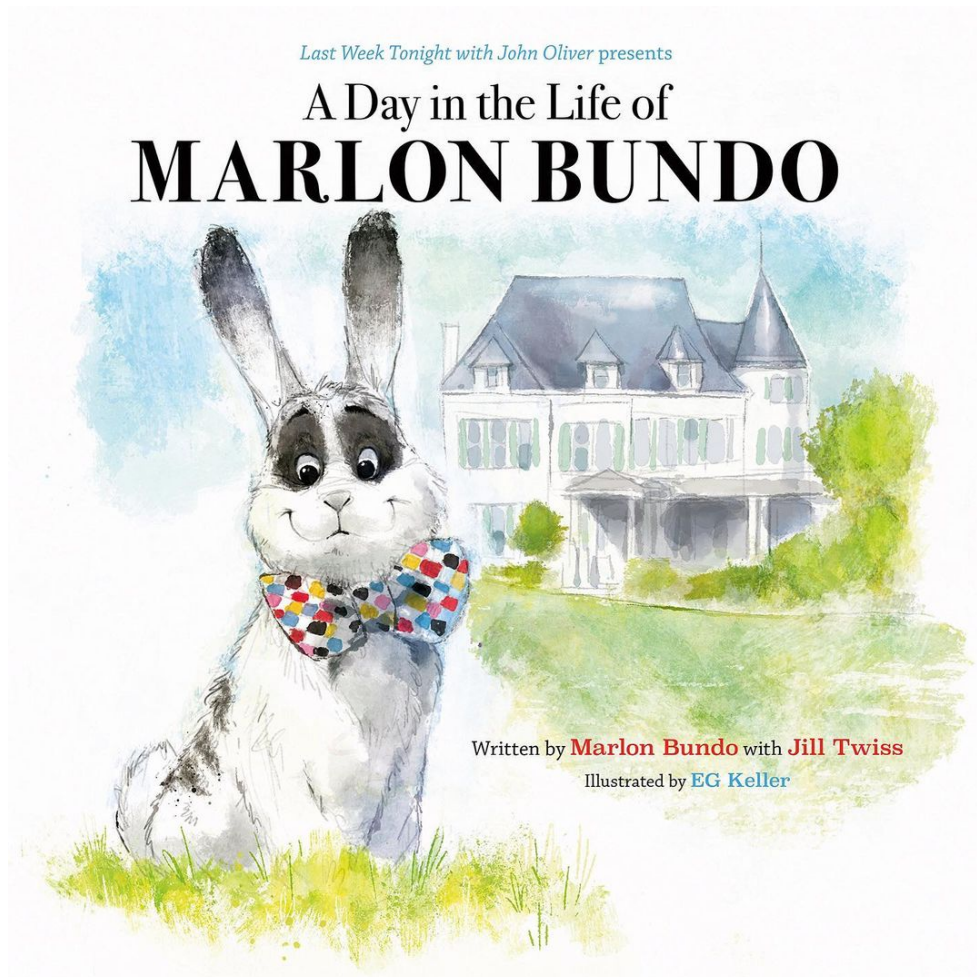
Η αντίστοιχη στιγμή που ανταλλάσσουν βέρες εδώ έχει αντικατασταθεί με τους δυο νεόνυμφους να είναι έτοιμοι να ανταλλάξουν ένα φιλί στο στόμα, αλλά δεν το βλέπουμε ποτέ. Στην αμέσως επόμενη σελίδα πάλι βλέπουμε τους νεόνυμφους άντρες να δείχνουν τρυφερότητα ο ένας απέναντι στον άλλο, ο Jamie χαϊδεύει τον Bobby στο πηγούνι και ο Bobby του κρατάει το χέρι.

Σίγουρα εικονογραφικά έχουμε μια νέα, φρέσκια και μοντέρνα απόδοση του βιβλίου με συμβάσεις του σήμερα. Όμως, δεν καταφέρνει να μας δώσει εικονογραφικά ένα φιλί ανάμεσα

στο νεόνυμφο ζεύγος όπως θα γινόταν σε ένα ετεροφυλόφιλο ζευγάρι. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, έχουμε τριτοπρόσωπη αφήγηση και εσωτερική εστίαση μιας και παρακολουθούμε την ιστορία έτσι όπως τη βλέπει ο χαρακτήρας της Chloe.

Bundo, M. & Twiss, J. (18 March 2018). *A Day in the Life of Marlon Bundo*. San Francisco: Chronicle Books LLC.

Εξώφυλλο βιβλίου

Τι δουλειά έχει ο πρώην αντιπρόεδρος των Η.Π.Α. Mike Pence με έναν λαγό που ερωτεύεται έναν άλλο λαγό και αποφασίζουν να παντρευτούν; Όλα αυτά, διαδραματίζονται στις σελίδες ενός παιδικού βιβλίου. Πίσω από το βιβλίο βρίσκεται η Jill Twiss μια εκ των συγγραφέων της σατιρικής εκπομπής *Last Week Tonight With John Oliver*. Το βιβλίο είναι μια παρωδία και ταυτόχρονα «απάντηση» στο βιβλίο της οικογένειας Pence για το λαγουδάκι τους Marlon Bundo. Ο Mike Pence είναι γνωστός για τις αντί-ΛΟΑΤΚΙ+ απόψεις του καθώς και την κατά ισχυρισμό του υποστήριξη της θεραπείας μετατροπής των ομοφυλόφιλων εφήβων και την αντίθεση στο γάμο μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου. Ο συντηρητισμός και η ομοφοβική στάση

του Mike Pence στάθηκαν ικανές για την ύπαρξη αυτού του βιβλίου. Το βιβλίο ουσιαστικά «πατάει» πάνω στο παιδικό βιβλίο της κόρης του πρώην Αντιπροέδρου της Αμερικής, Charlotte Pence.

Το εξώφυλλο του βιβλίου, η ιστορία για τον λαγό της οικογένειας που ονομάζεται Marlon Bundo καθώς και η εικονική του ατμόσφαιρα αντιγράφεται πιστά από το βιβλίο αυτό. Στο εξώφυλλο και των δύο βιβλίων βλέπουμε έναν λαγό, να στέκεται μπροστά από ένα μεγάλο σπίτι. Χρωματικά και εικονικά είναι σχεδόν πανομοιότυπα. Αφηγητής της ιστορίας είναι ο ίδιος ο λαγός, ονομάζεται Marlon Bundo και είναι το πραγματικό όνομα του κατοικιδίου του αντιπροέδρου Mike Pence. Ζει με τη μητέρα του, τον παππού και τη γιαγιά του σε ένα ναυτικό παρατηρητήριο και αυτό γιατί ο παπούς του είναι ο Αντιπρόεδρος των Η.Π.Α. Mike Pence.

Η μέρα του λαγού ξεκίνησε ως συνήθως: ξύπνησε, έφαγε πρωινό, παρακολούθησε τα νέα της ημέρας και βγήκε μια βόλτα στον κήπο. Όλα αυτά όμως τα έκανε ολομόναχος. Καθώς, μιλούσε με δύο έντομα φίλους του τον Phil και τον Dennis, τον είδε! Είδε έναν μεγάλο χνουδωτό λαγό με τα πιο πλαδαρά αυτιά και την πιο θαμνώδη ουρά. Ο Marlon Bundo φαίνεται μαγεμένος να χαζεύει τον λαγό ο οποίος απεικονίζεται σε μεγάλες διαστάσεις στη σελίδα να τον λούζει ένα υπερκόσμιο φως. Στεκόταν ακίνητος ο Marlon, αλλά η καρδιά του χτυπούσε

δυνατά. Οι απαραίτητες συστάσεις έγιναν ανάμεσα σε φλογερές ματιές. Marlon και Wesley άρχισαν να χοροπηδούν μαζί ανάμεσα σε μαργαρίτες, καρότα και έντομα. Όταν ο κήπος δεν ήταν πλέον αρκετός άρχισαν τα χοροπηδητά και μέσα στο σπίτι. Χοροπηδούσαν πάνω στην παλιά ξύλινη σκάλα και τα τριξίματα της ήταν σαν νότες μουσικής. Χοροπηδούσαν στην κουζίνα, ανάμεσα από τα πόδια των πολιτικών που συνεδρίαζαν.

Κουρασμένοι ξάπλωσαν μπροστά από το τζάκι. Ο ένας δε μπορούσε να πάρει τα μάτια του από τον άλλον. Οι σπίθες από τα μάτια τους συναγωνίζονται άξια εκείνες του τζακιού. Το σπίτι δε φαινόταν πλέον άδειο στον Marlon ο Wesley το έκανε διαφορετικό. Τα δύο λαγουδάκια πιασμένα χέρι-χέρι αποφάσισαν ότι δε θέλουν πλέον να χοροπηδούν μόνα τους ποτέ. *«Θα παντρευτούμε και θα χοροπηδάμε για πάντα μαζί»* είπαν. Τα δύο λαγουδάκια πιασμένα αγκαζέ ανακοίνωσαν στα υπόλοιπα ζώα του σπιτιού την απόφασή τους να παντρευτούν. Ήταν όλοι εκεί: τα έντομα, ο σκαντζόχοιρος, ο ασβός, η χελώνα και ο σκύλος. Όλοι ενθουσιάστηκαν με την απόφαση τους και άφησαν επιφωνήματα χαράς να σημαδέψουν τη στιγμή, γιατί αυτό κάνουν οι φίλοι. Όμως ξαφνικά, σε ένα δυστοπικό ουρανό εμφανίστηκε ο παππούς του Marlon, Mike Pence. Απεικονίζεται ως ένα πράσινο έντομο που αναδύει μια άσχημη μυρωδιά. Το πρόσωπο του είναι ίδιο με αυτό του Mike Pence και φορά μια κόκκινη γραβάτα. *«Δε μπορείτε να παντρευτείτε!»* τους είπε. *«Τα αγόρια λαγουδάκια δε παντρεύονται αγόρια λαγουδάκια. Παντρεύονται κορίτσια λαγουδάκια»* είπε ο Mike Pence. *«Μα είναι το λαγουδάκι που αγαπώ»* είπε ο Wesley. *«Και αυτός είναι το λαγουδάκι που αγαπώ»* είπε ο Marlon Bundo. Ο ένας στέκονταν δίπλα στον άλλο και αυτό τους έκανε γενναίους. *«Είστε διαφορετικοί και το να είσαι διαφορετικός είναι κακό»* είπε ο Mike Pence. Οι φίλοι τους που παρακολουθούσαν τη σκηνή, άρχισαν να αναφέρουν τη δική τους διαφορετικότητα: *«τρώω στα σάντουιτς πρώτα την κρούστα»* είπε ο ασβός. *«διαβάζω τα βιβλία από το τέλος προς την αρχή για να είμαι σίγουρος ότι δεν είναι αρκετά στενάχωρα για εμένα»* είπε ο σκαντζόχοιρος. *«όλοι είναι διαφορετικοί και το να είσαι διαφορετικός δεν είναι κακό»* είπε η χελώνα. Αποφάσισαν τότε να ψηφίσουν ποιος θα έχει την εξουσία.

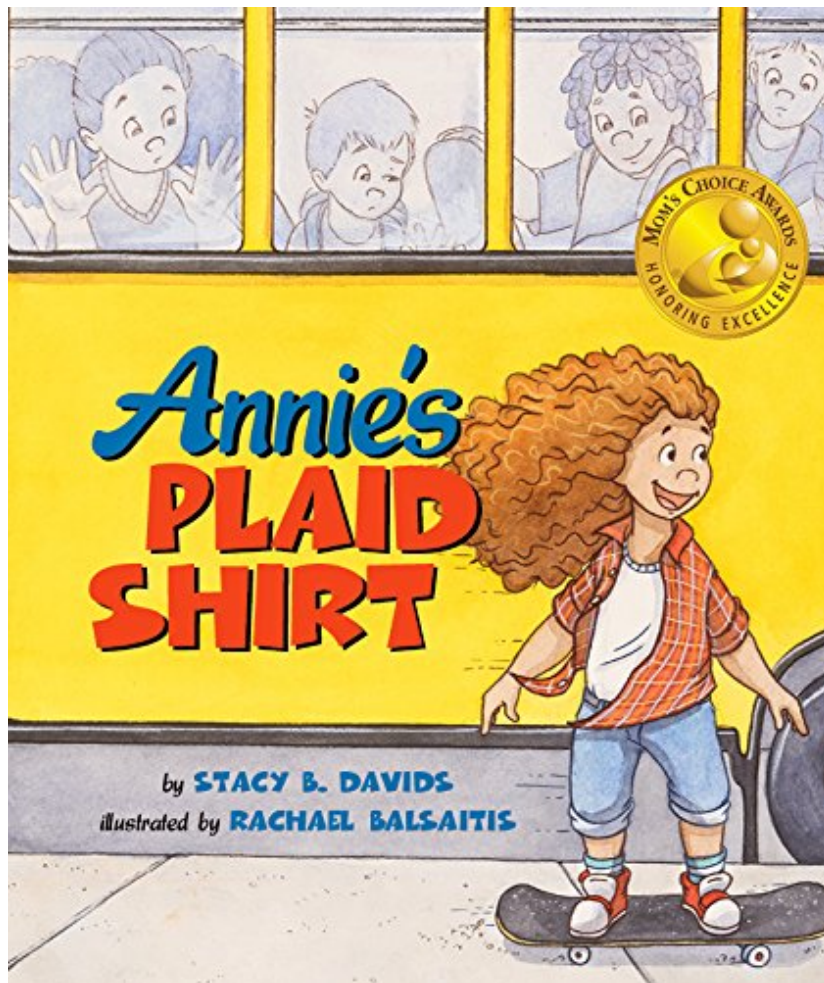
Τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας τα βλέπουμε σε έναν μαυροπίνακα. Το “βρωμερό έντομο” πήρε μία ψήφο και το “όχι, βρωμερό έντομο” πήρε έξι ψήφους. Έδιωξαν το βρωμερό σκαθάρι και φώναξαν ότι αυτοί πλέον έχουν την εξουσία. Τα δύο λαγουδάκια παντρεύτηκαν και είχαν για παρανύμφους δύο άντρες ενυδρίδες πιασμένες χέρι-χέρι και ένα ποντίκι για “κορίτσι των λουλουδιών”. Τον γάμο τέλεσε μια γάτα η Rajema που ήταν εκεί με τη σύζυγό της. Οι καλεσμένοι και οι νεόνυμφοι χόρεψαν, ήπιαν και μέθυσαν. Στην επιστροφή των δύο νεόνυμφων στο σπίτι τους βλέπουμε ο ένας σύζυγος να έχει πάρει αγκαλιά τον άλλο για να τον

οδηγήσει μέσα στο σπίτι τους, όπως κάνουν τα ετερόφυλα ζευγάρια όταν περνούν το κατώφλι του σπιτιού τους για πρώτη φορά ως νεόνυμφοι. Στο τέλος του βιβλίου, ο αναγνώστης «βλέπει» μέσα στο όνειρο των δύο νεονύμφων το κοινό τους όνειρο: κρατούν ένα μικρό λαγουδάκι. Το βιβλίο τελειώνει με τη φράση: «*τα βρωμερά σκαθάρια είναι προσωρινά ενώ η αγάπη παντοτινή*».

Αφηγητής του βιβλίου είναι το λαγουδάκι Marlon Bundo, είναι γραμμένο σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση και η εστίαση είναι εσωτερική. Παρακολουθούμε την ιστορία μέσα από τη ματιά του Marlon. Το βιβλίο είναι διασκεδαστικό και με πολύ χιούμορ. Δεν καταφέρνει κάποιες φορές να ξεφύγει από τον διδακτισμό ωστόσο, διερευνά θέματα όπως: η δύναμη της ψήφου, η ομορφιά της δημοκρατίας, του δικαιώματος του γάμου ανάμεσα σε άτομα του ίδιου φύλου και το δικαίωμα στην ομοερωτική αυτοέκφραση. Δε νομίζω ότι ο μικρός αναγνώστης είναι σε θέση να καταλάβει τη σατυρική διάθεση απέναντι στον πρώην Αντιπρόεδρο των Η.Π.Α. Mike Pence όταν αυτός εμφανίζεται ως σκαθάρη, χρειάζεται κάποιον ενήλικα για να εξηγήσει στο μικρό αναγνώστη ποιος είναι και για ποιόν λόγο υπάρχει μέσα στο βιβλίο. Ωστόσο, το βιβλίο μπορεί να σταθεί και αυτόνομο χωρίς αυτήν την εξήγηση. Άλλο σημείο που μόνο ένας ενήλικας αναγνώστης μπορεί να ταυτιστεί είναι το σημείο μετά το γάμο που γίνεται αναφορά στο: «ήπιαν, μέθυσαν». Η εικονογράφηση είναι πολύ όμορφη και ταιριάζει απόλυτα στη χιουμοριστική και χαρούμενη διάθεση του κειμένου.

Dauids, S. (November 7 2015). *Annie's Plaid Shirt*. United States: Upswing Press.

Εξώφυλλο

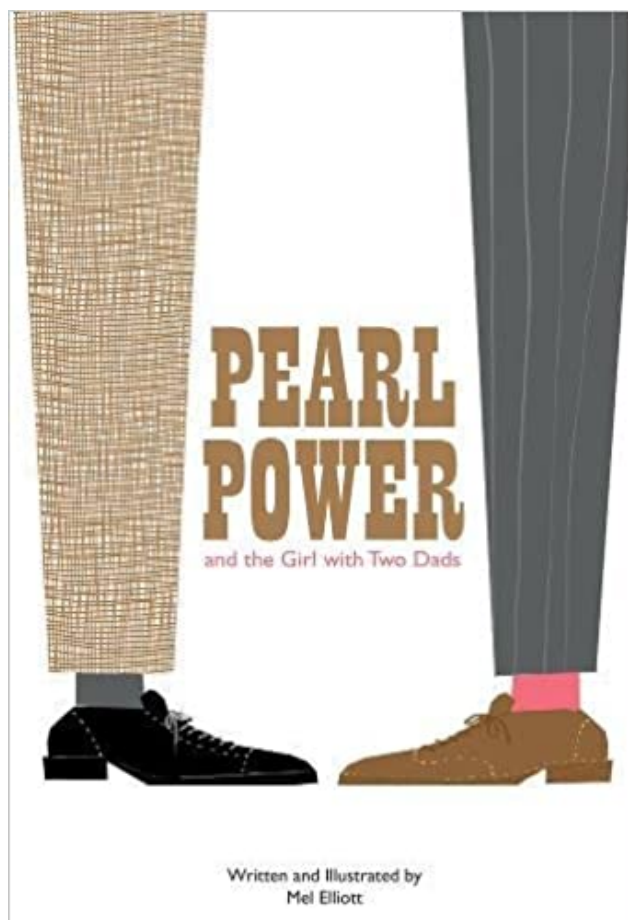
Το καρό πουκάμισο της Annie είναι το σύμβολο του βιβλίου, να είσαι ο εαυτός σου. Η τριτοπρόσωπη αφήγηση του ετεροδηγητικού αφηγητή μας το δηλώνει εξ αρχής, ότι η Annie αγαπάει το καρό πουκάμισο της. Με αυτό πηγαίνει στο σχολείο, στα πάρτι και γενικά το αγαπά πολύ. Μια μέρα όμως η μητέρα της, της ζητά να πάνε στο εμπορικό για να της αγοράσει ένα φόρεμα για τον γάμο του θείου Benny. «Θα φορέσω το καρό πουκάμισο», λέει η Annie. Η μητέρα της όμως διαφωνεί και επιμένει να της αγοράσει ένα φόρεμα. Τελικά βλέπουμε την Annie, τον αδερφό της και τη μητέρα της στο εμπορικό. Η μητέρα της με παρακάλια καταφέρνει να πείσει την Annie να φορέσει ένα φόρεμα. Φοράει διάφορα φορέματα αλλά όλα μοιάζουν λάθος. Στο τέλος αγοράζουν ένα αλλά η Annie δεν είναι ευτυχής και αυτό φαίνεται επιστρέφοντας σπίτι. Τη βλέπουμε να τρέχει στο δωμάτιο της και να χτυπάει την πόρτα, θα ευχόταν η μητέρα της να την καταλάβαινε. Δεν της αρέσουν τα φορέματα και αισθάνεται άβολα μέσα σε αυτά. Της αρέσει να φοράει το καρό πουκάμισο της.

Ο αδερφός της συζητάει με τη μητέρα τους «γιατί να μη φορέσει η Annie ότι επιθυμεί;», τη ρωτάει. «Θέλω να είναι ο εαυτός της, αλλά φοβάμαι τι θα πουν οι άλλοι. Τα μικρά κορίτσια πάντα φοράνε φορέματα στους γάμους», απαντάει η μητέρα. Το πρωί, η Annie μέσα στην αναμπουμπούλα της προετοιμασίας του γάμου είχε μια ιδέα. Άρπαξε το φόρεμα και ψιθύρισε κάτι στο αυτί του αδερφού της. Ενώ τα παιδιά καθυστερούσαν να ετοιμαστούν, η μητέρα άρχισε να ανησυχεί και σκέφτηκε ότι θα ήταν καλύτερα αν άφηνε την Annie να φορέσει το καρό της πουκάμισο. Γελώντας, τα δυο αδέρφια εμφανίστηκαν μπροστά στη μαμά τους. Η Annie με τη βοήθεια του αδερφού της Albert είχε καταφέρει να μετατρέψει το φόρεμα της σε ένα λευκό κοστούμι, ίδιο με εκείνο του αδερφού της, φυσικά το είχε συνδυάσει με το αγαπημένο της καρό πουκάμισο. «Τι λες;», ρώτησε η Annie. «Είναι τέλειο! Είσαι τόσο όμορφη!», είπε η μαμά της.

Η Annie παρουσιάζεται ως ένα ενεργό παιδί σχολικής ηλικίας, με πλήρη αυτοπεποίθηση μέσα στην όχι και τόσο κοριτσίστικη εμφάνισή της. Η μητέρα της επιθυμεί να τη δει να συντάσσεται με την προσδοκία του φύλου της. Η ιστορία τελειώνει με μια έξυπνη ιδέα της Annie. Το βιβλίο υποστηρίζει το δικαίωμα της στη μη συμμόρφωση με το φύλο της. Μιλάει για τις ατομικές επιλογές και το δικαίωμα να είμαστε ο εαυτός μας χωρίς να καταφεύγει στο διδακτισμό. Είναι εντάξει να είσαι εσύ σου ψιθυρίζει σε κάθε σελίδα και να το διεκδικείς. Το βιβλίο ξεκινάει με την Annie να κάνει σκέιτ σε ένα καρό φόντο και τελειώνει με τις εικόνες της συγγραφέα και της εικονογράφου να φορούν αμφότερες καρό πουκάμισα. Η εστίαση του βιβλίου είναι εσωτερική, βλέπουμε την ιστορία μέσα από τη ματιά της Annie.

Οι υδατογραφίες της εικονογράφου, Rachael Balsaitis, έχουν επηρεαστεί από τα κόμικς Manga. Οι εικόνες είναι καλοσχεδιασμένες με όμορφα και υποβλητικά χρώματα. Το εξώφυλλο του βιβλίου δείχνει την Annie να κάνει σκέιτ, ντυμένη φυσικά με το αγαπημένο της καρό πουκάμισο. Πίσω της βρίσκεται το σχολικό λεωφορείο με τους συμμαθητές της, οι οποίοι απεικονίζονται με ασπρόμαυρα χρώματα ενώ όλη η άλλη εικόνα είναι έγχρωμη. Οι συμμαθητές της την κοιτούν επικριτικά, μόνο ένας την κοιτά και χαμογελάει. Υποθέτω είναι λόγω της εμφάνισής της, δεν είναι τόσο κοριτσίστικη και της επιλογής της να κάνει σκέιτ, κάτι που επίσης δεν είναι πολύ «γυναικείο». Την ίδια απαξιωτική εικόνα των συμμαθητών της προς το πρόσωπο της τη συναντάμε και μέσα στις σελίδες του βιβλίου. Η μητέρα της παρουσιάζεται με σκουρόχρωμη επιδερμίδα, η Annie έχει κόκκινα σγουρά μακριά μαλλιά και ο αδερφός της έχει σκούρα επιδερμίδα. Το βιβλίο γιορτάζει την ταυτότητα του φύλου, το δικαίωμα του ανθρώπου να βιώνει το φύλο του με θετικό και δημιουργικό τρόπο και την «ανοχή» της διαφορετικότητας.

Elliott, M. (1 Mar 2017). *Pearl Power And The Girl With Two Dads*. Upton, United Kingdom: I Love Mel.

Εξώφυλλο βιβλίο

Ο ετεροδιηγητικός αφηγητής με ρίμα, μας αφηγείται την ιστορία της μικρής Pearl. Ο τραγουδιστικός σχεδόν λόγος, κυλά όμορφα ανάμεσα στη μινιμαλιστική σχεδίαση της συγγραφέα και εικονογράφου Mel Elliott. «*Η Pearl είναι ενθουσιασμένη και θα ήσουν και εσύ*», μας λέει ο αφηγητής καθώς καταφθάνει στο σχολείο μια καινούργια μαθήτρια. Είναι ενθουσιασμένη γιατί ανυπομονεί να κάνει μια καινούργια/ο φίλο/η να παίζουν, να μοιράζονται τα παιχνίδια, να δανείζει και να δανείζεται. Ο ενθουσιασμός της την οδηγεί να κοιμηθεί νωρίς γιατί θέλει να ξυπνήσει πρωί-πρωί για να είναι η πρώτη που θα γνωρίσει τη νέα μαθήτρια/η.

Μια χτένα που την πονά καθώς χτενίζεται και ένα κίτρινο μπουφάν που δεν της αρέσει δεν είναι ικανά να ανακόψουν τον ενθουσιασμό της. Στο σχολείο έχει έρθει ήδη η νέα μαθήτρια, η Matilda. Της λείπουν τρία δόντια και έχει υπέροχα κατακόκκινα μαλλιά. Η Pearl και η νέα συμμαθήτρια της έχουν καταφέρει να αναπτύξουν κοινούς κώδικες καθώς έχουν σκαρφαλώσει στα κλαδιά ενός δέντρου. Στη γκριμάτσα της Pearl έχει κρυφτεί όλη η χαρά της

γιατί η νέα της συμμαθήτρια Matilda είναι άτρωτη όπως και αυτή. *«Δεν τη νοιάζει ούτε όταν γεμίζει με λάσπη»*, λέει η Pearl. Η Matilda είναι η κατάλληλη για να γίνει η καλύτερη της φίλη.

Την επόμενη μέρα, καθώς η Pearl έρχεται στο σχολείο παρατηρεί κάτι «στραβό». Ο αναγνώστης βρίσκει το «στραβό» της υπόθεσης στην παρατήρηση της Pearl ότι ο μπαμπάς που έφερε τη Matilda στο σχολείο εκείνη την ημέρα είναι διαφορετικός από τον χθεσινό. Εικονικά βλέπουμε στη σελίδα δυο ζευγάρια διαφορετικά ανδρικά πόδια. Το ένα ζευγάρι είναι ίδιο με αυτό που είδαμε χτες και το άλλο είναι διαφορετικό. Καθώς τις βλέπουμε κρεμασμένες από τα κλαδιά ενός δέντρου, η Pearl ρωτάει τη φίλη της Matilda *«που είναι η μαμά σου;»*. Η Matilda της εξηγεί ότι δεν έχει μητέρα αντί για αυτό έχει δύο μπαμπάδες που αγαπούν ο ένας τον άλλο. *«Η μητέρα και ο πατέρας δεν είναι πάντα ο κανόνας, η οικογένεια μου είναι διαφορετική»*, της λέει η Matilda. Η Pearl ανασηκώνει τους ώμους της και πάνω σε αυτή την κίνηση βλέπουμε πόσο ασήμαντο της φαίνεται αυτό: *το να έχει δύο μπαμπάδες η φίλη της*. Η λέξη “cool” με μαύρα γράμματα ταιριάζει απόλυτα σε αυτό το ανασήκωμα των ώμων, τίποτα δεν είναι παράξενο απλά είναι διαφορετικό.

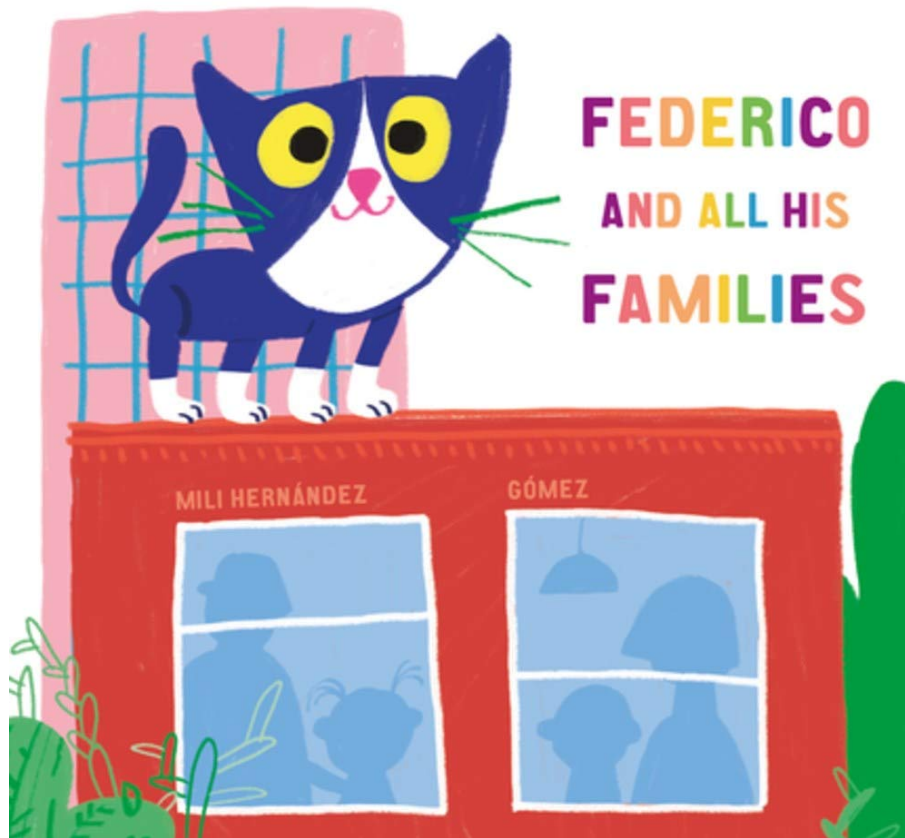
Η Pearl ωστόσο είναι περίεργη *«πως είναι να μην έχεις μητέρα;»*, ρωτά. Η Matilda κάνει μια περίεργη διασύνδεση ανάμεσα στην αγάπη των πατεράδων της και του σταθερού οικονομικού τους εισοδήματος. Εδώ η συγγραφέας βλέπω ότι είναι σαν να υπονομεύει την αγάπη δηλαδή, αν δεν υπάρχει σταθερό οικονομικό εισόδημα, αγάπη δεν υπάρχει; Δυο ομοφυλόφιλοι άντρες χωρίς σταθερό εισόδημα είναι κατώτεροι ή δε μπορούν να προσφέρουν αγάπη και σταθερότητα; Η Pearl ρωτάει τη Matilda για τη δουλειά των γονιών της. Ο ένας είναι οικοδόμος και ο άλλος γιατρός απαντάει. Βλέπουμε εικονικά τα δύο κορίτσια, να ισορροπούν πάνω στη λέξη οικοδόμος. Η εικονογράφος και συγγραφέας του βιβλίου έχει αποδώσει τη λέξη ως ένα κτίσμα από λέξεις που γράφει οικοδόμος. Η Matilda καλεί τη φίλη της στο σπίτι της. Της φαίνεται πολύ ευχάριστο να πάει σε ένα σπίτι χωρίς μητέρα και με δύο μπαμπάδες. *«Οι μητέρες μπορούν να γίνουν αυταρχικές»*, σκέφτεται η Pearl ενώ οι μπαμπάδες είναι περισσότερο ανεκτικοί χωρίς να βάζουν κανόνες. Οπότε, σκέφτεται ότι δύο μπαμπάδες θα είναι ακόμα περισσότερο ανεκτικοί και το γεύμα θα έχει τούρτες και γλυκά.

Το τραπέζι στρώθηκε και τα κορίτσια κάθισαν αλλά αντί για γλυκά και τούρτες που περίμενε η Pearl, τη θέση τους πήραν καταπράσινα λαχανικά. Η εικονογράφος μας δίνει την οπτική του τραπεζιού από ψηλά και το βλέπουμε σαν πρόσωπο με μύτη, μάτια και στόμα. Για μάτια έχει μπιζέλια, καρότο για μύτη και ένα φασολάκι με μία κλίση προς τα κάτω για να μας

δείξει ότι είναι στεναχωρημένο. Η Pearl απογοητεύτηκε, δεν ήταν τα πράγματα όπως τα είχε φανταστεί. Ένα όνειρο με παγωτά και παγωμένα αναψυκτικά πάνω σε ροζ φλαμίνγκο.

Η επιστροφή της Pearl στο σπίτι της, τη βρίσκει με τη μητέρα της να της λέει πόσο διαφορετικά πέρασε από ό,τι περίμενε και πως τελικά ζευγάρια μαμάς και μπαμπάς ή μπαμπάς και μπαμπάς δεν έχουν ουσιαστική διαφορά γιατί και αυτοί θέλουν να φας λαχανικά αντί για γλυκά και εκνευρίζονται το ίδιο όταν είσαι άτακτος. Στην επόμενη σελίδα, στα αριστερά το *«όπως εσύ και ο μπαμπάς»* είναι γραμμένο με μεγάλα έντονα μαύρα γράμματα που καλύπτουν όλη τη σελίδα. Ενώ στα δεξιά, βλέπουμε τη φωτογραφία των γονιών της Pearl πάνω σε ένα κομοδίνο που είναι φωτογραφία και όχι εικόνα. Η φωτογραφία απεικονίζει τη συγγραφέα προφανώς με τον σύζυγό της.

Η διαφορά είναι ότι: ενώ το ετερόφυλο ζευγάρι των γονιών της Pearl είναι ορατό δε βλέπουμε πουθενά το ζευγάρι των μπαμπάδων της Matilda. Η ετεροφυλοφιλία είναι ορατή ενώ η ομοφυλόφιλη γονεϊκότητα είναι σκιάδης. Η εστίαση του βιβλίου είναι εσωτερική, βλέπουμε την ιστορία μέσα από τα μάτια της κόρης της συγγραφέως Pearl την οποία στο βιβλίο την κάνει και κεντρική ηρωίδα. Οι εικονογραφήσεις είναι όμορφες και σε αρκετά σημεία έξυπνες. Ο σχεδιασμός έχει μινιμαλιστικά στοιχεία, τα χρώματα όμορφα και όχι ιδιαίτερα έντονα. Η γραμματοσειρά που επιλέγει σε ορισμένες λέξεις έχει λειτουργικότητα μέσα στο κείμενο και θέλει να τονίσει κάθε φορά κάτι στον αναγνώστη.

Εξώφυλλο βιβλίου

Διαφορετικές οικογένειες μοιράζονται τη ζωή τους με τον Federico, μια αξιαγάπητη γάτα. Η τριτοπρόσωπη αφήγηση του ετεροδιηγητικού αφηγητή, απλώνεται σαν ιστός στη ζωή του Federico και μαζί του κυλάμε από οικογένεια σε οικογένεια καθώς αυτός ο ιδιαίτερος γάτος με τις λευκές κάλτσες κινείται παιχνιδιάρικα ανάμεσα τους. Η εστίαση που επιλέγει να μας δώσει ο συγγραφέας είναι εσωτερική, παρακολουθούμε την ιστορία μέσα από τα μάτια του γάτου. Ο Federico περιπλανιέται, ανάμεσα στις πολλές και διαφορετικές του οικογένειες σε γραμμική χρονική διάσταση. Το πρωινό του το παίρνει με την Anne, τον αδερφό της Sam και τις δύο μητέρες τους. «*Λατρεύει το γιαούρτι*», μας λέει. Οι μητέρες των παιδιών παρουσιάζονται με ετερόφυλη απεικόνιση. Είναι λευκές, καθώς και η Anne και κρατάνε στην αγκαλιά τους τον Sam. Ο Sam έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα και κόκκινα σπαστά μαλλιά.

Καθαρίζει τα μουστάκια του μαζί με την Virginia, Ellie και την Lizzie που ζουν με τη μαμά και τον μπαμπά τους ενώ αυτοί βουρτσίζουν τα δόντια τους. Η μαμά και ο μπαμπάς είναι λευκοί. Ο μπαμπάς έχει μπλε μοντέρνα μαλλιά και τα παιδιά τους είναι ένα αφρικανικής καταγωγής, ένα Ασιατικής και ένα λευκός με κόκκινα μαλλιά. Ο Federico και ο μπαμπάς της

Sarah, τη συνοδεύουν ως τη στάση του λεωφορείου για να πάει στο σχολείο. Το λεωφορείο οδηγεί μια λευκή οδηγός και μέσα βλέπουμε παιδιά διάφορων εθνοτήτων. Η Sarah και ο μπαμπάς της είναι λευκοί.

Ο Lewis και ο Pablo έχουν γίνει πρόσφατα γονείς της μικρής Paula και ο Federico την αποκοιμίζει κουνώντας ελαφρά την κούνια της καθώς οι δύο μπαμπάδες αγκαλιασμένοι παρακολουθούν. Ο Lewis είναι λευκός χωρίς μαλλιά και ο Pablo είναι μαύρος. Οι δύο μπαμπάδες απεικονίζονται σύμφωνα με το φύλο τους. Η επόμενη οικογένεια του Federico, είναι αυτή του Tadeo που ζει με τη γιαγιά και τον παππού του. Ο Federico λατρεύει να παίζει με τις μάλλινες μπάλες της γιαγιάς Margaret καθώς εκείνη πλέκει. Η γιαγιά και ο παππούς απεικονίζονται κάπως σκουρόχρωμοι ενώ ο Tadeo είναι λευκός με κόκκινα μαλλιά.

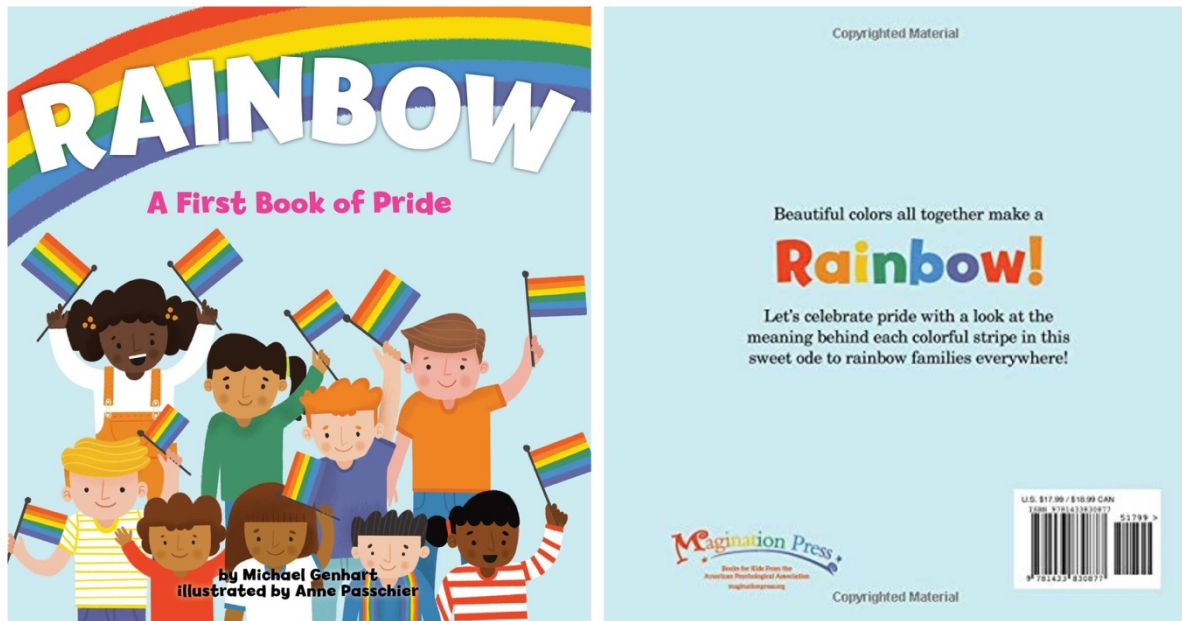
Η επόμενη εικόνα μας κάνει να σηκώσουμε το κεφάλι και να κοιτάξουμε τα αστέρια, κάτι που αρέσει στον Federico να κάνει όταν βρίσκεται με την οικογένεια του Nick. Της μαμάς και της γάτας τους Frida καθώς εκείνη τους διαβάζει κάποιο βιβλίο κάθε βράδυ. Η μαμά του είναι λευκή και ο Nick είναι αφρικανικής καταγωγής. Στην τελευταία σελίδα βλέπουμε τον Federico μαζί με όλες τις οικογένειες του.

Το βιβλίο εστιάζοντας στον Federico και τις δραστηριότητες του μέσα στην ημέρα μας παρουσιάζει με απλό τρόπο τις διαφορετικές οικογένειες. Οι χιουμοριστικές και εκφραστικές

εικονογραφήσεις έχουν τόσο βάρος όσο το κείμενο, διότι σε αυτές ο αναγνώστης βλέπει τη φυλετική σύνθεση των διαφόρων οικογενειών καθώς και των διαφόρων σεξουαλικών προτιμήσεων τους. Οι εικονογραφήσεις είναι με φωτεινά χρώματα και σε στιλ κινούμενου σχεδίου.

Genhart, M. (May 7 2019). *Rainbow: A First Book of Pride*. United States: Magination Press (American Psychological Association).

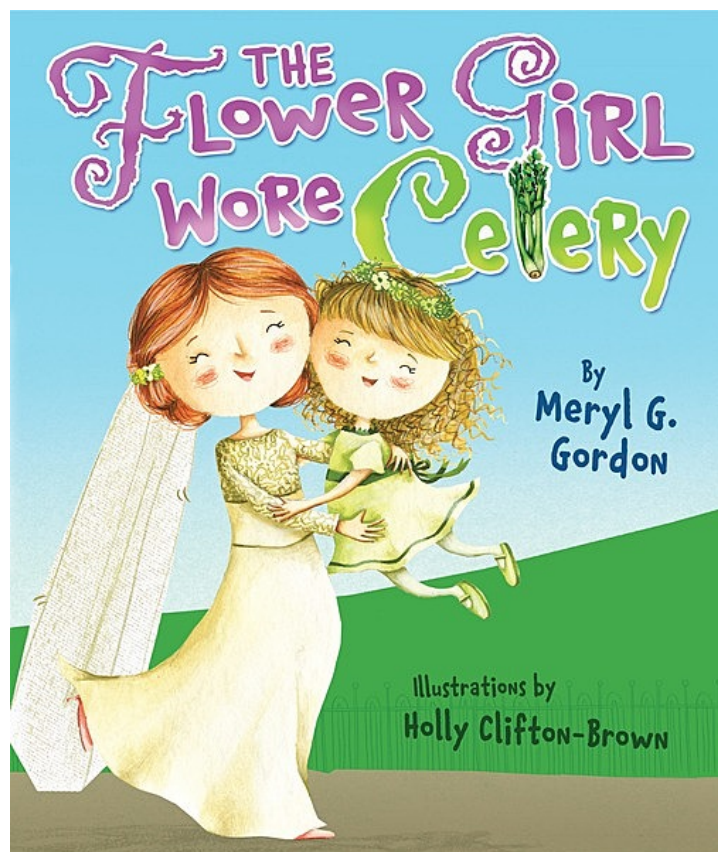

Εξώφυλλο και οπισθόφυλλο του βιβλίου

Το βιβλίο δεν έχει κάποιον κεντρικό λογοτεχνικό ήρωα, σκοπεύει απλά να μας δώσει πληροφορίες για τα χρώματα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Το κάθε χρώμα σημαίνει και κάτι. Η πρώτη σελίδα του βιβλίου είναι γεμάτη με σημαίες στα χρώματα του ουράνιου τόξου, τις οποίες κρατάνε διάφορα χέρια. Χέρια που ανήκουν σε διαφορετικές εθνότητες. Το κόκκινο σημαίνει ζωή, το πορτοκαλί είναι θεραπευτικό, το κίτρινο είναι το φως του ήλιου, το πράσινο σημαίνει φύση, το μπλε σημαίνει αρμονία και το βιολετί σημαίνει το πνεύμα. Οι εικονογραφήσεις του Passchier δείχνουν παιδιά και γονείς διαφορετικών εθνοτήτων και σεξουαλικών προσανατολισμών. Οι γονείς ίδιου φύλου υπερισχύουν στις εικονογραφήσεις αυτές. Στο πρώτο ζευγάρι ομόφυλων μπαμπάδων η εικόνα τους είναι απόλυτα εναρμονισμένη με το φύλο τους. Ο ένας ανήκει στη λευκή φυλή και ο άλλος στη μαύρη. Οι δυο μητέρες που έχουμε στην επόμενη σελίδα, η μια είναι λευκή ενώ η άλλη έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα. Η μια δε συμμορφώνεται με τις κοινωνικές επιταγές του φύλου της ενώ η άλλη συμμορφώνεται.

Οι επόμενοι γονείς ίδιου φύλου παρουσιάζονται να συμμορφώνονται όλοι με το φύλο τους. Ανήκουν είτε στην ίδια εθνοτική ομάδα είτε σε διαφορετική. Τα ζευγάρια είναι νέα ηλικιακά και δε βλέπουμε μεγάλο σε ηλικία ζευγάρι. Το μινιμαλιστικό κείμενο, σε συνδυασμό με τις απλές αλλά ζωντανές εικόνες της εικονογράφησης ταιριάζει απόλυτα. Η αφήγηση γίνεται σε τρίτο πρόσωπο και η εστίαση είναι μηδενική. Ο συγγραφέας έχει δημιουργήσει ένα βιβλίο γνώσεων που λειτουργεί σε τρία επίπεδα. Πρώτον, να μάθει στα παιδιά τι σημαίνει το κάθε χρώμα στη σημαία της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Δεύτερον, να μας συστήσει οικογένειες ΛΟΑΤΚΙ+ και τρίτον μας μιλάει για το “Pride” δηλαδή την περηφάνια. Βάζει τον μικρό αναγνώστη να σκεφτεί, για τους διαφορετικούς λόγους που μπορεί κάποιος να νιώθει περήφανος. Μπορεί να είναι επειδή κάποιος έχει κόκκινα μαλλιά ή τρέχει πολύ γρήγορα ή ανήκει σε μια πολύχρωμη ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένεια. Ο καθένας μπορεί να έχει πολλούς και διαφορετικούς λόγους που τον κάνουν να αισθάνεται περηφάνια.

Gordon, M. (1 Aug 2016). *The Flower Girl Wore Celery*. Minneapolis, United States: Kar-Ben Publishing (R).

Εξώφυλλο βιβλίου

Η δράση της ιστορίας μας βρίσκεται στην κουζίνα, να παρακολουθούμε το τηλεφώνημα της μικρής Emma και κεντρικής ηρωίδας του βιβλίου. Η μεγάλη της ξαδέρφη Hannah παντρεύεται

και θέλει η Emma να γίνει το κορίτσι των λουλουδιών στο γάμο της. Η Emma παντρεύεται, κάποιον με το όνομα Alex. Το όνομα μπορεί να ανήκει και σε άντρα και σε γυναίκα. Δε μας αποκαλύπτει εδώ το φύλο του ανθρώπου που πρόκειται να παντρευτεί η Hannah, αλλά υποθέτουμε το σύννηθες δηλαδή με άντρα. Η Emma αγαπούσε πολύ την ξαδέρφη της την Hannah και η απάντηση της στην πρόταση της ξαδέρφης της είναι θετική. Ωστόσο, αυτό το κορίτσι των λουλουδιών την προβληματίσε. Βλέπουμε μέσα στην σκέψη της μικρής Emma να έχει μεταμορφωθεί σε ένα λουλούδι. Η ξαδέρφη της όμως έρχεται να της λύσει την απορία, για το τι ακριβώς είναι το κορίτσι των λουλουδιών. *«Περπατάς στο διάδρομο και σκορπάζ λουλούδια κάτω»*, της είπε.

Η επόμενη μέρα πάλι τη βρίσκει προβληματισμένη, καθώς ο πατέρας της της λέει ότι θα υπάρχει ένας που θα κρατάει τα δαχτυλίδια του γάμου και τον λένε Jacob. Εδώ, η συγγραφέας Meryl Gordon παίζει με τη λέξη *bear* και *bearer*. Η λέξη *bear* στα αγγλικά σημαίνει αρκούδα ενώ η λέξη *bearer* σημαίνει κομιστής, φορέας. Η μικρή Emma παρακούει και νομίζει ότι αυτός που θα κρατάει τις βέρες του γάμου θα είναι μια γιγάντια αρκούδα που ακούει στο όνομα Jacob. *«Θα είναι μεγάλος;»*, ρωτάει η Emma. Ο πατέρας της, της απαντάει γελώντας πως ο Jacob είναι στην ηλικία και στο ύψος της. Αν θέλεις μπορείς να χορέψεις μαζί του στο γάμο.

Χρονικά, μεταφερόμαστε μια εβδομάδα μετά. Η μητέρα της Emma μας λέει ότι όλες οι παράνυφοι θα είναι ντυμένες με φορέματα στο χρώμα του σέλινου και φυσικά και εσύ Emma και της έδειξε ένα ελαφρύ πράσινο σατέν ύφασμα. *«Αυτός που θα κρατάει τις βέρες θα είναι ντυμένος και αυτός στις αποχρώσεις του πράσινου;»*, ρώτησε η Emma. *«Αυτός θα φοράει ένα μαύρο σμόκιν»*, της είπε η μαμά της. Πάλι μεταφερόμαστε εικονογραφικά μέσα στις σκέψεις της Emma και τη βλέπουμε να φοράει ένα ελαφρύ πράσινο φόρεμα διακοσμημένο από μίσχους σέλινου και να χορεύει με ένα μικρό αρκουδάκι ντυμένο με ένα σμόκιν.

Το καλοκαίρι ήρθε και έφτασε και το φόρεμα της Emma με το ταχυδρομείο. Όταν αντίκρισε το φόρεμα, αναρωτήθηκε που ήταν το σέλινο. *«Ποιο σέλινο;»*, ρώτησε η μητέρα της. *«Είπες ότι το φόρεμα θα είναι σέλινο, που είναι το σέλινο;»*, είπε η Emma και άρχισε να κλαίει. Η μητέρα της την καθησύχασε και της εξήγησε ότι απλά έτσι είναι η περιγραφή, το όνομα αυτού του χρώματος. Η ημέρα του γάμου έφτασε και όλοι φόρεσαν τα καλά τους για να πάνε στη συναγωγή.

Συγγενείς και φίλοι επαίνεσαν το φόρεμα της Emma και η θεία της Judy της γνώρισε τον Jacob. Ο Jacob, ήταν ένα μικρό αγόρι με μαύρο σμόκιν στο ύψος της και στο κεφάλι του

φορούσε ένα εβραϊκό καπέλο. Αφού έκανε τις απαραίτητες συστάσεις, τους είπε ότι οι δυο τους θα περπατούσαν μαζί στο διάδρομο. Η Emma απευθυνόμενη στον Jacob του είπε, «δεν είσαι μια αρκούδα είσαι απλά ένα αγόρι». Και ο Jacob απάντησε «και εσύ δεν είσαι ένα λουλούδι είσαι απλά ένα κορίτσι». Η παρεξήγηση λύθηκε μεταξύ τους και ανακάλυψαν ότι απλά και οι δύο είναι παιδιά. Ένα αγόρι και ένα κορίτσι και όχι μια αρκούδα και ένα λουλούδι. Τα δύο παιδιά κοιτάχθηκαν και ένιωσα αμήχανα.

Μόλις, η Emma είδε τη ξαδέρφη της και μελλοντική νύφη Hannah έτρεξε στην αγκαλιά της. Φορούσε ένα λευκό φόρεμα, που έλαμπε στο φως του ήλιου. Η Hannah αγκάλιασε την Emma και τη σήκωσε ψηλά. Μετά από λίγο ήρθε μια νέα γυναίκα και αυτή ντυμένη με λευκό φόρεμα. «Emma θυμάσαι την Alex;», ρώτησε η Hannah. Η Emma όμως δεν τη θυμόταν. Παρά το γεγονός ότι στο κείμενο το βιβλίο μιλάει για λευκά φορέματα, οι δύο νεόνυμφες δε φοράνε λευκά φορέματα που παραπέμπει στο νυφικό αλλά ελαφρά πράσινα φορέματα. Πίσω στην ιστορία, «θα είστε δύο νύφες;», ρώτησε η Emma. Η ξαδέρφη της, της απαντάει πως ναι, θα είναι ένας ιδιαίτερος γάμος με τη βοήθεια σας. Οι νύφες πιάστηκαν από το χέρι και έφυγαν βιαστικά.

Πάλι εικονογραφικά μπαίνουμε στη σκέψη της μικρής Emma και την ακούμε να μονολογεί ότι αυτός ο γάμος δεν είχε ούτε σέλινο, ούτε αρκούδα και έχει και δύο νύφες. Τίποτα, δεν έγινε από όλα αυτά που είχε φανταστεί. Ο Jacob διακόπτει τη σκέψη της και της λέει ότι χαίρομαι που δεν είσαι λουλούδι γιατί θα έπρεπε να σε ποτίζω αν διψούσες και γέλασαν. Η τελετή ήταν έτοιμη να ξεκινήσει. Η μητέρα της Emma της έδωσε ένα καλαθάκι, με πέταλα από τριαντάφυλλα να τα πετάει καθώς περπατάει στο διάδρομο. Πρώτα, οι συγγενείς συνόδευσαν τη νύφη και στο τέλος ακολούθησε ο Jacob με την Emma. Η Emma κρατώντας το καλαθάκι της και ο Jacob ένα μαξιλαράκι που ήταν πάνω οι βέρες. Όταν έφθασαν η Emma κάθισε με τους γονείς της και ο Jacob στάθηκε δίπλα στις νύφες κάτω από τον θόλο που βρίσκονται εκεί οι νεόνυμφες και η γυναίκα Ραβίνος. Η Ραβίνος διάβασε το ketubah [εβραϊκό συμβόλαιο γάμου θεωρείται αναπόσπαστο μέρος ενός παραδοσιακού εβραϊκού γάμου].

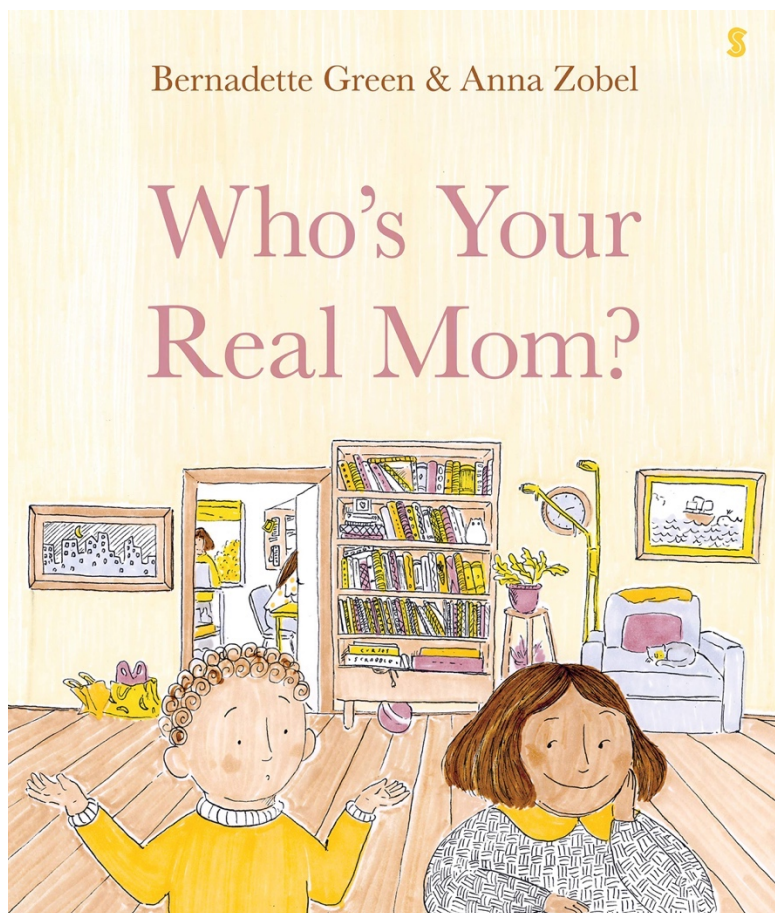
Οι νύφες άλλαξαν βέρες και η Ραβίνος τοποθέτησε δυο ποτήρια κρασιού όπου οι νεόνυμφες έσπασαν με τα πόδια τους. Οι νύφες φιλήθηκαν και ξεκίνησε το πάρτι και ο χορός. Παρά το γεγονός ότι κειμενικά έχουμε τη λέξη φιλή εικονικά δεν το βλέπει ο αναγνώστης αυτό. Σε ένα ετερόφυλο παραμύθι όμως θα βλέπαμε το φιλή. Οι νύφες κάθισαν σε καρέκλες και οι καλεσμένοι τις σήκωσαν στους ώμους τους και χόρευαν όλοι μαζί.

Το τέλος του βιβλίου βρίσκει την Emma κατάκοπη στο κρεβάτι της αλλά ευτυχής. Η μητέρα της, της λέει ότι μπορεί η Hannah και η Alex να κάνουν ένα κορίτσι που θα γίνει το δικό σου κορίτσι των λουλουδιών ή ένα αγόρι συμπλήρωσε η Emma που θα κρατάει τις βέρες. Η ιστορία τελειώνει με τη σκέψη της Emma, σύμφωνα με αυτή, ένα κορίτσι σαν λουλούδι και ένα αγόρι σαν αρκούδα είναι πιασμένοι χέρι-χέρι.

Η ιστορία έχει έναν παραδοσιακό γάμο με στοιχεία νεωτερικότητας: οι δύο νύφες, η γυναίκα Ραβίνος, τα νυφικά που δεν είναι λευκά. Το ζευγάρι των γυναικών απεικονίζεται με χαρακτηριστικά, που κοινωνικά συντάσσονται απόλυτα με το φύλο τους. Έχουν εβραϊκή θρησκεία, είναι λευκές, η μια έχει μαύρα μακριά μαλλιά και η άλλη κόκκινα μακριά μαλλιά. Δεν αντιμετωπίζουν κανένα πρόβλημα με την επικείμενη ένωσή τους. Οι εικονογραφήσεις του βιβλίου με ακουαρέλα και μολύβια προσθέτουν τη σωστή νότα του χιούμορ και της χαράς αυτού του γάμου που θέλει να μας δείξει το βιβλίο. Η αφήγηση είναι τριτοπρόσωπη ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και η εστίαση είναι μηδενική μιας και ο αφηγητής μας παρουσιάζει τις σκέψεις και τα συναισθήματα όλων των χαρακτήρων.

Green, B. (June 2 2020). *Who's Your Real Mom?*. Minneapolis, Minnesota, United States: Scribble US.

Εξώφυλλο βιβλίου

Η τριτοπρόσωπη, ετεροδιηγητική αφήγηση ξεκινά με ένα τριπλό «κινηματογραφικό» πλάνο που εστιάζει όλο και περισσότερο στο παράθυρο όπου βρίσκονται δύο παιδιά. Η εικονογράφος, Anna Zobel το πετυχαίνει αυτό με τρεις διαφορετικές εικόνες. Μια πολύ μακρινή, η επόμενη είναι πιο κοντά και η τρίτη παρουσιάζει τους δύο χαρακτήρες από πολύ κοντά. Ένα κορίτσι την Elvί, με ελαφρά μαύρη επιδερμίδα και ίσια μαλλιά και ένα αγόρι, τον Nicholas με σπαστά ξανθά μαλλιά και λευκή επιδερμίδα. Κοιτάζουν έξω από το παράθυρο, ένα παράθυρο που το στεφανώνουν κίτρινα ανθάκια. Η τριπλή εικόνα, μας εισάγει στην ιστορία. Με αυτό το σταδιακό τρόπο εστίασης στην ιστορία, είναι σαν να μικραίνει ο αναγνώστης για να χωρέσει στις σελίδες του βιβλίου. «Ποια είναι η πραγματική σου μητέρα;», ρωτάει ο Nicholas. «Είναι και οι δυο», απαντάει η Elvί. Η απάντηση δεν είναι αρκετή για τον μικρό και επανέρχεται. «Μόνο αυτή που σε είχε στην κοιλιά της μπορεί να είναι η αληθινή μητέρα», είπε ο Nicholas. «Ποια από τις δύο είναι αυτή;», ρωτάει πάλι.

Στην εικόνα βλέπουμε για πρώτη φορά τις δυο μητέρες της Elvi και οι δυο απεικονίζονται σύμφωνα με το βιολογικό και κοινωνικό τους φύλο. Η μία έχει λευκή επιδερμίδα και καρέ καστανά μαλλιά και η άλλη είναι πολύ σκουρόχρωμη. Απεικονίζεται τόσο έντονα μαύρη, που δε φαίνονται τα χαρακτηριστικά του προσώπου της μάτια, μύτη και στόμα. Τα μαλλιά της είναι γκριζα, που σημαίνει ότι είναι μεγαλύτερης ηλικίας.

Τα δύο παιδιά τρώνε και η Elvi πιεζόμενη από τον Nicholas του δίνει πληροφορίες για το ποια είναι η αληθινή της μητέρα. «*Φοράει τζιν, έχει μαύρα μαλλιά*», λέει η Elvi. Πέντε διαφορετικές εικόνες που μας δείχνουν διαφορετικές στιγμές, καταφέρνουν να δώσουν στη σελίδα μια ψευδαίσθηση κίνησης. Οι μητέρες φροντίζουν το σπίτι, βάζουν σκούπα και απλώνουν ρούχα, στο πίσω μέρος των εικόνων ενώ στο μπροστινό μέρος έχουμε τα δύο παιδιά να παίζουν και να συζητούν. Οι ενδείξεις είναι το κέντρο των συζητήσεων τους, ο Nicholas ψάχνει απεγνωσμένα εκείνη την ένδειξη που θα του αποκαλύψει την ταυτότητα της πραγματικής μητέρας. «*Έχει ένα σημάδι πάνω από το φρύδι της που μοιάζει με φεγγάρι Είναι αυτή που μπορεί να κάνει κατακόρυφο με το ένα χέρι*», συνεχίζει να δίνει ενδείξεις η Elvi.

Η εικόνα καταφέρνει πάλι να μας δώσει την ψευδαίσθηση της κίνησης. Αυτή τη φορά, χωρίς να διαιρέσει την εικόνα σε πολλές αλλά μέσα στην ίδια εικόνα βλέπουμε την κίνηση της Elvi να κάνει κατακόρυφο σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Οι κινήσεις της Elvi μας μεταφέρουν οπτικά στην επόμενη σελίδα που είναι μπλε. Η Elvi συνεχίζει να κάνει κατακόρυφο και βλέπουμε και τις δύο μητέρες να κάνουν το ίδιο. Όλο το περιβάλλον έχει γίνει μπλε, η αλλαγή σε μονοχρωμία της σελίδας είναι ένα τέχνασμα της εικονογράφου, για να δείξει στον αναγνώστη ότι έχει εισέλθει στο φαντασιακό κόσμο της Elvi. Η μόνη που παραμένει έγχρωμη σε αυτό τον κόσμο είναι η ίδια.

«*Είναι αυτή που μπορεί να μετακινήσει ένα αυτοκίνητο με τα δόντια της*», λέει η Elvi. «*Θα σπάσουν τα δόντια της!*», λέει ο Nicholas. Πάλι μπεινοβγαίνουμε στο φαντασιακό χώρο της Elvi και βλέπουμε τις δύο μητέρες να σέρνουν ένα αυτοκίνητο με τα δόντια τους. Σε κάθε ένδειξη που δίνει στον Nicholas η Elvi, δεν ξεχωρίζει τις δύο μητέρες της στο φαντασιακό της κόσμο. Πάντα και οι δύο είναι παρούσες γιατί τις βλέπει ως μία. «*Είναι αυτή που είναι μεταμφιεσμένος πειρατής*», λέει η Elvi. Βλέπουμε στην επόμενη σελίδα τις δύο μητέρες ντυμένες πειρατές, στο καράβι βλέπουμε και τα δύο παιδιά. Η Elvi είναι ντυμένη πειρατής, ο Nicholas απεικονίζεται όπως είναι. «*Η μητέρα μου μιλάει άπταιστα τη γλώσσα των γοριλών και την καλούν στο ζωολογικό κήπο*», λέει η Elvi. Ο Nicholas της απαντάει ότι πήγε, αλλά δεν την είδε. Στην εικόνα η Elvi κάνοντας πολύζυγο οδηγεί την πραγματικότητα στον κόσμο της

φαντασίας, όπου στο άλλο άκρο του πολύζυγου την περιμένουν οι μητέρες της μαζί με δυο γιγάντιους γορίλλες. Η εικονογράφος καταφέρνει πάλι να μας δώσει την πλαστικότητα της κίνησης της Elni, το καταφέρνει με τη διαδοχική απεικόνιση της.

Η φαντασία με την πραγματικότητα παίζουν και στις υπόλοιπες σελίδες. Η μαμά μου πλέκει αιώρες για τις πολικές αρκούδες. Κάνει τροχό πάνω στις χιονισμένες κορυφές. Διδάσκουν στις αράχνες την τέχνη της πλέξης και γράφουν σε μυστική γλώσσα που μπορούν μόνο οι φάλαινες να διαβάσουν. Η φαντασία πλέον περισσεύει. Οι μητέρες αποκτούν υπερφυσικές ικανότητές. Κάνει ακροβατικά ενώ τρώει ένα μπουλ μακαρόνια. Έχουμε σουρεαλιστικές περιγραφές, για το τι μπορεί να κάνει η μαμά της Elni. Όλα αυτά, εκνευρίζουν τον Nicholas και μιλώντας φωναχτά ζητάει να του πει ποια είναι η πραγματική της μητέρα.

Η Elni αποφασίζει να του πει ότι, η πραγματική της μητέρα είναι αυτή που την αγκαλιάζει όταν φοβάται, αυτή που τη βάζει για ύπνο. Η εικονογράφος μας δίνει την εικόνα μιας τρυφερής εικόνας των δυο μαμάδων της που είναι αγκαλιασμένες. Η μια, έχει περάσει το χέρι της πάνω από τον ώμο της άλλης και προχωρούν. «*Η αληθινή μητέρα μου είναι αυτή που με φιλά πριν τον ύπνο*», λέει η Elni. «*Μα δεν το κάνουν αυτό και οι δυο μαμάδες σου;*», απορεί ο Nicholas.

Ακολουθεί μια δισέλιδη σιωπή, καμία λέξη μόνο μια κεντρική εικόνα με την Elni και σε δεύτερο πλάνο μια πλειάδα φωτογραφιών στον τοίχο. Βλέπουμε σε φωτογραφίες την Elni μικρή, μαζί με τις μαμάδες της, οι δύο μητέρες μόνες αγκαλιασμένες, από το μαιευτήριο και κάποιες ζωγραφιές της Elni. Οι εικόνες από έναν κοινό παρελθόντα χρόνο απαντάνε σιωπηλά στον Nicholas, αλλά έρχεται και η ίδια η Elni να ακουστεί «*ακριβώς!*», απαντάει.

Το βιβλίο τελειώνει με αυτή τη λέξη και βλέπουμε τις δυο μαμάδες μαζί με την κόρη τους Elni και τη γάτα τους πάνω σε έναν καφέ καναπέ. Η συγγραφέας μας δίνει το μήνυμα ότι, η πραγματική σου μητέρα είναι αυτή που σε μεγαλώνει και όχι αυτή που σε γεννάει, αποσυνδέει τη γέννα από τη μητρότητα.

Οι εικονογραφήσεις είναι πολύ όμορφες, με μια περιορισμένη χρωματική παλέτα σε ολόκληρο το βιβλίο. Το κίτρινο κυριαρχεί και έρχεται σε μια όμορφη αντίθεση με το μπλε του κόσμου της φαντασίας της Elvi. Η εστίαση είναι εσωτερική, τα γεγονότα παρουσιάζονται μέσα από τη ματιά της Elvi.

Εξώφυλλο βιβλίου

Πριγκίπισσες ελαφρά ροζ, μας υποδέχονται στο εξώφυλλο του βιβλίου. Ανάμεσα τους διακρίνουμε δύο άντρες, έναν ιππότη με τη σιδερένια πανοπλία του και έναν άντρα με στέμμα. Ο πρίγκιπας είναι περιτριγυρισμένος από εστεμμένες που προσπαθούν να του τραβήξουν την προσοχή, αλλά αυτός έχει στραμμένο το πρόσωπο του σε έναν ιππότη με άλογο που τον χαιρετά. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, μιλάει σε τρίτο πρόσωπο και η εστίαση είναι μηδενική. Ο πρίγκιπας είχε ένα μεγάλο βασίλειο και δε μπορούσε να το κυβερνά μόνος του για αυτό έπρεπε να βρει μια «ευγενική και άξια γυναίκα».

Στην αναζήτηση του αυτή γνώρισε πολλές γυναίκες που τις έκανε να λιποθυμούν με την παρουσία του αλλά το βιβλίο μας πληροφορεί ότι ήταν «ξεκάθαρο ότι τραγουδούσε ένα διαφορετικό σκοπό». Εδώ συναντάμε έναν υπαινιγμό για τη σεξουαλική ταυτότητα του χαρακτήρα. Ο πρίγκιπας παρουσιάζεται αρρενωπός και σε πλήρη συμμόρφωση με το φύλο του. Ευχαριστεί τους γονείς του για την προσπάθεια τους να του βρουν νύφη αλλά δηλώνει ότι επιθυμεί κάτι διαφορετικό.

Καθώς το βασιλικό ζεύγος έλειπε, ένας δράκος έσπειρε παντού φωτιά και φόβο. Όλοι φοβήθηκαν χωρικοί και στρατιώτες. Όμως ο πρίγκιπας είναι άφοβος και σώζει το βασίλειο του από την παρουσία του. Σε αυτό τον αγώνα δεν είναι μόνος του, γιατί από το πουθενά έρχεται ένας ιππότης να τον συντρέξει. Τι είναι όμως δύο άντρες μπροστά σε ένα δράκο με πύρινη γλώσσα; Τα πάντα! Ο ιππότης σήκωσε την ασπίδα του και την τοποθέτησε έτσι ώστε οι ακτίνες του ήλιου να τυφλώσουν τον δράκο. Τότε, ο πρίγκιπας βρήκε την ευκαιρία να σκαρφαλώσει στο λαιμό του και να περάσει γύρω του ένα σκοινί αρκετές φορές,. Τύλιξε όλο του το σώμα και στο τέλος τύλιξε και το στόμα του. Καθώς το έκανε αυτό έχασε την ισορροπία του και έπεσε. Ο ιππότης έτρεξε και έσωσε τον πρίγκιπα. Βλέπουμε τον πρίγκιπα να πέφτει στην αγκαλιά του ιππότη. «Μου έσωσες τη ζωή», του είπε ο πρίγκιπας. «Και εσύ τη δική μου», του απάντησε ο ιππότης. Η μορφή του σώματος του πρίγκιπα στην αγκαλιά του ιππότη έχει μια πλαστικότητα, μια θηλυπρέπεια που παραπέμπει σε σώμα γυναίκας. Ενώ η στιβαρή σχεδόν άκαμπτη μορφή του ιππότη, μας δίνει την εικόνα του αρσενικού του άντρα ήρωα που σώζει κλασσικά την αγαπημένη του στα παραμύθια από βέβαιο θάνατο. Ο ιππότης έβγαλε το κράνος και φάνηκε το όμορφο του πρόσωπο. Καθώς, τους βλέπουμε να κοιτιούνται στα μάτια οι καρδιές τους χτυπούν δυνατά. Έχουμε μια ολοσέλιδη λεπτομερή απεικόνιση των δυο χαρακτήρων οι οποίοι έχουν έρθει πολύ κοντά τα πρόσωπα τους και είναι έτοιμοι να φιληθούν.

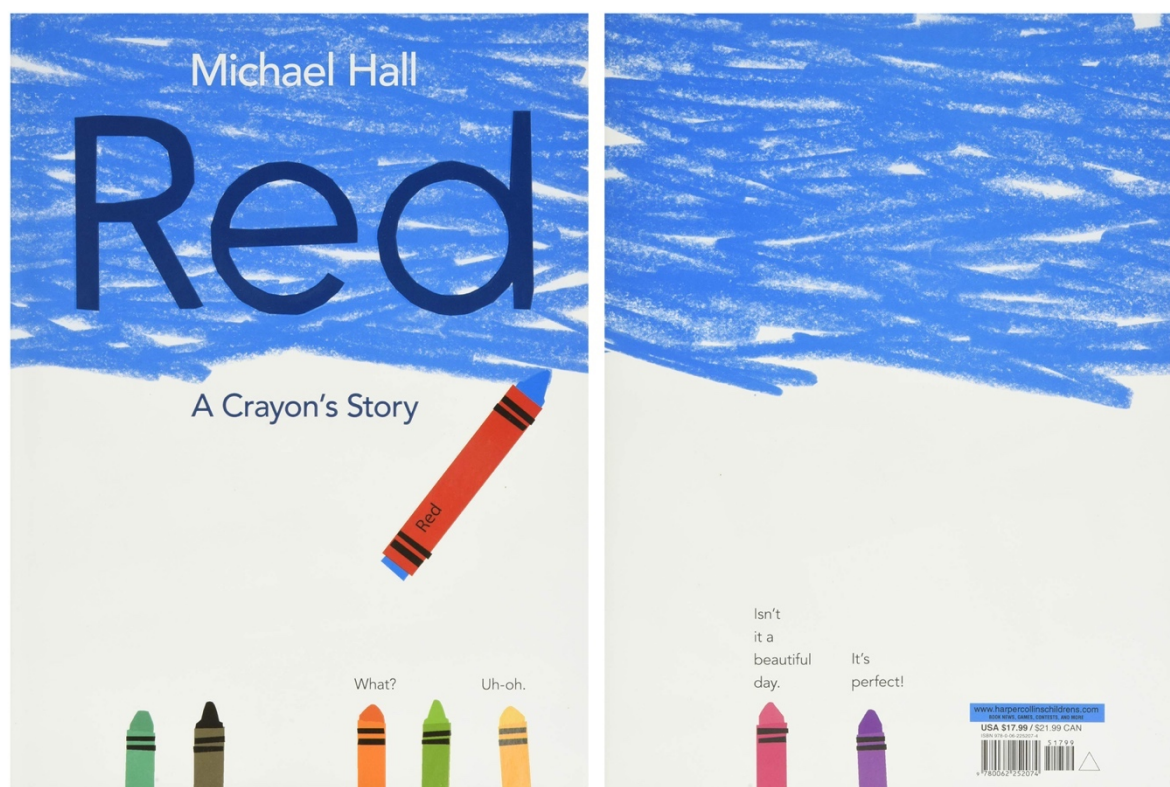
Οι ήρωες νίκησαν τον δράκο και το βασίλειο βρήκε την κανονικότητα του αλλά και ο πρίγκιπας βρήκε την αληθινή αγάπη στο πρόσωπο του γενναίου ιππότη. Μια αγάπη που δε

δείχνουν να κρύβουν αντίθετα, παρουσιάζονται να είναι αγκαλιασμένοι και να κρατιούνται χέρι-χέρι μπροστά στα μάτια όλων των χωρικών. Φαίνονται να αποδέχονται πλήρως τη σχέση αυτή, γιατί τα πρόσωπα τους παρουσιάζονται χαμογελαστά καθώς τους βλέπουν. Το ίδιο πνεύμα αποδοχής βρίσκει το ζευγάρι και από τους γονείς του πρίγκιπα που παρουσιάζονται ανακουφισμένοι που ο γιος τους βρήκε κάποιον. Το ζευγάρι παρουσιάζεται μπροστά τους κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου, ενώ οι γονείς του πρίγκιπα τους κρατούν τρυφερά από τους ώμους. Η τελευταία σελίδα μας δείχνει τον γάμο των δύο αντρών με τη συμμετοχή όλου το βασιλείου. Το ζευγάρι είναι αγκαλιασμένο και είναι έτοιμοι να ανταλλάξουν ένα φιλί.

Τα πλούσια χρώματα στην εικονογράφηση του Lewis και η δραματική αλληλουχία δείχνουν ξεκάθαρα το παρελθόν του στα κινούμενα σχέδια. Η εικονογράφηση του βιβλίου παραπέμπει τον αναγνώστη στα κινούμενα σχέδια της Disney. Ο εικονογράφος δεν αποφεύγει να μας δώσει την οικειότητα ανάμεσα στο ζευγάρι των δύο αντρών, διατηρώντας την ίδια απεικόνιση που βλέπουμε σε ετερόφυλες σχέσεις που κυριαρχούν σε παιδικά βιβλία και ταινίες. Στο παραμύθι συναντάμε αυτό που λέμε διακειμενικότητα. Σύμφωνα με την Κανατσούλη (2007) “Διακειμενικότητα είναι η ικανότητα του αναγνώστη να μπορεί διαβάζοντας ένα κείμενο να το ανάγει, συγκρίνοντας το ή εξομοιώνοντας το, σε άλλα γνωστά” (σ. 52). Διαβάζοντας το συγκεκριμένο παραμύθι ο αναγνώστης μπορεί στις σελίδες του να ανακαλέσει άλλα παλαιότερα παραμύθια καθώς και αντίστοιχες παιδικές ταινίες που έχει δει της Disney και όχι μόνο.

Η βασιλική οικογένεια καθώς και ο πρίγκιπας είναι λευκοί, ο μνηστήρας του πρίγκιπα προσδίδει μια φυλετική ποικιλία στο βιβλίο καθώς παρουσιάζεται με σκουρόχρωμη επιδερμίδα.

Hall, M. (February 2 2016). *Red : A Crayon's Story*. New York, United States: HarperCollins Publishers Inc.

Εξώφυλλο και οπισθόφυλλο βιβλίου

Ο αφηγητής μιλάει στο βιβλίο σε τρίτο πρόσωπο και στο ερώτημα ποιος βλέπει, μέσα από τα μάτια ποιου παρουσιάζεται η ιστορία, η απάντηση είναι ότι έχουμε μηδενική εστίαση. Το κόκκινο κραγιόν είναι ο κεντρικός χαρακτήρας του βιβλίου, δεν ήταν τόσο καλός στο να ήταν κόκκινος. Όλοι πίστευαν ότι κάτι δεν πήγαινε καλά με το κόκκινο κραγιόν. Ο δάσκαλος πίστευε ότι χρειαζόταν περισσότερη εξάσκηση, η μητέρα του πίστευε ότι πρέπει να έρθει σε επαφή με άλλα χρώματα, οι παππούδες του ότι δεν ήταν ζεστός αρκετά όλοι είχαν να πουν κάτι για αυτό το κόκκινο κραγιόν που μόνο κόκκινο δεν ήταν. Η ετικέτα του έγραφε κόκκινο αλλά αυτό έβαφε μπλε. Χρωμάτισε πυροσβεστικά, φράουλες, κόκκινα μυρμήγκια, κεράσια, καρδούλες αλλά μάταια όλα γίνονταν μπλε. «Γιατί δε βάφετε ένα ωραίο πορτοκαλί», παρότρυνε η μητέρα του κόκκινου κραγιονιού. Αλλά το κόκκινο, που έβαφε μπλε και το κίτρινο έδωσαν πράσινο και όχι πορτοκαλί.

Το κόκκινο κασκόλ που του έδωσαν οι παππούδες του για να πείσει περισσότερο για την κόκκινη ταυτότητα του, ούτε αυτό βοήθησε. Κάτω από την ετικέτα του και το κόκκινο κασκόλ παρέμεινε ένα μπλε κραγιόν. Όλοι είχαν κάτι αρνητικό να πουν: μερικές φορές αναρωτιέμαι αν είναι στα αλήθεια κόκκινο. Μα το λέει στην ετικέτα του! Ήρθε έτσι από το

εργοστάσιο. Ειλικρινά δεν πιστεύω ότι είναι πολύ έξυπνος. Λοιπόν, πιστεύω ότι είναι τεμπέλης. Πρέπει να πιέσει περισσότερο. Αλλά το κόκκινο κραγιόν εξακολουθούσε να βάφει ως μπλε και όχι σαν κόκκινο.

Η χαρτοταινία, το ψαλίδι και η ξύστρα ήθελαν το βοηθήσουν. «*Η ετικέτα σου είναι σφιχτή, μια ψαλιδιά θα σε βοηθήσει*», είπε το ψαλίδι. «*Δεν είσαι μυτερός αρκετά, κάτσε να σε ξύσω*», είπε η ξύστρα. Η χαρτοταινία τον τύλιξε γύρω γύρω, γιατί νόμιζε ότι έχει σπάσει αλλά και πάλι όλα τα έβαφε μπλε. Ωστόσο, μια μέρα ένα ιώδες κραγιόν του ζήτησε να του χρωματίσει έναν μπλε ουρανό. Αν και στην αρχή του είπε ότι δε μπορεί γιατί ήταν κόκκινος όταν άρχισε να χρωματίζει τα μπλε κύματα του φάνηκαν τόσο εύκολα, τόσο αυτός.

Άρχισε να χρωματίζει μπλε βατόμουρα, καμπανούλες μπλε, μπλε πουλιά, μπλε τζιν, φάλαινες και στο τέλος αναφώνησε «*είμαι μπλε!*». Όταν ανακάλυψε ποιος πραγματικά ήταν, όλοι άλλαξαν. Όλοι εμφανίστηκαν υποστηρικτικοί και καθόλου επικριτικοί πλέον απέναντι του. Στην τελευταία σελίδα βλέπουμε το μπλε κραγιόν να βάφει έναν καταγάλανο ουρανό και όλα τα χρώματα να τον κοιτάζουν. Οι εικονογραφήσεις του βιβλίου είναι ψηφιακές σε στιλ κομμένου χαρτιού και ξεπηδούν σε λευκό ή μαύρο φόντο. Ταιριάζουν απόλυτα στο ύφος και η μινιμαλιστική απεικόνιση χωρίς να είναι εντυπωσιακή με πολλά χρώματα καταφέρνει να μας παρασύρει στο κλίμα του βιβλίου και να μας κάνει κομμάτι του. Τα κραγιόνια του Hall καταφέρνουν να μεταφέρουν στον αναγνώστη μια πλειάδα συναισθημάτων.

Η ιστορία του βιβλίου βασίστηκε στην προσωπική εμπειρία του συγγραφέα με τη δυσλεξία ωστόσο, μπορεί να γίνει η βάση για οποιαδήποτε στερεότυπα και ετικέτες όπως το φύλο, τη σεξουαλικότητα, τη φυλή, την κοινωνική θέση και τη φυσική ικανότητα του ατόμου. Το να περιμένεις κάτι από κάποιον/α λόγω ετικετών, μπορεί να επηρεάσει σκληρά την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση του ατόμου αν δε μπορεί να ανταποκριθεί σε αυτές τις προσδοκίες των άλλων.

Hoffman, S. & Hoffman, I. (1 Mar 2020). *Jacob's New Dress*. Park Ridge, Illinois, United States: Albert Whitman & Company.

JACOB'S NEW DRESS

Sarah and Ian Hoffman

illustrated by Chris Case

Εξώφυλλο

Ο ετεροδιηγητικός αφηγητής μας παρουσιάζει την ιστορία του κεντρικού ήρωα Jacob, σε τρίτο πρόσωπο. Ο Jacob είναι ένα μικρό αγόρι, που του αρέσει να ντύνεται με γυναικεία φορέματα. Η ιστορία μας δίνεται από τη ματιά του μικρού ήρωα και η εστίαση είναι εσωτερική. Βλέπουμε τον Jacob και τους φίλους του Emily και Christopher να δοκιμάζουν διάφορα ρούχα. Ο Jacob έχει διαλέξει ένα αστραφτερό ροζ φόρεμα η Emily ένα κίτρινο και ο Christopher είναι ντυμένος δεινόσαυρος. «Jacob, γιατί όλο φορές κοριτσίστικα ρούχα;», ρωτάει ο Christopher συνοφρυωμένος. Η Emily όμως, με ωριμότητα για την ηλικία της, τον υπερασπίζεται και λέει στον Christopher «να σταματήσει να τους λέει τι να κάνουν». Η βαβούρα έφερε κοντά τη Νηπιαγωγό. «Τι συμβαίνει παιδιά;», ρώτησε. «Ο Jacob θέλει να ντύνεται κοριτσίστικα» παραπονέθηκε ο Christopher. Η δασκάλα τους εξηγεί ότι ο χώρος ένδυσης, είναι ένα μέρος

που κανείς μπορεί να ντυθεί όπως προστάζει η φαντασία του. Για παράδειγμα «*Christopher, τι θα ήθελες να είσαι;*» ρώτησε η Κυρία Wilson. Νευριασμένος ο Christopher απαντά μονολεκτικά «*αγόρι*».

Η Κυρία Wilson γελώντας παροτρύνει τον Jacob να δοκιμάσει μια νέα αμφίεση, πυροσβέστης ή αστυνόμος. Αλλά ο Jacob περήφανα της απαντά «*είμαι πριγκίπισσα*». Η δασκάλα με έμμεσο τρόπο προσπαθεί να «επαναφέρει» τον Jacob στις κοινωνικές επιταγές που προστάζει το φύλο του. Ο δε συμμαθητής και φίλος του παρουσιάζεται πολύ αρνητικός για την επιλογή του να ντύνεται σαν κορίτσι. Παρά την κάθετη αντίδραση του στο να ντυθεί κάτι άλλο, στο σκηνικό της κουζίνας του σπιτιού με τη μητέρα του βλέπουμε στεναχωρημένο τον ήρωα. «*Ο Christopher λέει ότι τα αγόρια δε φοράνε κοριτσίστικα, μπορούν;*», ρωτάει τη μητέρα του. Η μητέρα εμφανίζεται πολύ υποστηρικτική «*φυσικά και μπορούν*» του λέει και τον παροτρύνει να πάει να φορέσει τη στολή-φόρεμα που είχε πάρει στο Halloween και να παίζει.

Ο Jacob το φορά και βλέπουμε σε διαδοχικές εικόνες να παίζει με τους κυματισμούς που κάνει το κάτω μέρος του φορέματος του καθώς στροβιλίζεται γύρω-γύρω. «*Θέλω να το φορέσω στο σχολείο*», είπε ο Jacob. Αλλά η μητέρα του προβληματισμένη, του έδωσε αρκετούς λόγους για να μην το κάνει. «*Είναι μόνο για να ντύνεσαι εδώ στο σπίτι θα λερωθεί στο σχολείο*», του είπε. Τότε ο Jacob προτείνει να «*πάρει ένα κανονικό φόρεμα*». Η μητέρα του σιώπησε και του απάντησε ότι θα το σκεφτεί. Ο Jacob άρχισε να σκέφτεται, τι άλλο θα μπορούσε να μεταμφιεστεί. Πειρατής, πριγκίπισσα ή πουλί; Έκανε μια αυτοσχέδια φωλιά με πετσέτες, ενώ το μυαλό του δεν έλεγε να ξεκολλήσει από το φόρεμα που θα φορούσε στο σχολείο. Το επόμενο πρωινό τυλίχθηκε με μια πετσέτα του μπάνιου και έκανε ένα αυτοσχέδιο φόρεμα. «*Τι φοράς;*», ρώτησε η μητέρα του. «*Είναι ένα φόρεμα που μπορώ να λερώσω, εγώ το έκανα*», είπε ο Jacob. Η κίνηση αυτή δεν άρεσε στον πατέρα του και τον βλέπουμε να του εκφράζει την αντίθεση του στο να πάει έτσι ντυμένος στο σχολείο. Αλλά ο Jacob δε θα τον ακούσει και θα πάει στο σχολείο με το αυτοσχέδιο φόρεμα του. Στο σχολείο συναντά την αντίδραση του Christopher. «*Τι είναι αυτό;*», ρωτάει απαιτητικά. Η μητέρα του Jacob αποφεύγει να του πει ότι είναι ένα φόρεμα και του λέει είναι κάτι που έφτιαξε ο Jacob χωρίς να γίνει αναφορά στη λέξη φόρεμα. Αφήνει εδώ το κείμενο ένα ανοιχτό παράθυρο στη μη αποδοχή του γιού της. Ενώ παρουσιάζεται θετική στην ανάγκη του Jacob να ντύνεται με φορέματα ωστόσο, εδώ δε βλέπουμε κάτι τέτοιο. Τα άλλα παιδιά της τάξης επιθυμούν και αυτά ένα φόρεμα αλλά ο Jacob τους λέει ότι δεν είναι φόρεμα, κοιτάζοντας τη μητέρα του. Υποβόσκει και στον ίδιο ότι όλο

αυτό δεν είναι και τόσο σύμφωνο με το φύλο του. «*Είναι κάτι σαν φόρεμα*», λέει στη φίλη του Emily.

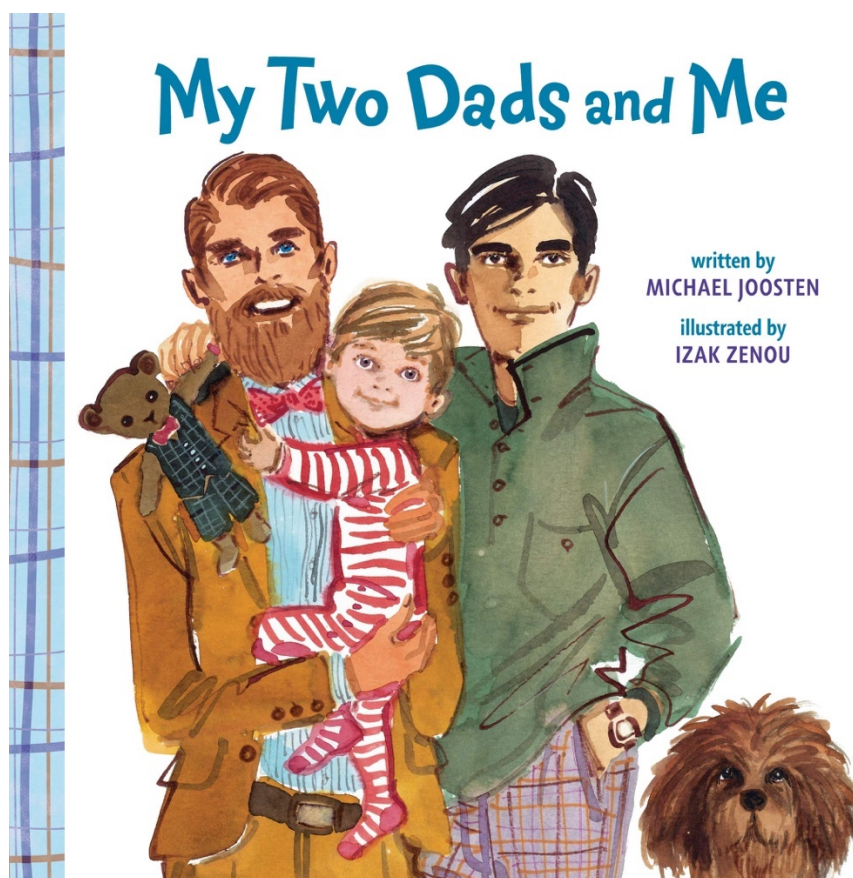
Στην αυλή τα παιδιά παίζουν ακούς γέλια και βλέπεις παιδικά πόδια να τρέχουν από εδώ και από εκεί. Τότε, ο Christopher βρήκε την ευκαιρία και άρπαξε το αυτοσχέδιο φόρεμα του Jacob περιφέροντάς το σαν λάβαρο στην αυλή. «*Είναι κακός*», είπε η Emily αποδοκιμαστικά. Ο Jacob κοιτάζει τον Christopher και εμείς μαζί του καθώς κρατάει σαν τρόπαιο το φόρεμά του και νιώθουμε την υγρασία από τα μάτια του καθώς ο Jacob κλαίει. Στην επόμενη σελίδα κυριαρχεί η αργή ανάσα του Jacob, η ζεστασιά της αγκαλιάς της μητέρας του και τα δάκρυα του μικρού αγοριού. Ο Jacob της εξιστορεί τι έγινε. «*Ο Christopher δεν είναι πάντα ένας καλός φίλος*», λέει η μαμά του. Ο Jacob ζητάει τη βοήθεια της μητέρας του να φτιάξει ένα αληθινό φόρεμα. Η σιωπή της μητέρας, έκανε τις ανάσες του Jacob να απέχουν πολύ η μια από την άλλη. Η μηχανή ραψίματος άρχισε να δουλεύει και το κορμί του γέμιζε αέρα με κάθε της βελονιά. Το μειδίαμα του Jacob βρήκε ανταπόκριση στο χαμόγελο της μαμάς του «*Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να είσαι αγόρι*» του είπε. Σε αυτήν την ερώτηση καταλαβαίνω ότι η μητέρα επιζητεί την επιβεβαίωση ότι απλά είναι ένας διαφορετικός τρόπος να είναι αγόρι, αλλά είναι αγόρι. Προσπαθεί να διασκεδάσει τον φόβο της με την ερώτηση αυτή. Μέσα της δεν έχει δεχτεί την ταυτότητα του γιού της. Μπορεί να είναι κάτι παροδικό γιατί το φύλο παρουσιάζεται με μια ρευστότητα πολλές φορές και κυρίως σε ηλικίες όπως του Jacob, μικρές.

Το επόμενο τεστ του Jacob, είναι η έγκριση του πατέρα του. Του δείχνει το φόρεμα που έφτιαξαν με τη μαμά και νιώθουμε όπως ο ίδιος την ανάσα του να βγαίνει με δυσκολία. «*Είσαι σίγουρος ότι θέλεις να το φορέσεις στο σχολείο;*», ρωτάει. «*Εγώ δε θα το φορούσα αλλά δείχνεις ωραίος*», απαντά με ένα χαμόγελο πάλι ο πατέρας του. Βλέπουμε επανάληψη του προηγούμενου σκηνικού, όχι την απόλυτη αποδοχή του παιδιού αλλά σίγουρα ο ήρωας της ιστορίας μας δε συναντά κάποια ιδιαίτερη δυσκολία στο να κάνει πράξη τα θέλω του. Ο Jacob την επόμενη μέρα παρέλειψε την πρώτη βόλτα στην αυλή, συνάντησε τη φίλη του Emily και της έδειξε το φόρεμα του. Ψηλάφισαν με τα δαχτυλάκια τους τα κοινά χρώματα στα ρούχα τους και γέλασαν. Σκαρφάλωσαν στο πολύζυγο και άρχισαν να παριστάνουν τις μαϊμούδες. Εδώ βλέπουμε τον ήρωα να παραλείπει τη βόλτα στο μπροστινό μέρος του σχολείου. Το μήνυμα δισταγμού που περνάει ο ήρωας στον αναγνώστη, είναι ο φόβος του Jacob να αντιμετωπίσει τους συμμαθητές του, να στηρίξει τον εαυτό του και τις επιλογές του. Ναι, του αρέσουν τα φορέματα αλλά στην ουσία τον βλέπουμε ανεπαρκή και αναποτελεσματικό στη μάχη για να υπερασπιστεί τον εαυτό του.

Παρακάτω όμως βλέπουμε τον ήρωα, να μιλάει περήφανα στον «κύκλο» για το φόρεμα που έκανε με τη μητέρα του. Η δασκάλα παρουσιάζεται θετική απέναντι στον Jacob και θέλει να μάθει αν είναι εύκολη η χρήση της μηχανής ραψίματος. Αλλά ο Christopher θέτει την ερώτηση: «γιατί φοράει φόρεμα;». Η Κυρία Wilson προσπαθεί να του εξηγήσει, φοράει ότι τον κάνει να αισθάνεται άνετα άλλωστε τα μικρά κορίτσια, όχι και τόσο παλιά, δε μπορούσαν να φορέσουν παντελόνι. Άλλη μια φορά που το βιβλίο υπονομεύει το μήνυμα του φύλου. Δίνει μια άλλη διάσταση αυτής της διαφορετικότητας αλλά όχι της διαφορετικής σεξουαλικής προτίμησης. Όλες οι προσπάθειες για εξηγήσεις δε μπορούν να «σταθούν» στο μυαλό του Christopher. «*Τα αγόρια δε φοράνε φορέματα. Ρώτησα τον μπαμπά μου*», είπε ο Christopher. Ο Jacob όμως χάιδευε τις άκρες του φορέματος του και χάθηκε στις ραφές που έκανε με τη μητέρα του. Όλο και μακρύτερα χανόταν στον κόσμο του φορέματος του, που δεν άκουγε πλέον τις φωνές των παιδιών και της δασκάλας του. Στην αυλή ακούμε τη φωνή του Christopher καθώς καλεί τα παιδιά να παίξουν κυνηγητό. Λέει στον Jacob ότι αυτός θα είναι στην ομάδα των κοριτσιών. Κάποια παιδιά τα βλέπουμε να γελούν αλλά ο Jacob αισθάνθηκε το φόρεμα του σαν πανοπλία, μια μαλακή, βαμβακερή, μαγική πανοπλία. Ο Jacob άρχισε να τρέχει στην αυλή και το φόρεμα του κυμάτιζε σαν φτερά. «*Christopher, είμαι περήφανος για το φόρεμα και θα το φορώ*», του είπε.

Με αυτήν την εικόνα και με τη λέξη περηφάνια τελειώνει το βιβλίο. Οι εικονογραφήσεις είναι ζεστές και μεταφέρουν οπτικά στον αναγνώστη όλη την ιστορία του Jacob. Τα πειράγματα, τη σκληρότητα που βιώνει και τον αγώνα του για να καταλάβει ο ίδιος τον εαυτό του και να κερδίσει και την αποδοχή των άλλων.

Joosten, M. (March 26 2019). *My Two Dads and Me*. New York, United States: Random House USA Inc.

εξώφυλλο

Το εξώφυλλο κοσμούν δύο πολύ γοητευτικοί άντρες, πολύ μοντέρνοι λες και έχουν βγει από σελίδες ανδρικών περιοδικών μόδας λευκοί, με στιλ ρετρό πλήρως συμμορφωμένοι με το φύλο τους. Η εικονογράφηση αυτή δεν είναι διόλου τυχαία μιας και εικονογράφος του βιβλίου είναι ο Izak Zenou. Είναι εικονογράφος μόδας και έχει συνεργαστεί με Chanel, Vogue, Marie Claire και πολλά άλλα. Ο ένας από τους δύο άντρες κρατά στην αγκαλιά του ένα αγόρι, ο άλλος αγκαλιάζει τον άλλο άντρα ενώ στην εικόνα υπάρχει και ο σκύλος τους. Ο ένας άντρας είναι με σκουρόχρωμη επιδερμίδα και μαύρα μαλλιά ενώ ο άλλος λευκός με καστανά μαλλιά και γένια. Το παιδί απεικονίζεται λευκό με ξανθά μαλλιά. Σε κάθε σελίδα του βιβλίου βλέπουμε διαφορετικά ζευγάρια ανδρών με το παιδί τους. Η αφήγηση έχει αφευθεί στο κάθε ξεχωριστά παιδί, είναι πρωτοπρόσωπη έχουμε ομοδιηγητικό αφηγητή και εσωτερική εστίαση. Το πρώτο ζευγάρι ανδρών βρίσκεται πάνω στην κούνια του παιδιού τους. Οι μπαμπάδες απεικονίζονται με καστανά μαλλιά και είναι λευκοί. Το παιδί τους έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα και πυκνά σπαστά μαύρα μαλλιά.

Στην επόμενη σελίδα, η ιστορία συνεχίζεται από τα χείλη ενός άλλου παιδιού με άλλους μπαμπάδες. Έναν που ανήκει στη μαύρη φυλή και έναν λευκό. Οι δύο άντρες παρουσιάζονται να κοιτούν ο ένας τον άλλο στα μάτια. Παρατηρούμε ότι το βιβλίο ξεκινάει από το πρωινό ξύπνημα, μετά στο μεσημεριανό και καταλήγει σε μια άλλη οικογένεια αντρών που έχουν ετοιμαστεί με τον γιό τους να βγουν εκτός σπιτιού. Η πρώτη στάση είναι να πάνε στο μανάβικο. Βλέπουμε για άλλη μια φορά δύο πολύ κομψούς άντρες να ψωνίζουν τα λαχανικά τους, κρατώντας το παιδί τους αγκαλιά. Οι δύο αυτοί άντρες παρουσιάζονται λευκοί. Το απόγευμα βλέπουμε την οικογένεια να πηγαίνει στο πάρκο. Παίζουν με τον γιό τους όπως κάθε ετεροσεξουαλική οικογένεια θα έκανε. Το βράδυ βλέπουμε άλλο ζευγάρι αντρών να απολαμβάνουν το γεύμα τους με το παιδί τους. Ο ένας μπαμπάς απεικονίζεται με κάποια θηλυπρέπεια στην στάση του σώματος του και έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα. Ο άλλος πατέρας, εμφανίζεται πολύ μεγαλύτερος ηλικιακά από τον σύντροφο του. Είναι η πρώτη φορά που βλέπουμε ηλικιακό «κενό» ανάμεσα σε ζευγάρια σε αυτό το βιβλίο. Η αφήγηση περνά για πρώτη φορά στα χείλη ενός μικρού κοριτσιού. Η μικρή εμφανίζεται να παίζει με τους γονείς της. Ο ένας έχει πολύ σκουρόχρωμη επιδερμίδα και είναι φαλακρός ενώ ο άλλος είναι λευκός. Το βιβλίο συνεχίζει με ένα ακόμα κοριτσάκι και τους μπαμπάδες της. Έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα όπως, ο ένας από τους δύο μπαμπάδες της ο οποίος εμφανίζεται χωρίς μαλλιά. Ο άλλος είναι λευκός με κόκκινα μαλλιά και δείχνουν να είναι ένα μεγάλο ηλικιακά ζευγάρι ανδρών.

Οι επόμενοι πατεράδες κυριαρχούν στη δισέλιδη απεικόνιση και σε μικρότερο μέγεθος βλέπουμε την κόρη τους που είναι στη μπανιέρα. Οι δύο άντρες κοιτάζονται έντονα στα μάτια. Πιστεύω ότι η τόσο κοντινή απεικόνιση που επιλέγει ο εικονογράφος είναι για να δείξει στον αναγνώστη την τρυφερότητα και την αγάπη ανάμεσα στους δύο άντρες. Ακριβώς, όπως θα βλέπαμε κάτι αντίστοιχο σε μια σκηνή ανάμεσα σε μια ετερόφυλη απεικόνιση δύο εραστών ή συζύγων. Λίγο πριν τον βραδινό ύπνο, βλέπουμε πάλι ένα ζευγάρι ανδρών να κοιμίζει το μικρό σε ηλικία παιδί τους. Έχουν γείρει τρυφερά, πάνω από την κούνια του. Ο ένας χαϊδεύει το παιδί στο κεφαλάκι του ενώ ο άλλος το κοιτά. Εμφανίζονται και οι δύο χαμογελαστοί. Το βιβλίο εξυπηρετεί τη γονεϊκή ορατότητα ατόμων του ίδιου φύλου. Θέλει να δείξει ότι δεν έχουμε τίποτα διαφορετικό παρά μόνο τα φύλα των γονέων ή φροντιστών και ότι η ουσία της οικογένειας και η δομή της δεν αλλάζει στον πυρήνα της.

Joosten, M. (March 26 2019). *My Two Moms and Me*. New York, United States: Random House USA Inc.

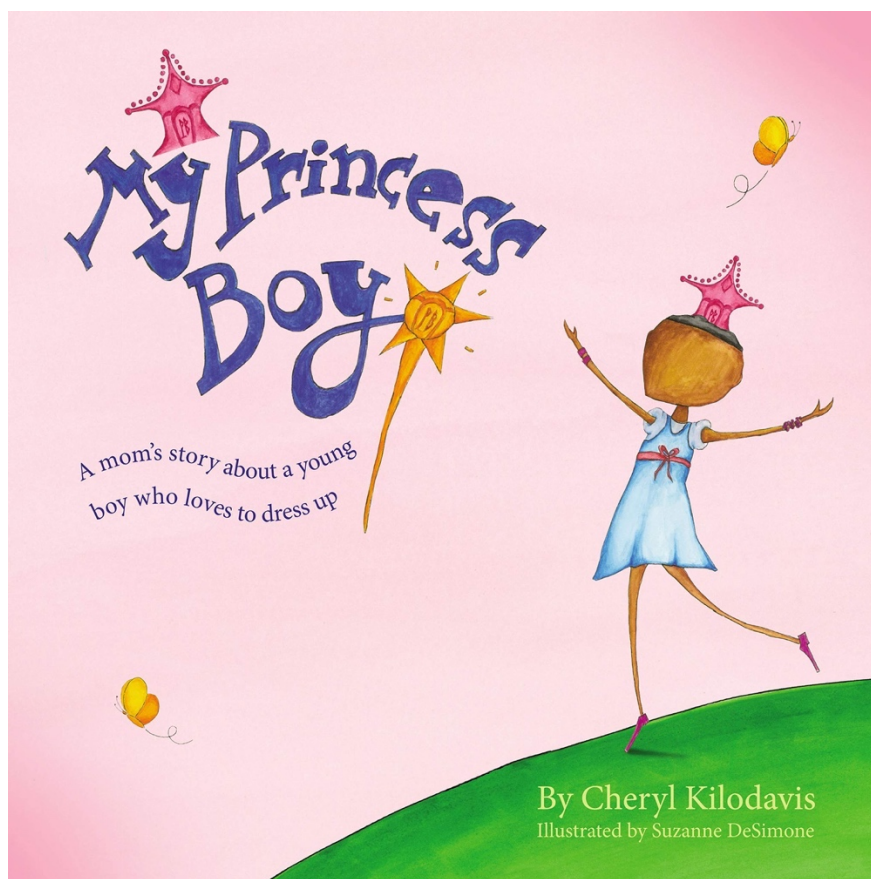

Εξώφυλλο

Από τον ίδιο συγγραφέα και τον ίδιο εικονογράφο έχουμε και την εκδοχή της γυναικείας γονεϊκότητας. Αυτή τη φορά έχουμε ζευγάρια γυναικών με τα παιδιά τους. Ουσιαστικά δεν αλλάζει το παραμικρό στο βιβλίο, έχουμε ακριβώς την ίδια ιστορία. Η αφήγηση γίνεται πάλι από κάθε παιδί είναι πρωτοπρόσωπη, ομοδιηγητικός αφηγητής με εσωτερική εστίαση. Στο εξώφυλλο βλέπουμε δύο πολύ όμορφες, μοντέρνες, με λεπτεπίλεπτο στιλ γυναίκες. Ανήκουν σε διαφορετική φυλή. Η μία έχει μακριά μαλλιά και η άλλη κοντά και εμφανίζονται απόλυτα εναρμονισμένες με το βιολογικό τους φύλο. Κρατούν στην αγκαλιά τους δύο παιδιά, ένα αγόρι και ένα κορίτσι τα οποία εμφανίζονται με σκουρόχρωμη επιδερμίδα. Η μία κρατά και ένα σκυλάκι, όπως και στο εξώφυλλο του προηγούμενου βιβλίου με τους άντρες, μόνο που τώρα το σκυλάκι παρουσιάζεται να είναι μια πολύ «θηλυκή» επιλογή. Ένα σκυλάκι που μόνο μια γυναίκα θα προτιμούσε, μικρόσωμο και προσεγμένο. Ενώ στο προηγούμενο βιβλίο με τους άντρες το σκυλάκι που απεικονίζεται είναι μια «ανδρική» επιλογή.

Το βιβλίο έχει ακριβώς το ίδιο αφήγημα με το προηγούμενο, η ιστορία μιας μέρας ενός παιδιού που ανήκει σε έναν ζευγάρι γυναικών ειπωμένη από διαφορετικό παιδί κάθε φορά. Πάλι συναντάμε φυλετική ποικιλομορφία που δεν ακολουθείται από καμία άλλη, απλά το μόνο διαφορετικό που βλέπουμε είναι ένα ζευγάρι γυναικών μια εκ των δύο να φοράει γυαλιά οράσεως. Όλες είναι απόλυτα θηλυκές, στιλιστικά άψογες, λεπτές, οικονομικά άνετες και ηλικιακά κοντά μεταξύ τους. Υπάρχουν μόνο δύο απεικονίσεις που βλέπουμε τρυφερότητα μεταξύ του ζευγαριού. Σε μια εικόνα τις βλέπουμε να κοιτάζονται πρόσωπο με πρόσωπο. Ενώ σε μια άλλη τετράδα γυναικών, που είναι ζευγάρια μεταξύ τους, κρατούν η μία την άλλη αγκαλιά. Οι εικονογραφήσεις είναι πολύ όμορφες παρά ταύτα δε θα έλεγα ότι εξυπηρετούν τον μικρό αναγνώστη τόσο όσο έναν ενήλικα, νιώθει κανείς ότι ξεφυλλίζει ένα περιοδικό μόδας όπου όλα είναι αστραφτερά και ατσαλάκωτα.

Kilodavis, C. (December 1 2010). *My Princess Boy*. New York, United States: SIMON & SCHUSTER.

Εξώφυλλο

Ο ομοδιηγητικός αφηγητής της ιστορίας μας, είναι η μητέρα του αγοριού πριγκίπισσας. Μας δίνει αρχικά την ταυτότητα του παιδιού. Είναι τεσσάρων ετών του αρέσει το ροζ χρώμα, να

ντύνεται κοριτσίστικα και να χορεύει σαν μπαλαρίνα. Τον ήρωα τον βλέπουμε απρόσωπο, χωρίς κανένα χαρακτηριστικό στο πρόσωπο του να φορά ένα φόρεμα και μια τιάρα. Έχει έναν αδελφό τον οποίο αγαπά και μαζί του παίζει ποδόσφαιρο, baseball και χορεύει. Ο πατέρας του δεν ενοχλείται καθόλου με το φόρεμα του γιού του, αντίθετα του λέει πόσο όμορφος δείχνει με αυτό. Ο ήρωας έχει φίλους και αγόρια και κορίτσια και διασκεδάζει σκαρφαλώνοντας σε δέντρα φορώντας το στέμμα του. Όταν μεταμφιέζεται με τους φίλους του, του αρέσει να φοράει κορμάκια μπαλέτου και να χορεύει μαζί τους. Του αρέσουν τα ψώνια, είναι χαρούμενος με τα γυναικεία ρούχα μα οι άνθρωποι τον κοιτούν περίεργα και γελούν μαζί του και δε χάνουν την ευκαιρία να γελάσουν και με τη μητέρα του που του επιτρέπει να ντύνεται γυναικεία. Αυτό τους πληγώνει και τους δύο.

Κάποτε, στα γενέθλια του φόρεσε το φόρεμα του και καλωσόρισε τους φίλους του με τη φράση *«είμαι μια πριγκίπισσα αγόρι!»*. Φόρεσε τα κοσμήματα του και του άρεσε πόσο όμορφος φαινόταν κυματίζοντας το ραβδί του. Στα καρναβάλια διάλεξε να ντυθεί πριγκίπισσα. *«Γιατί γελάνε με εμένα;»*, ρώτησε. *«Κάποιοι δε θεωρούν ότι τα αγόρια πρέπει να φοράνε φορέματα»*, απάντησε η μητέρα του. Στο σημείο αυτό αλλάζει ο αφηγητής και ουσιαστικά γίνεται κάθε παιδί, κάθε άνθρωπος. *«Το αγόρι πριγκίπισσα μπορεί να φοράει φορέματα στο σχολείο και δε θα γελώ μαζί του. Μπορεί να φοράει κοριτσίστικα»*. Στην προτελευταία σελίδα ο συγγραφέας θέτει στον αναγνώστη μια σειρά ερωτήσεων. Αν συναντήσει ένα αγόρι πριγκίπισσα,

-Θα γελάς μαζί του;

-Μήπως θα τον κοροϊδεύεις;

-Θα παίζεις μαζί του;

-Θα σου αρέσει αυτό που είναι;

Η μητέρα του κεντρικού ήρωα της ιστορίας εμφανίζεται περήφανη για το παιδί της και έχουμε μηδενική εστίαση στο αφήγημα. Το παιδί της ιστορίας μας δε μας λέει ποτέ το όνομα του όπως επίσης δε βλέπουμε ποτέ τα χαρακτηριστικά κανενός ήρωα. Ίσως ο εικονογράφος να θέλει με αυτόν τον τρόπο, να μας πει ότι όλοι μπορούμε να είμαστε στη θέση όλων των ηρώων του βιβλίου. Αυτό είναι μια σύμβαση, η οποία δε μπορεί να γίνει αντιληπτή από το παιδί αναγνώστη και χρειάζεται την παρέμβαση του ενήλικα έτσι ώστε να γίνει κατανοητό και να το επαναφέρει στην ιστορία γιατί αυτό μπορεί να το αποπροσανατολίσει. Ο κεντρικός ήρωας εμφανίζεται διαφορετικός, από αυτό που επιτάσσει το φύλο του. Φοράει κοριτσίστικα

εντός και εκτός σχολείου. Οι γονείς και ο αδερφός του εμφανίζονται πλήρως υποστηρικτικοί. Ο ήρωας παρά τη μη συμμόρφωση με το φύλο του παρουσιάζεται ευτυχής γιατί η οικογένεια του τον αγαπά και τον δέχεται όπως είναι. Στον ήρωα αρέσουν και τα αγορίστικα παιχνίδια όπως το ποδόσφαιρο αλλά και να σκαρφαλώνει στα δέντρα. Προφανώς ο συγγραφέας θέλει να μας δώσει τον πολυσχιδή χαρακτήρα του φύλου.

Kirst, S. (5 May 2020). *Papa, Daddy, and Riley*. United States: Magination Press (American Psychological Association).

Εξώφυλλο

Τα παιδιά του ίδιου φύλου γονέων, αντιμετωπίζουν συνέχεια το ίδιο ερώτημα: *ποιος είναι ο αληθινός σου πατέρας ή μητέρα;* Αφηγητής της ιστορίας είναι η μικρή Riley, επομένως έχουμε ομοδιηγητική αφήγηση. Την πρώτη μέρα του σχολείου βλέπουμε την Riley με τους δύο μπαμπάδες της να τη συνοδεύουν. Η Riley έχει σκούρα επιδερμίδα όπως και ένας από τους

γονείς της ενώ ο άλλος απεικονίζεται με κόκκινα μαλλιά και είναι λευκός. Πίσω στην ιστορία μας η Riley πηγαίνει στο σχολείο και εκεί βλέπει πολλούς φίλους της με τους γονείς τους. Η Olive ήταν με τον μπαμπά, τη μαμά της και τον μικρό της αδερφός. Ο Hector με τη γιαγιά του και ο Luke ήταν με τη θετή μητέρα του. «*Σ αγαπώ μικρή μου πριγκίπισσα*» είπαν οι μπαμπάδες της Riley καθώς την αποχαιρετούσαν. Το κουδούνι χτυπάει και βλέπουμε την Riley να πηγαίνει στην τάξη της. Στην τάξη τίθεται αμέσως το ερώτημα από τη φίλη της Olive «*ποιοι είναι αυτοί;*», ρώτησε. «*Είναι οι μπαμπάδες μου*», απάντησε η Riley. «*Ναι, αλλά ποιος είναι ο μπαμπάς σου και που είναι η μητέρα σου;*», ξαναρώτησε η Olive. Βλέπουμε την Riley να προσπαθεί να της εξηγήσει ότι και οι δύο είναι μπαμπάδες της. Αλλά, η Olive της δίνει ως μοναδικό μοτίβο οικογένειας το ένας μπαμπάς και μία μαμά. «*Οπότε ποιος από τους δύο είναι μπαμπάς σου;*», ρώτησε.

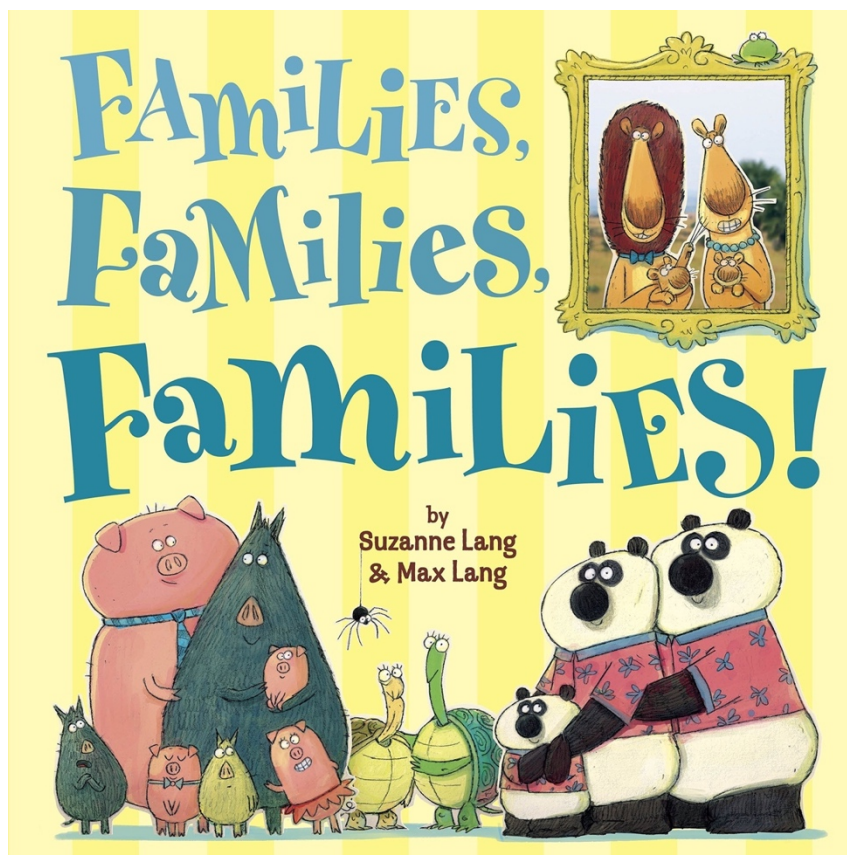
Η ιστορία μας δίνεται μέσα από τη ματιά της μικρής Riley, υποθέτω για να μπορέσει να ταυτιστεί μαζί της ο μικρός αναγνώστης που ανήκει σε μια οικογένεια με ομόφυλα μέλη ή αν δεν ανήκει να μπορέσει να καταλάβει πώς βιώνει την οικογένεια ένα παιδί που ανήκει σε μια οικογένεια με δύο μπαμπάδες ή δύο μαμάδες. Η εστίαση της ιστορίας είναι εσωτερική. «*Ακούμε*» τις σκέψεις της Riley καθώς αναρωτιέται «*αν μια οικογένεια έχει μόνο έναν μπαμπά μήπως πρέπει να διαλέξω έναν από τους δύο;*». Προσπαθεί να διακρίνει τον εαυτό της στη φωτογραφία της παρένθετης μητέρας της, στα μαύρα μαλλιά του ενός πατέρα και στις φακίδες που έχει όπως ο άλλος της μπαμπάς. Της αρέσουν να φτιάχνει κουλουράκια, να παίζει μπάσκετ, είναι καλή στο κολύμπι, είναι καλλίφωνη, ζωγραφίζει ωραία και αγαπά τα σκυλιά και τις γάτες. Σε όλα βρίσκει ομοιότητες, αλλά δεν τη βοηθούν να απαντήσει στο ερώτημα που τη βασανίζει: «*ποιος είναι ο αληθινός πατέρας της;*».

Όταν οι δύο μπαμπάδες της ήρθαν να την πάρουν από το σχολείο κατάλαβαν ότι η Riley ήταν αναστατωμένη. Η Riley λέει στους μπαμπάδες της το ερώτημα που της τέθηκε και πως η ίδια δεν επιθυμεί να διαλέξει γιατί τους αγαπά και τους δύο. Οι μπαμπάδες της την καθησυχάζουν και της λένε ότι δεν πρέπει να απαντήσει στο ψευτοδίλημμα που της τέθηκε. «*Κάποιες οικογένειες έχουν έναν γονέα, άλλες δύο, άλλες θείους, θετούς γονείς, μόνο παππούδες ή γιαγιάδες*», της είπε ο μπαμπάς της. «*Δε σε γέννησε κανείς από τους δύο μας. Αλλά σε είχαμε στην καρδιά μας*», είπε ο άλλος της μπαμπάς. «*Ναι, αλλά τι κάνει μια οικογένεια, οικογένεια; αν κάθε οικογένεια είναι διαφορετική*», ρώτησε η Riley. «*Η αγάπη!*». Είπαν οι μπαμπάδες. «*Άρα είστε και οι δύο αληθινοί μπαμπάδες μου γιατί σας αγαπώ!*», είπε η Riley.

Περιτριγυρισμένοι από κάθε λογής λουλούδια οι δύο άντρες αγκαλιά με την κόρη τους απεικονίζονται ευτυχισμένοι και ενωμένοι. Η εικονογράφος αποδίδει όμορφα τους χαρακτήρες του βιβλίου, με μια ποικιλία αποχρώσεων. Η αισθητική του βιβλίου είναι πολύ υψηλή και τα χρώματα κυριαρχούν. Παρά την ποικιλία τους χρώματα, σχέδια και κείμενο βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία. Οι ξυλομπογιές και οι τέμπρες μας δίνουν μια πολύ όμορφη απεικόνιση της ιστορίας.

Lang, S. (March 24 2015). *Families, Families, Families!*. United States: Random House Books for Young Readers.

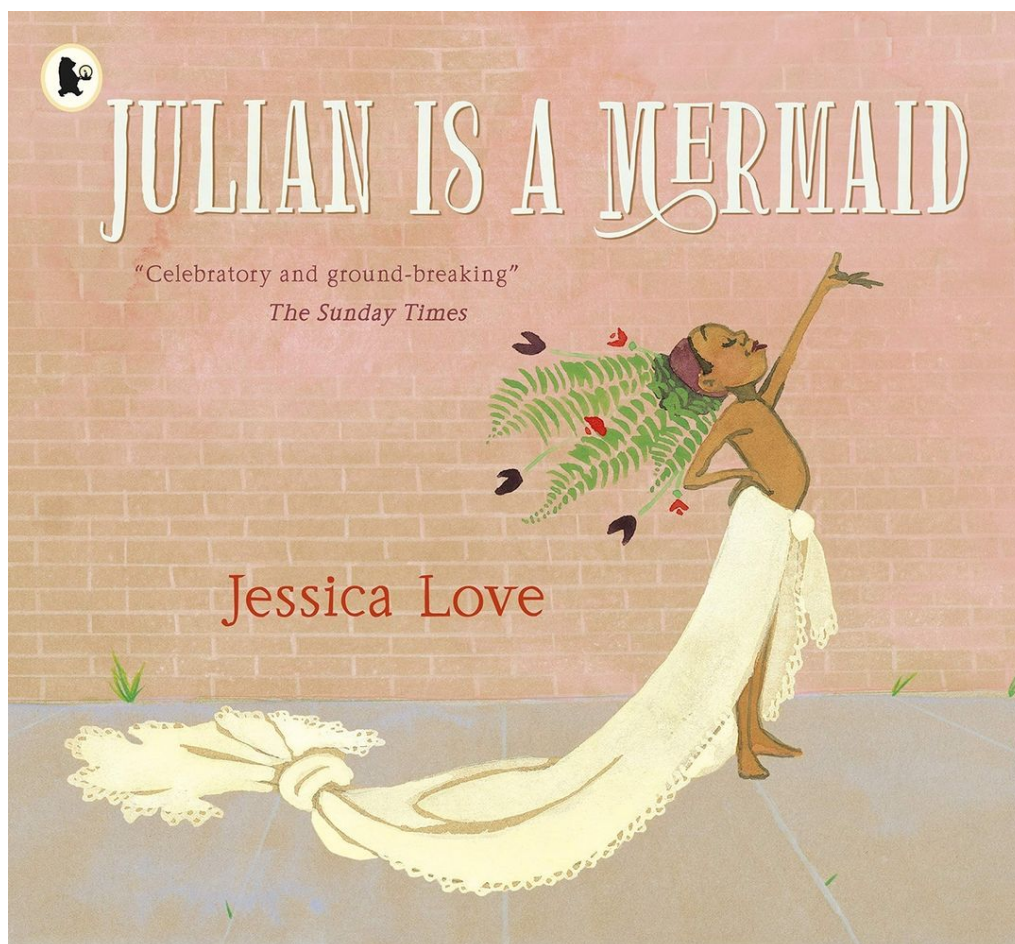
Εξώφυλλο

Το βιβλίο αυτό είναι γραμμένο με χιούμορ, δεν έχει πλοκή και εξυπηρετεί έναν και μόνο σκοπό να παρουσιάσει στο μικρό αναγνώστη τις διαφορετικές εκφάνσεις μιας οικογένειας. Είναι το μοναδικό βιβλίο που βλέπουμε να έχει ρεαλιστικές εικόνες μαζί με εικόνες από καρτούν. Ο τρίτοπρόσωπος ετεροδιηγητικός αφηγητής, μας «βάζει» σε ένα σπίτι με πολλά δωμάτια που στους τοίχους του υπάρχουν διαφορετικά οικογενειακά πορτρέτα. Μερικά παιδιά έχουν πολλά αδέρφια, άλλα ζουν με τους παππούδες τους, άλλα ζουν με μια θεία, άλλα με δύο μαμάδες, άλλα μόνο με μία μαμά, άλλα με δύο μπαμπάδες, άλλα έχουν πολλά κατοικίδια, άλλα μόνο φυτά, άλλα είναι υιοθετημένα, άλλα κάνουν σαχλαμάρες με τα ξαδέρφια τους, άλλα παιδιά οι γονείς τους είναι παντρεμένοι, άλλα πάλι όχι.

Όλες αυτές οι ετερογενείς απεικονίσεις οικογενειών που δείχνουν να μη συνδέονται μεταξύ τους, συνδέονται ουσιαστικά και ξεκάθαρα με μόνο ένα στοιχείο: την αγάπη. «Αν αγαπάς ο ένας τον άλλο τότε αυτό σε κάνει οικογένεια». Στο τέλος, βλέπουμε σε μια κοινή φωτογραφία όλες τις οικογένειες μαζί. Η εστίαση του βιβλίου είναι μηδενική. Οι εικονογραφήσεις και το κείμενο είναι παιδοκεντρικό. Το κείμενο του βιβλίου είναι πολύ απλό. Το παιδί αναγνώστης μπορεί στις σελίδες του βιβλίου να αναγνωρίσει τη δική του οικογένεια.

Love, J. (April 23, 2018). *Julián Is a Mermaid*. United States: Candlewick Press.

Εξώφυλλο

Στο εξώφυλλο του βιβλίου βλέπουμε ένα αγόρι, με θηλυπρεπή απεικόνιση να φορά μια αυτοσχέδια φούστα που μοιάζει με ουρά ψαριού. Στο κεφάλι του φοράει ένα χειροποίητο στέμμα από φύλλα και λουλούδια μιμούμενα προφανώς τα μακριά μαλλιά των γοργόνων. Στέκεται με υπερυψωμένο το αριστερό του χέρι και το κεφάλι του κοιτάζει ψηλά. Εμφανίζεται με σκούρα επιδερμίδα και πυκνά κατσαρά μαλλιά. Οι χαρακτήρες του βιβλίου μιλούν αγγλικά και ισπανικά και όλοι είναι Latino. Στην πρώτη σελίδα τον βλέπουμε με άλλες κυρίες να κολυμπά. Είναι όλες μεγάλης ηλικίας και τα σώματά τους απεικονίζονται με παραπανίσια κιλά. Ενώ αυτές απεικονίζονται να στέκονται στην άκρη της πισίνας, ο μικρός μας ήρωας Julian απολαμβάνει να κολυμπά στο κάτω μέρος της πισίνας. Ο ετεροδιηγητικός αφηγητής μας παρουσιάζει σε τριτοπρόσωπη αφήγηση την ιστορία του Julian.

Στη διαδρομή προς το σπίτι του, τον βλέπουμε μαζί με τη γιαγιά του. Ο Julian, κρατάει στα χέρια του ένα βιβλίο και από τις σελίδες του ξεπηδούν γοργόνες. Το βιβλίο γίνεται όχημα που οι σελίδες του οδηγούν τον μικρό σταδιακά, όπως μας το δείχνει οπτικά η εικονογράφος,

στο βυθό της θάλασσας. Ολόκληρη η σελίδα πλημμυρίζει γαλάζιο χρώμα, πολύχρωμα ψάρια, αλάτι και ο Julian να κολυμπά μπροστά στα μάτια του αναγνώστη. Τα μαλλιά του έχουν μακρύνει και μια ετερόκλητη ομάδα ψαριών τυλίγεται γύρω από το σώμα του έτσι ώστε, να φαίνεται σαν να αποκτά από τη μέση και κάτω κορμί ψαριού. Τον βλέπουμε να κολυμπά ανάμεσα σε παράξενα ψάρια και να είναι ευτυχισμένος. Αλλά η φωνή της γιαγιάς του, τον συνδέει πάλι με τον πραγματικό κόσμο. «Αυτή είναι η στάση μας, κατεβαίνουμε», του λέει. Στο δρόμο συναντούν τρία κορίτσια. Παίζουν με το νερό, που αναπηδά από έναν πυροσβεστικό κρουνό. «Είδες τις γοργόνες;», ρωτάει ο Julian. Η γιαγιά του του γνέφει καταφατικά. Τότε, αρχίζει να της λέει ότι είναι και αυτός μια γοργόνα αλλά δε βλέπουμε καμία αντίδραση οπτική ή κειμενική σε αυτό που λέει ο μικρός ήρωας. Όταν, η γιαγιά του μπαίνει στο μπάνιο βρίσκει την ευκαιρία να φτιάξει με φτέρη και μερικά λουλούδια ένα στέμμα. Το φοράει και τον βλέπουμε να βάφεται στον καθρέφτη του σπιτιού. Κατεβάζει την κουρτίνα και τη φορά για να δείχνει σαν ουρά ψαριού. Τον βλέπουμε να ποζάρει περήφανα. Μάλιστα, μία από αυτές τις εικονογραφήσεις που ποζάρει είναι και αυτή που κοσμεί το εξώφυλλο του βιβλίου.

Όταν, η γιαγιά του βγαίνει από το μπάνιο και βλέπει τον Julian θυμώνει και το βλέπουμε καθαρά στο έντονα συνοφρυωμένο της πρόσωπο. Φεύγει επιδεικτικά από το

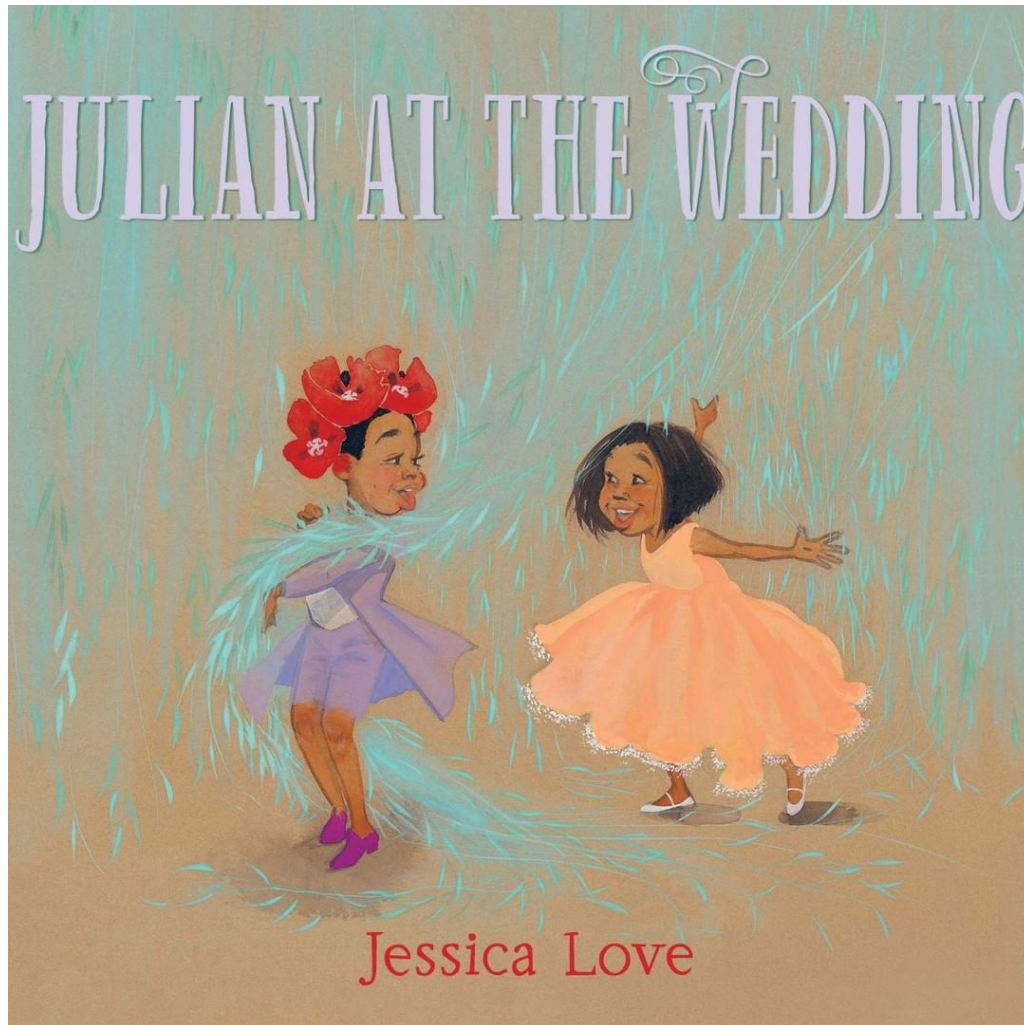
δωμάτιο και ο Julian δείχνει στεναχωρημένος. Στη σελίδα δεν υπάρχει κείμενο παρά μόνο εικόνα. Ο Julian κοιτάζει τον εαυτό του στον καθρέφτη. Η γιαγιά του τον καλεί κοντά της, κρατάει στα χέρια της ένα κολιέ και του το δίνει. «Για σένα», του λέει. Ο Julian το φοράει, η γιαγιά του του κρατάει το χέρι και τους βλέπουμε να φεύγουν από το σπίτι. «Που πάμε;» ρωτάει ο Julian. «Θα δεις» του λέει η γιαγιά του. Ο Julian περπατάει περήφανα πλάι της. Στην εικόνα μπορούμε να διακρίνουμε καθαρά το μακιγιαρισμένο του πρόσωπο και τη θηλυπρεπή περπατησιά του. Η γιαγιά του τον οδηγεί σε ένα φεστιβάλ, οι άνθρωποι που βρίσκονται εκεί είναι ντυμένοι όλοι φανταχτερά όπως ο Julian. Αγόρια, κορίτσια, γυναίκες, άντρες όλοι φοράνε φανταχτερές στολές. «Όπως εσύ, γλυκέ μου», του λέει η γιαγιά του. Ο Julian στην αρχή είναι διστακτικός και κρύβεται πίσω από έναν τοίχο, στη συνέχεια όμως τον βλέπουμε να προχωρά με καμάρι ανάμεσά τους. Η ιστορία τελειώνει όπως η πρώτη εικόνα του βιβλίου, μέσα στην πισίνα. Όμως, τώρα όλες οι κυρίες έχουν γίνει γοργόνες όπως και ο Julian. Απεικονίζεται με μακριά μαλλιά και κοριτσίστικα χαρακτηριστικά. Τον βλέπουμε με θηλυκή ταυτότητα και όχι αγορίστικη.

Το συναισθηματικό ταξίδι του Julian στον αυτοπροσδιορισμό γίνεται αντιληπτό μέσα από μικρές λεπτομέρειες της εικονογράφησης: μια επιφυλακτική ματιά στον καθρέφτη, ένα ελαφρύ χαμήλωμα των ώμων, των χειλιών, το υπερυψωμένο πηγούνι του καθώς βαδίζει στο δρόμο. Η εικονογράφηση του βιβλίου βασίζεται σε ζωντανά χρώματα με γκουάς, μελάνι και ένα ζωηρό στιλ για να δημιουργήσει σκηνές που νομίζεις ότι νιώθεις το πιτσίλισμα από τα νερά του ωκεανού και το στροβίλισμα του ήρωα μέσα σε αυτά. Η εστίαση που υπάρχει στο βιβλίο είναι εσωτερική.

Ο ήρωας σπάει τους κανόνες του φύλου, όλοι μπορούν να γίνουν γοργόνες. Να υπερβεί τους κανονιστικούς κανόνες του φύλου αν το επιθυμεί. Το βιβλίο ενθαρρύνει τον αναγνώστη να προβληματιστεί γύρω από τους κοινωνικούς κανόνες που ακολουθούν το φύλο και την ταυτότητα του.

Love, J. (October 6, 2020). *Julián at the Wedding*. United States: Candlewick Press.

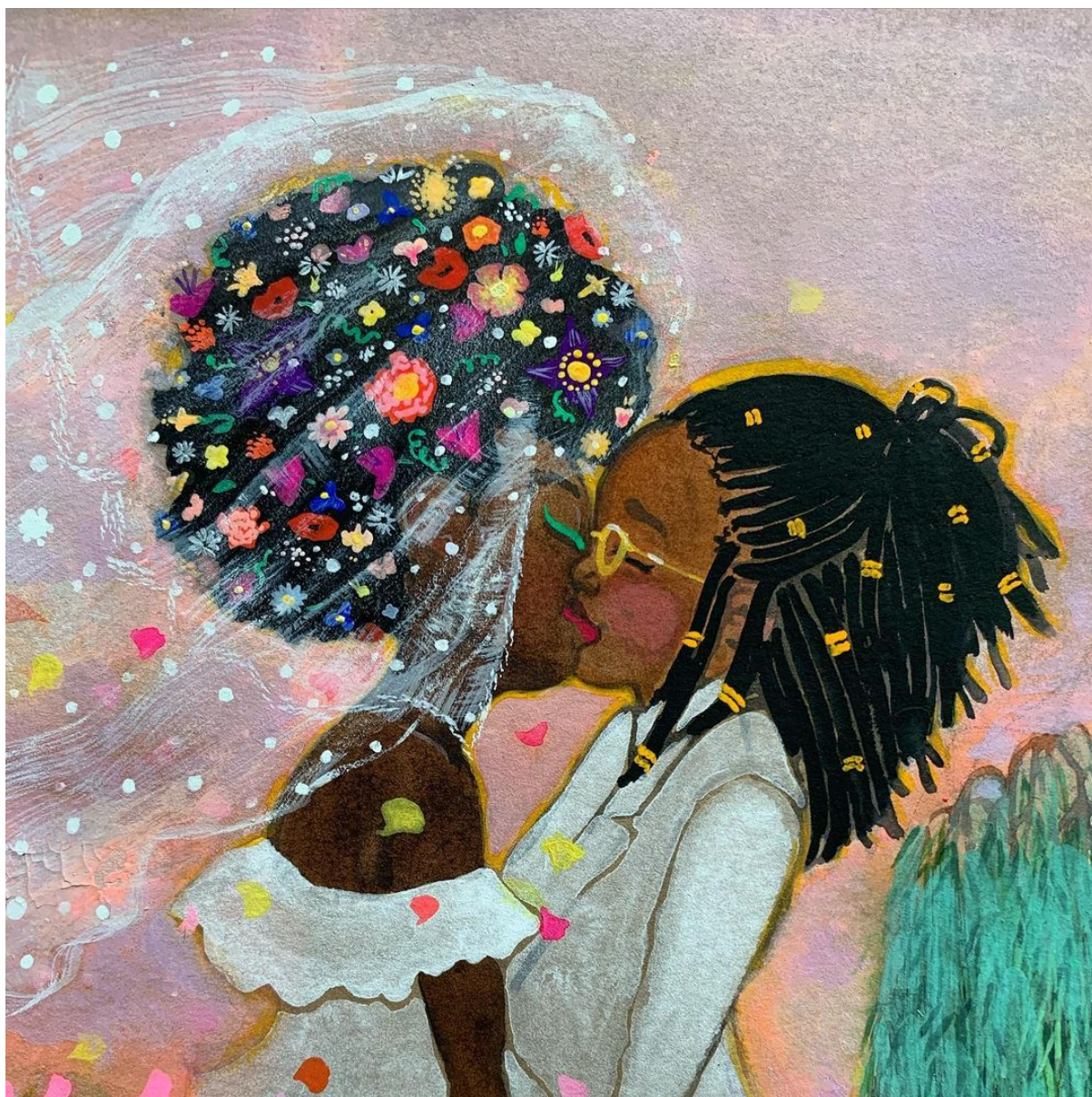

Εξώφυλλο

Το βιβλίο αυτό, αποτελεί τη συνέχεια του προηγούμενου βιβλίου. Έχουμε πάλι έναν ετεροδιηγητικό αφηγητή που μιλά σε τρίτο πρόσωπο, η εστίαση είναι εσωτερική. Ο Julian με τη φίλη του Marisol, ετοιμάζονται να πάνε σε έναν γάμο. Η απεικόνιση του Julian σε αυτό το βιβλίο, είναι ακόμα περισσότερο με θηλυκά χαρακτηριστικά. Τον βλέπουμε να φορά ένα απαλό μώβ κοστούμι. Το ράψιμο του σακακιού είναι καθαρά γυναικείο. Ο γάμος είναι ανάμεσα σε ένα ζευγάρι γυναικών αφρικανικής καταγωγής. Η μία γυναίκα φοράει ένα λευκό κοστούμι με γραβάτα και παρουσιάζεται περισσότερο αρρενωπή από την άλλη. Η άλλη νύφη είναι πλήρως συμμορφωμένη με τις επιταγές του φύλου της και φορά λευκό νυφικό.

Ο Julian και η Marisol θα τους συνοδέψουν πετώντας λουλούδια πριν την τελετή. Στο σημείο αυτό βλέπουμε εικονικά το μακιγιαρισμένο πρόσωπο του ήρωα. «*Ο γάμος είναι ένα πάρτι για την αγάπη*», μας λέει ο αφηγητής και στα δεξιά της εικόνας βλέπουμε τις δύο γυναίκες να φιλιούνται στο στόμα. Αυτή είναι και η πρώτη απεικόνιση φιλιού ανάμεσα σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια που είδαμε μέχρι στιγμής. Ακολουθούν τρεις σελίδες χωρίς κανένα κείμενο παρά μόνο πολύ όμορφες εικόνες που βλέπουμε από τη δεξίωση του γάμου. Όλοι δείχνουν πολύ ευτυχισμένοι και απολαμβάνουν το γεγονός.

Η Marisol βγάζει το στεφάνι με λουλούδια που φοράει και το βάζει στο κεφάλι του Julian. Οι δύο τους βρίσκουν μια παράξενη κρυψώνα, κάτι σαν δέντρο που αντί για κλαδιά έχει μια πυκνή φυλλωσιά με τρκουάζ χρώμα. Η Marisol του ψιθυρίζει «Είναι ένα νεράιδόσπιτο». Η Marisol καθώς παίζει με τον σκύλο της, λερώνει το φόρεμα της. Τότε ο Julian της δίνει να φορέσει το πουκάμισο του και παίρνοντας υλικό από το μαγικό δέντρο των νεράιδων φορά σε εκείνη και στον ίδιο αυτοσχέδια φτερά. Τους βλέπουμε να πετούν, με διάφανα φτερά πεταλούδας. Οι γιαγιάδες τους τους ψάχνουν όπως και το νεόνυμφο ζευγάρι.

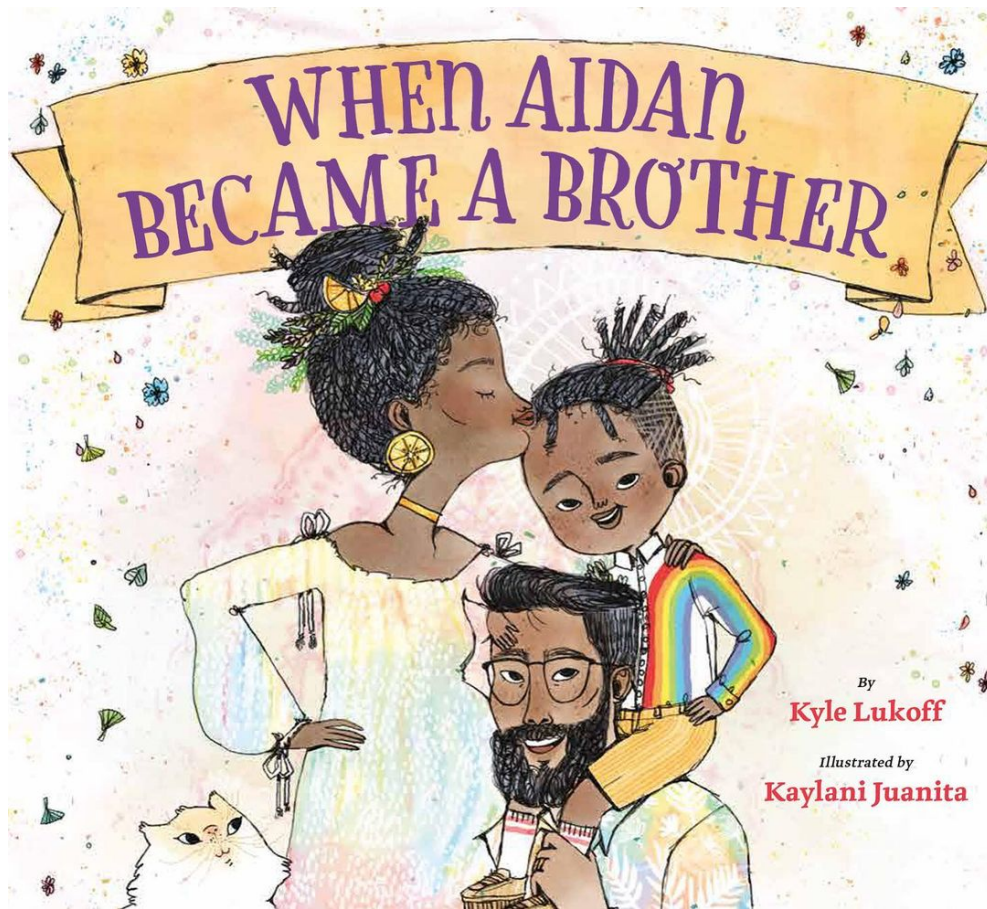
Όταν τους βρίσκουν, το νεόνυμφο ζευγάρι τους περιμένει με ανοιχτές αγκάλες και όλοι μαζί αρχίζουν να χορεύουν και να διασκεδάζουν. Η Marisol φοράει ένα αγορίστικο καπέλο στο κεφάλι της και ο Julian το στεφάνι με τα λουλούδια που φορούσε η Marisol. Στην

τελευταία σελίδα βλέπουμε τις δύο νύφες να χορεύουν, στο πίσω μέρος της εικόνας τα παιδιά έχουν.

αποκοιμηθεί κάτω από ένα δέντρο και τις δύο γιαγιάδες να συζητούν και να τρώνε. Οι εικονογραφήσεις είναι πολύ όμορφες και καλαισθητες. Είναι ακριβώς όπως στο προηγούμενο βιβλίο, για να υπάρχει και μια εικονική σύνδεση με το προηγούμενο βιβλίο. Όπως και στο πρώτο βιβλίο, είναι αποτυπωμένες πάνω σε καφέ αποχρώσεις τα πολύχρωμα χρώματα γκουάς και το μελάνι δημιουργούν ένα πολύ όμορφο και μυστηριακό στιλ που σαγηλεύει τον αναγνώστη. Ο ήρωας απεικονίζεται, όπως και στο προηγούμενο, να ζει το φύλο του όπως αυτός το επιθυμεί χωρίς κάποια σύγκρουση με το εξωτερικό του περιβάλλον. Οι χαρακτήρες του βιβλίου είναι Afro-Latino και Latino.

Lukoff, D. (4 June 2019). When Aidan Became a Brother. New York City, United States: Lee & Low Books.

Εξώφυλλο

Ο Kyle Lukoff δομεί την ιστορία του, γύρω από τον Τρανς ήρωα Aidan. Ο ήρωας εμφανίζεται να είναι μίξη μαύρου και Ν. Ασιάτη. Ο συγγραφέας του βιβλίου είναι και ο ίδιος ένας Τρανς άντρας. Ο ετεροδιηγητικός αφηγητής μας αφηγείται σε τρίτο πρόσωπο την ιστορία του Aidan και η εστίαση είναι εσωτερική. Βλέπουμε την ιστορία μέσα από τα μάτια του κεντρικού ήρωα, Aidan. Όταν, γεννήθηκε όλοι νόμιζαν ότι ήταν κορίτσι. Οι γονείς του δόμησαν όλη τη ζωή του παιδιού κάτω από τις κοινωνικές προσδοκίες του φύλου του. Το δωμάτιο του, τα ρούχα του, η εμφάνισή του ήταν όλα κοριτσίστικα. Όμως, καθώς ο Aidan μεγάλωνε εξέφραζε έντονα τη δυσαρέσκεια του για το φύλο του. Απεχθανόταν το όνομα του, το δωμάτιο του και έσκιζε ή λέρωνε τα ρούχα του. Όλα αυτά γιατί το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση του δεν ταίριαζε με το φύλο που αισθανόταν ο ίδιος.

Όλοι νόμιζαν ότι βίωνε το φύλο του «διαφορετικά» ως κορίτσι. Κάποια κορίτσια τους αρέσουν οι φυσικές επιστήμες και έχουν παιδικά δωμάτια γεμάτα με συλλογές εντόμων και με

πειράματα φυσικής. Εδώ, διακρίνουμε μια έμφυλη στερεοτυπική διάκριση. Συνήθως, τα κορίτσια δεν ενδιαφέρονται για την επιστήμη παρά μόνο για την εμφάνισή τους. Αν δεν ακολουθούν αυτό το μοτίβο τότε είναι ένα άλλο “είδος κοριτσιού”. Ένα είδος που είναι κοντύτερα σε μια αγορίστικη ταυτότητα. Ενώ σαφώς και τα κορίτσια μπορεί να ενδιαφέρονται για την επιστήμη και να είναι το ίδιο “κορίτσια” όπως και κάποια άλλα. Ο Aidan, παρουσιάζει χαρακτηριστικά που είναι κοντά σε μια αγορίστικη συμπεριφορά. Οπότε, ο αναγνώστης κάνει μια σύνδεση ανάμεσα σε ένα κορίτσι που της αρέσουν πράγματα που δεν αρέσουν στερεοτυπικά στο φύλο της. Έτσι, αυτό αυτόματα την κατατάσσει σε ένα διαφορετικό κορίτσι.

Ο Aidan όμως δεν αισθανόταν καθόλου κορίτσι. Τον βλέπουμε να έχει πάρει το ψαλίδι και να έχει κόψει τα μακριά μαύρα μαλλιά του πολύ κοντά. Ήταν, πολύ δύσκολο να πει στους γονείς του πως αισθανόταν αλλά από την άλλη πλευρά ήταν και πολύ δύσκολο να σιωπήσει. Τόσο ο ίδιος όσο και οι γονείς του, χρειάστηκαν χρόνο για να προσαρμοστούν στην πραγματικότητα καθώς και να αλληλοεπιδράσουν με άλλες οικογένειες με τρανς παιδιά για να μάθουν. Η έννοια και η δύναμη της κοινότητας σου δίνει δύναμη γνωρίζοντας ότι δεν είσαι μόνος, υπάρχουν πολλοί γύρω σου που βιώνουν παρόμοιες καταστάσεις.

Ο Aidan διάλεξε το αγορίστικο του όνομα ανάμεσα σε πολλά. Άλλαξε το δωμάτιο του για να μοιάζει με ένα αγορίστικο δωμάτιο και αγαπούσε τα νέα του ρούχα. Τα πρόσεχε πολύ περισσότερο από τα προηγούμενα του, κοριτσιίστικα. Μια μέρα οι γονείς του, του ανακοίνωσαν ότι θα αποκτήσουν και άλλο παιδί. «Ένα μωρό», είπε ο Aidan. Σκεφτόταν ότι, το να είναι ο μεγάλος αδερφός είναι πολύ σημαντική δουλειά για ένα αγόρι σαν αυτόν. Ήθελε το νέο μέλος της οικογένειας να νιώθει ότι γίνεται κατανοητό από την πρώτη στιγμή. Ο πατέρας του Aidan, απεικονίζεται με Ασιατικής καταγωγής χαρακτηριστικά, ενώ η μητέρα του Αφρικανικής καταγωγής. Ο ίδιος, παρουσιάζεται με μία μίξη και των δύο. Σκουρόχρωμη επιδερμίδα και μαλλιά μαύρα και σγουρά, ενώ τα μάτια του είναι σαν αυτά του πατέρα του, τα χαρακτηριστικά μάτια των ατόμων που ανήκουν στην Ασιατική φυλή.

Η μητέρα του πήρε τον μικρό Aidan και πήγαν σε ένα κατάστημα ρούχων για να αγοράσουν πράγματα για το νέο μέλος της οικογένειας. «Λες να του αρέσουν οι ιππόκαμποι ή οι πιγκουίνοι;», ρώτησε η μητέρα του. Όταν, γινόταν στη μητέρα του η ερώτηση αν είναι αγόρι ή κορίτσι ο Aidan δυσανασχετούσε και ευχόταν το μωρό να μην είχε ακούσει την ερώτηση. Ορμώμενος από τη δική του εμπειρία ήθελε, να μη βιάζονται να προσδιορίσουν το φύλο του παιδιού. Γεννήθηκε κορίτσι αλλά αισθανόταν αγόρι. Ήταν χαρούμενος όταν η μητέρα του

απαντούσε ότι, θα αποκτήσουν ένα παιδάκι αποφεύγοντας την ετικέτα του αγοριού ή του κοριτσιού.

Ο Aidan πήγε με τον πατέρα του να αγοράσουν χρώματα για να βάψουν το δωμάτιο του μωρού, ο χρωματοπώλης του θέτει πάλι το ερώτημα για το φύλο του παιδιού. Μια ερώτηση που ενοχλεί τον Aidan. *«Είσαι ενθουσιασμένος που θα αποκτήσεις έναν αδερφό ή μια αδερφή;»*, ρώτησε ο χρωματοπώλης. *«Είμαι ενθουσιασμένος που θα γίνω ο μεγάλος αδερφός»*, απάντησε ο Aidan. Ο Aidan δε θέλει το μωρό να περάσει ότι ο ίδιος μέχρι να κατασταλάξει στο φύλο του.

Το δωμάτιο του μωρού, διακοσμήθηκε με έναν ουρανό γεμάτο λευκά σύννεφα. Πατέρας και γιος, κατάφεραν να πάρουν ένα κομμάτι ουρανού και να το «φέρουν» στο δωμάτιο του μωρού. *«Το δωμάτιο μοιάζει σαν να είμαστε έξω»*, είπε ο Aidan. Ο ίδιος αισθανόταν εγκλωβισμένος στο δωμάτιο του, αλλά το νέο αδερφάκι του δε χρειάζεται να αισθάνεται αυτό το αίσθημα φυλακής που ένιωθε ο ίδιος. Σε κάθε σελίδα του βιβλίου, βλέπουμε τον αγώνα του Aidan να μη βάλει το νέο μέλος στα καλούπια του φύλου, του οποιαδήποτε φύλου. Η δική του τραυματική εμπειρία, είναι ο οδηγός του για αυτήν τη μάχη. Στην εικόνα τον βλέπουμε όλο χαρά να ζωγραφίζει στον τοίχο σύννεφα μαζί με τον πατέρα του.

Το όνομα του παιδιού ήταν άλλο ένα πεδίο μάχης. Ήταν ευτυχισμένος που διάλεξε το δικό του όνομα, αλλά δεν ήταν τόσο εύκολο για τους γονείς του να απαγκιστρωθούν από το αρχικό του όνομα. Έψαχνε μανιωδώς ονόματα για το αδερφάκι του, ήθελε να βρει κάποιο που να μπορεί να είναι ανεξάρτητο από τις όποιες επιλογές του φύλου του όταν θα μεγαλώσει. Σκέφτηκε ότι, στα παιδιά αρέσει να τους διαβάζουν, σε αλληπάλληλες εικόνες τον βλέπουμε να εξασκείται στο διάβασμα. Ο μπαμπάς του ήθελε να του μάθει να αλλάζει πάνες αλλά ο ίδιος έδειχνε περισσότερο ενδιαφέρον στο να μαζέψει λουλούδια για τη μητέρα του.

Δύο εβδομάδες πριν τη γέννα, ο Aidan είχε άγχος για το μπλε χρώμα τουωματίου. Ίσως, ήταν πολύ φωτεινό ή το όνομα που διάλεξε μπορεί να μην άρεσε στο μωρό. Η μητέρα του κατάλαβε ότι, κάτι δεν πήγαινε καλά με τον Aidan. *«Είσαι καλά;»*, τον ρώτησε. Ο Aidan έβαλε τα χεράκια του πάνω στην κοιλιά της μαμάς του, για να μην ακούσει το μωρό και της εξέφρασε τους φόβους του για το νέο μέλος. *«Θα είναι χαρούμενο; Δε θέλω να αισθάνεται όπως εγώ όταν ήμουν μικρός; Είμαι καλός αδερφός;»*, ρώτησε ο Aidan. Η μητέρα του τον αγκάλιασε σφιχτά και του είπε ότι όταν γεννήθηκε δε γνώριζαν ότι τελικά θα έχουν ένα αγόρι αντί για κορίτσι, κάναμε λάθη αλλά μας βοήθησες να τα διορθώσουμε. Μας έμαθες να

αγαπάμε ολοκληρωτικά αυτό που είσαι και ότι το μωρό θα είναι πολύ τυχερό που θα έχει έναν τέτοιο αδερφό. Ο ήρωας επαναφέρει ξανά και ξανά το τραύμα του φύλου του, το τραύμα να μη μπορείς να συμμορφωθείς με το φύλο της γέννησης σου και ο φόβος μη βιώσει και το αδερφάκι του αυτό τον αγώνα με τον ίδιο. Παρακάτω βλέπουμε τον ήρωα να κοιτάζει παλιές φωτογραφίες του όταν ήταν κορίτσι. Δεν ήταν εύκολη η μετάβαση σε αυτό που είναι τώρα αλλά αγαπά τον νέο του εαυτό.

Η τελευταία σελίδα μας δείχνει ένα υπαίθριο πάρτι με πολλά άτομα. Γιορτάζουν τη γέννηση του μωρού. Ο Aidan το κρατά στην αγκαλιά του και το φιλά τρυφερά στο μέτωπο. Το μωρό έχει τα χρώματα του μπαμπά του. Όλοι δείχνουν να διασκεδάζουν και ένα τεράστιο μπαλόνι με την πρόταση: *είναι μωρό*, στολίζει τον χώρο. Παραμένουν οι γονείς του Aidan πιστοί, στην απόφαση τους να μην προσδώσουν φύλο στο νεογέννητο. Το βιβλίο προσπαθεί να είναι μακριά από τη δυαδική γλώσσα και τους στερεοτυπικούς ρόλους του φύλου.

Οι ψηφιακές εικονογραφήσεις του βιβλίου έχουν την εμφάνιση του μελανιού και της ακουαρέλας και μας μεταφέρουν στον κόσμο της αγάπης και κατανόησης που υπάρχει στην οικογένεια του Aidan. Τα ζωντανά μοτίβα στα ρούχα από τη φύση που κοσμούν τα ρούχα της οικογένειας του Aidan, σκιαγραφούν τη ζωντάνια της προσωπικότητας του κάθε μέλους της οικογένειας. Το κείμενο είναι απλό, κατανοητό από τον μικρό αναγνώστη και «συνομιλεί» ευχάριστα με τις εικόνες του βιβλίου. Τέλος, ο συγγραφέας επιλέγει την εσωτερική εστίαση, παρακολουθούμε τα γεγονότα από τη ματιά του Aidan.

Λεπτομέρεια από το εξώφυλλο

Το εξώφυλλο του βιβλίου κοσμεί η εικόνα δύο γυναικών αγκαλιασμένων. Η μία, κρατάει ένα μωρό στην αγκαλιά της και εμφανίζεται λευκή με κοντά καστανά μαλλιά τα οποία είναι ξυρισμένα από τα πλάγια ενώ η άλλη έχει μακριά μαλλιά και ελαφρώς σκουρόχρωμο τόνο δέρματος. Το παιδί έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα και μαύρα μαλλιά. Η απεικόνιση της μίας μητέρας είναι σύμφωνη με το βιολογικό της φύλο. Η άλλη, εμφανίζεται περισσότερο με ανδρική εμφάνιση και έχει ένα τατουάζ καρδιάς στο ύψος του αγκώνα της. Το βιβλίο είναι γραμμένο με ποιητική διάθεση και “ακολουθεί” μια οικογένεια γυναικών από το πρωί έως το βράδυ. Το κείμενο φιλοδοξεί να έχει μια ροή αρμονική ωστόσο, δεν τα καταφέρνει καθώς ούτε ομοιοκαταληξία έχει και πολλές φορές δε βγάζει και νόημα. Η οικογένεια ξεκινά το πρωινό της με μια βόλτα με τα ποδήλατα. Απολαμβάνουν τη διαδρομή στη φύση, ενώ ένα παράλληλο κείμενο μουρμουρίζει ότι υπάρχει βόμβος για κάθε έντομο και αεράκι για κάθε δέντρο. Αγκαλιές για όλους.

Το ζευγάρι χαίρεται την επαφή τους με τη φύση και παίζει με τον γιό τους. Το κείμενο συνεχίζει να μουρμουρίζει λόγια παρηγορητικά και αισιόδοξα πως για κάθε τι υπάρχει κάτι άλλο που ουσιαστικά το συντρέπει. Το ζευγάρι απολαμβάνει τις βόλτες με το ποδήλατο, τον χρόνο που περνούν στο ζωολογικό κήπο, το γεύμα στο σπίτι τους. Όλα μοιάζουν στο βιβλίο μια σπουδή στη χαρά. Βλέπουμε το ζευγάρι των δύο γυναικών παντού με το παιδί τους, να ζουν την καθημερινότητα και ενώ εμφανίζεται κοινότητα να είναι ουσιαστική λόγω της αγάπης που έχουν η μία για την άλλη και οι δυο τους για το παιδί τους. Το βιβλίο και οι εικονογραφήσεις σου δίνουν μια αίσθηση ηρεμίας.

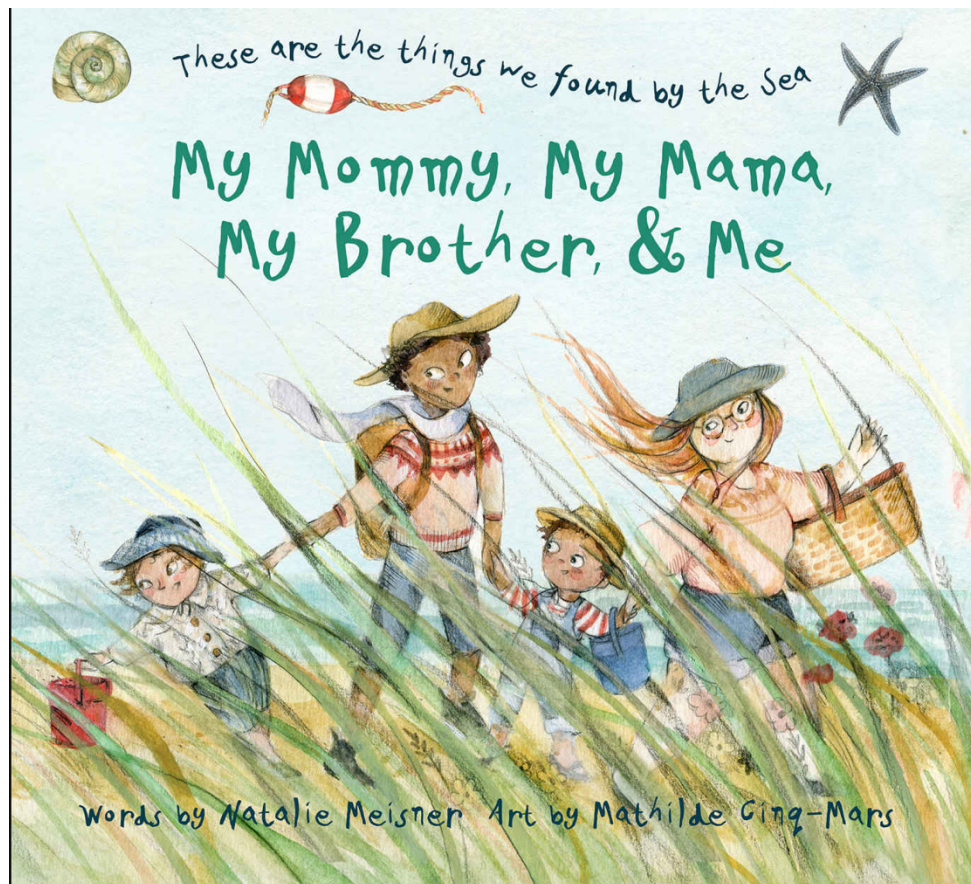
Το βράδυ έχει έρθει, το παιδί απολαμβάνει το μπάνιο του με τη βοήθεια των μητέρων του και λίγο πριν κοιμηθεί βλέπουν όλοι μαζί τον έναστρο ουρανό. Του διαβάζουν μαζί ένα παραμύθι, ενώ πάνω από το κρεβάτι του διακρίνουμε μια φωτογραφία του μικρού με τις δύο μητέρες του και το παιδί να κρατάει τη σημαία της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Στις εικονογραφήσεις βλέπουμε έμβια όντα κάθε λογής, να επιστρέφουν στις φωλιές τους για να κοιμηθούν. Έτσι παρουσιάζεται και ο μικρός να επιστρέφει στο κρεβατάκι του. Τη δική του φωλιά για να ξεκουραστεί. *«Ο κόσμος είναι γεμάτος θαύματα. Απλά κοίτα γύρω σου, είναι*

αλήθεια. Υπάρχουν θάλασσες για πλοία και φιλιά για χείλη. Χείλη για να σου ψιθυρίσουν σ' αγαπώ».

Η μέρα τελειώνει με τον μικρό στο κρεβατάκι του και τις δύο μητέρες στο προσκέφαλο του να έχουν πλέξει τα δάχτυλα των χεριών τους, κοιτάζοντας τον. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και έχουμε μηδενική εστίαση. Η αφήγηση γίνεται στο τρίτο πρόσωπο. Η εικονογράφηση ακολουθεί χαλαρές πινελιές και μια απαλή παλέτα χρωμάτων. Η μαλακή υφή που επιλέγει η εικονογράφος Kate Alizadeh, ταιριάζει με τη λογοτεχνικότητα του κειμένου.

Meisner, N. (April 8 2019). *My Mommy, My Mama, My Brother, and Me: These Are the Things We Found By the Sea*. Canada: Nimbus Publishing (CN).

Εξώφυλλο

Η αφήγηση γίνεται από ένα μικρό παιδί που ζει με τις μητέρες του και τον αδερφό του. Ο ομοδιηγητικός αφηγητής της ιστορίας, μας αφηγείται την ιστορία σε πρώτο πρόσωπο. Η εστίαση είναι εσωτερική καθώς, βλέπουμε τα γεγονότα της ιστορίας από τη ματιά του παιδιού. Η γλώσσα που έχει επιλέξει η συγγραφέας, Natalie Meisner, είναι απλοϊκή και ρέει σαν ποίημα. Η εικονογράφος, Mathilde Cinq-Mars, επιλέγει με μια πανοραμική εικόνα της πόλης να μας “βάλει” ουσιαστικά στο μικρόκοσμο της πόλης αυτής. Είναι μια πολιτεία περιτριγυρισμένη από θάλασσα. Η εικόνα είναι πλέον κοντινή και διακρίνουμε το σχολείο, την τράπεζα και το ταχυδρομείο σε ένα ελαφρώς ομιχλώδες τοπίο. Στο τέλος της αποβάθρας, ο αφηγητής μας πληροφορεί ότι βρίσκεται το σπίτι του και απευθυνόμενος απευθείας στον αναγνώστη τον καλεί να μη διστάσει να χτυπήσει την πόρτα τους.

Τώρα, βλέπουμε το σπίτι που είναι περιτριγυρισμένο από μια πυκνή ομίχλη σαν “μπιζελόσουπα” μας λέει ο αφηγητής. Τα κύματα της πόλης μοιάζουν με καταπράσινα λιβάδια και τα παιδιά λατρεύουν να παίζουν με την άμμο και να κρύβονται στο ψηλό χορτάρι.

Βλέπουμε τα δύο παιδιά, το ένα είναι λευκό με καστανά μαλλιά και το άλλο με σκούρα επιδερμίδα και από πίσω να ακολουθούν οι δύο μητέρες τους. Η μια είναι λευκή με κόκκινα μακριά μαλλιά και η άλλη είναι έγχρωμη με μαύρα μαλλιά. Αμφότερες δείχνουν συμμόρφωση με το φύλο τους. Στην παραλία τα παιδιά βρίσκουν συνήθως δαγκάνες αστακού, φωλιές πουλιών και μηνύματα σε γυάλινα μπουκάλια. Κάθε φορά οι μητέρες τους, τους λένε να επιλέξουν πιο αντικείμενο θα κρατήσουν και πιο θα αφήσουν.

Μια μέρα τα παιδιά βρίσκουν στην παραλία κάτι που δε γνωρίζουν και ζητούν από τον καπετάνιο Enslow να τους πει τι είναι. «Είναι το πορτοφόλι της γοργόνας», τους λέει και τους ζητά να το βάλουν σε θαλασσινό νερό για να το διατηρήσουν. Εκείνη την ημέρα βρήκαν ένα σαλιγκάρι, το πορτοφόλι της γοργόνας και μια κουλούρα. Η Κυρία Poole, ζωγραφίζει τη θάλασσα κάθε μέρα και κάθε μέρα είναι μια διαφορετική θάλασσα. Προχωράει κατά μήκος της ακτογραμμής με τον σκύλο της Boots και ανεξάρτητος καιρού ζωγραφίζει. Η Κυρία Poole βρήκε ένα κομμάτι λιωμένου γυαλιού και το έδωσε στα παιδιά που ήταν ενθουσιασμένα. Εκείνη την ημέρα είχαν βρει ένα πορτοφόλι γοργόνας, ένα κέλυφος και το λιωμένο πράσινο κομμάτι γυαλιού.

Την επόμενη ημέρα, ο Κύριος Buck τους βοήθησε να καταλάβουν τι ήταν αυτό που είχαν βρει. Ήταν ένας αχινός, μέσα ήταν πορτοκαλοκίτρινος και έξω μαύρος με μεγάλα αγκάθια σε όλη την κυκλική επιφάνεια του. «*Τρώγεται*», μας είπε ο Κύριος Buck. Η γεύση του ήταν γλυκιά και αλμυρή ταυτόχρονα. Εκείνη την ημέρα είχαν βρει έναν αστερία, το λιωμένο πράσινο κομμάτι γυαλιού και τον αχινό. Στο τέλος της παραλίας, οι μαμάδες μαζί με τα παιδιά τους ξάπλωσαν για να φάνε στον αγαπημένο τους επίπεδο βράχο. Εκεί, είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν για τους γλάρους που έβλεπαν και το πως είναι το μοναδικό πλάσμα που πίνει θαλασσινό νερό. Το αλάτι δεν τους ενοχλεί, γιατί το αποβάλλουν από το ράμφος τους.

Τα παιδιά κατάφεραν να βρουν ένα όστρακο και ένα φτερό πουλιού. Τώρα, είναι το δυσκολότερο μέρος της ημέρας γιατί πρέπει να διαλέξουν πιο από όλα τα αντικείμενα θα κρατήσουν. Τα βλέπουμε να κοιτάζουν τα αντικείμενα που βρήκαν, στο μπροστινό μέρος της εικόνας, ενώ στο βάθος της εικόνας βλέπουμε τις μητέρες τους αγκαλιασμένες να απολαμβάνουν τη θάλασσα. Η επιστροφή στο σπίτι αποδίδεται εικονικά με τα παιδιά να τρέχουν γύρω από τις μητέρες τους. Δε χαίρονται τόσο για τα αντικείμενα που βρήκαν στην ακτή, όσο για τους νέους φίλους που έκαναν και τους ανθρώπους που μίλησαν.

Τρέχοντας προς τις μητέρες τους, τις ανακοινώνουν ότι θέλουν να πάρουν μαζί τους τους ανθρώπους που συνομίλησαν και τις γνώσεις που μοιράστηκαν. Τέλος, βλέπουμε όλους

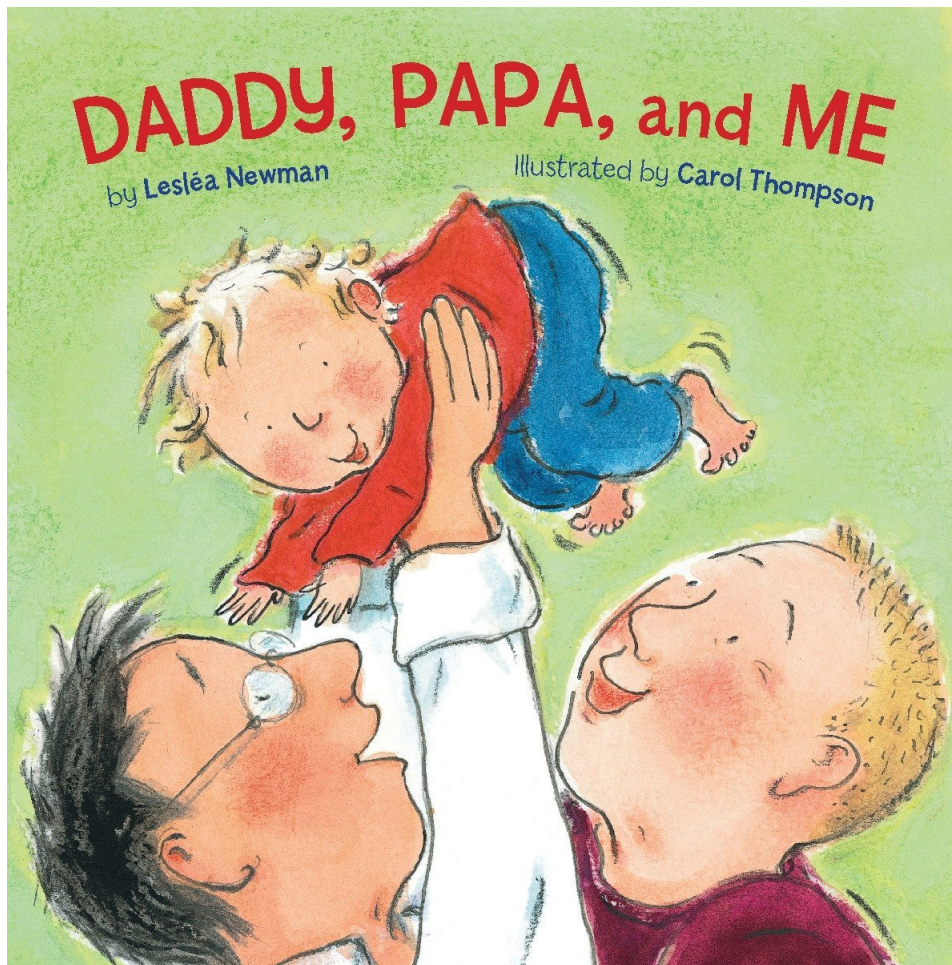
αυτούς που μίλησαν με τα παιδιά, τις μητέρες τους και τα ίδια χαρούμενοι γύρω από ένα τραπέζι. Χορεύουν, τρώνε και παίζουν μουσική. Οι εικονογραφήσεις με νερομπογιές συμπληρώνουν όμορφα το κείμενο και αναδεικνύουν την ομορφιά και ποικιλομορφία της φύσης. Οι πραγματικοί θησαυροί, είναι οι φίλοι μας λέει το βιβλίο. Η οικογένεια με τις δύο μητέρες μικτών φυλών βρίσκεται σε μια μικρή παραθαλάσσια πόλη. Δεν τη βλέπουμε να αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα, σε αυτή την μικρή κοινότητα, με το είδος της οικογένειας που έχουν.

Mills, M. (April 4 2019). *Families, Families Everywhere*. United States: The Mills of Abstraction.

Εξώφυλλο και οπισθόφυλλο

Συναντάμε στις σελίδες του βιβλίου οικογένειες με γονείς του ίδιου φύλου, μονογονεϊκές, διαφυλετικές, με διαφορετική θρησκεία, διαφορετικές διατροφικές συνήθειες, χορτοφαγικές, οικογένειες με θετά μέλη, διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα, κοινωνικά περιβάλλοντα και οικογένειες που τα μέλη τους μεγαλώνουν με φροντιστές. Το κοινό στοιχείο που έχουν όλες αυτές οι οικογένειες, όπως μας λέει το βιβλίο είναι η αγάπη. Αυτή, συνδέει όλα τα μέλη της και τα κάνει οικογένεια. Οι εικονογραφήσεις είναι χωρίς κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ωστόσο, τόσο το κείμενο που είναι απλό όσο και οι εικόνες έχουν παιδοκεντρικά στοιχεία. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και η εστίαση μηδενική.

Εξώφυλλο

Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση του ομοδιηγητικού αυτού βιβλίου ουσιαστικά έχει μια απεικόνιση κάποιων στιγμών παιχνιδιού ανάμεσα στους δύο πατεράδες και του παιδιού τους. Η εστίαση είναι εσωτερική και παρακολουθούμε την ιστορία από τα χείλη του μικρού αγοριού. Στην αρχή του βιβλίου, βλέπουμε το αγοράκι να καλεί τους μπαμπάδες του για παιχνίδι, ενώ οι δυο τους πλένουν τα πιάτα. Τους βλέπουμε όλους μαζί να φτιάχνουν χάρτινα αεροπλανάκια, να παίζουν με τα αυτοκινητάκια, να ζωγραφίζουν, να μαγειρεύουν, να ασχολούνται με μουσικά όργανα, να ράβουν, να παίζουν baseball, και τέλος να παίζουν με τα κουζινικά.

Αποτέλεσμα όλου αυτού του παιχνιδιού, είναι οι δύο μπαμπάδες να εξαντληθούν. Τους βλέπουμε να κοιμούνται στον καναπέ και ο μικρός να τους σκεπάζει με μια κουβέρτα και να τους φιλά στο μέτωπο. Ο ένας πατέρας έχει σκουρόχρωμη επιδερμίδα ενώ ο άλλος λευκή. Το παιδί είναι λευκό. Οι δύο μπαμπάδες δεν παρουσιάζονται να είναι λεπτοί και ο ένας φοράει γυαλιά οράσεως. Εμφανίζονται συμμορφωμένοι με το φύλο τους. Το κείμενο είναι γραμμένο σαν ένα παιδικό τραγουδάκι, ρυθμικό, χαριτωμένο, ομοιοκατάληκτο και με εντελώς παιδικό

πνεύμα μιας και απευθύνεται πρωτίστως σε πολύ μικρούς αναγνώστες. Οι εικονογραφήσεις είναι όμορφες με μια παιδικότητα με πολυχρωμία και ταιριάζουν στο πνεύμα του κειμένου.

Newman, L. (6 August 2016). *Heather Has Two Mommies*. United States: Candlewick Press.

Εξώφυλλο

Το βιβλίο είχε κυκλοφορήσει το 2000, αυτό εδώ είναι μια ανανεωμένη έκδοση του και έχει διαφορετική εικονογράφο από το προηγούμενο. Η κεντρική ηρωίδα του βιβλίου είναι η μικρή Heather. Ένα κορίτσι, που σύμφωνα με τον ετεροδιηγητικό αφηγητή ζει σε ένα μικρό σπίτι “φυτεμένο” μέσα σε ένα καταπράσινο περιβάλλον. Στη μπροστινή αυλή του σπιτιού υπάρχει μια μικρή μηλιά και πολύ ψηλό γρασίδι στην πίσω πλευρά. Ο αγαπημένος αριθμός της Heather είναι το δύο. Έχει δυο χέρια, δύο πόδια, δύο μάτια και δύο αυτιά. Έχει δύο κατοικίδια μια κεραμιδί γάτα, την Gingersnap και έναν μεγάλο σκύλο τον Midnight.

Η Heather έχει και δύο μαμάδες τη μαμά Jane και τη μαμά Kate. Η μαμά Kate, είναι γιατρός. Έχει δύο στηθοσκόπια και φορώντας το ένα η Heather και το άλλο η μαμά της ακούνε τον ήχο που κάνουν οι καρδιές τους. Η άλλη μαμά της είναι ξυλουργός και αυτή η μαμά δίνει στην Heather ένα από τα δύο σφυριά της έτσι ώστε μαμά και κόρη να φτιάξουν πράγματα μαζί.

Δείχνουν να διασκεδάζουν όλες μαζί. Τις ηλιόλουστες μέρες τις βλέπουμε να χαίρονται τη δροσιά που τους χαρίζει το πάρκο. Μπορούν να παίζουν όλοι μαζί ποδόσφαιρο και χαίρονται να κάνουν και άλλες δραστηριότητες εκεί. Τις βροχερές μέρες πάλι, απολαμβάνουν την προστασία του σπιτιού, φουρνίζουν μπισκότα και απολαμβάνουν η μια την παρέα της άλλης.

Κάπως έτσι περνάνε τον χρόνο τους. Ωσπου, μια μέρα οι δύο μητέρες ανακοινώνουν στην Heather ότι θα πάει σχολείο αύριο. «*Θα είναι και άλλα παιδιά εκεί και η δασκάλα σου λέγεται Κυρία Molly*», είπε η μαμά Jane. Η Heather θέλησε να πάρει μαζί της τη γάτα και τον σκύλο της, αλλά οι μαμάδες της της είπαν ότι δε μπορεί να τους πάρει μαζί τους στο σχολείο. Αντ' αυτού θα μπορούσε να διαλέξει να πάρει μαζί της δύο αντικείμενα. Η Heather διάλεξε μια μπλε κουβέρτα, για την ώρα του ύπνου και μια κόκκινη κούπα για να πίνει νερό. Η πρώτη μέρα του σχολείου έφτασε, βλέπουμε την Heather συνοδεία των δύο μαμάδων της να βρίσκεται στο σχολείο ανάμεσα σε άλλα παιδιά με τους γονείς τους. Η Heather ανακαλύπτει ότι το σχολείο μπορεί να της προσφέρει πολλά ερεθίσματα οικοδομικό υλικό, γωνιά μεταμφίεσης, κραγιόνια και μπογιές. Γωνιά για να φας και μια ήσυχη γωνιά για να κοιμηθείς.

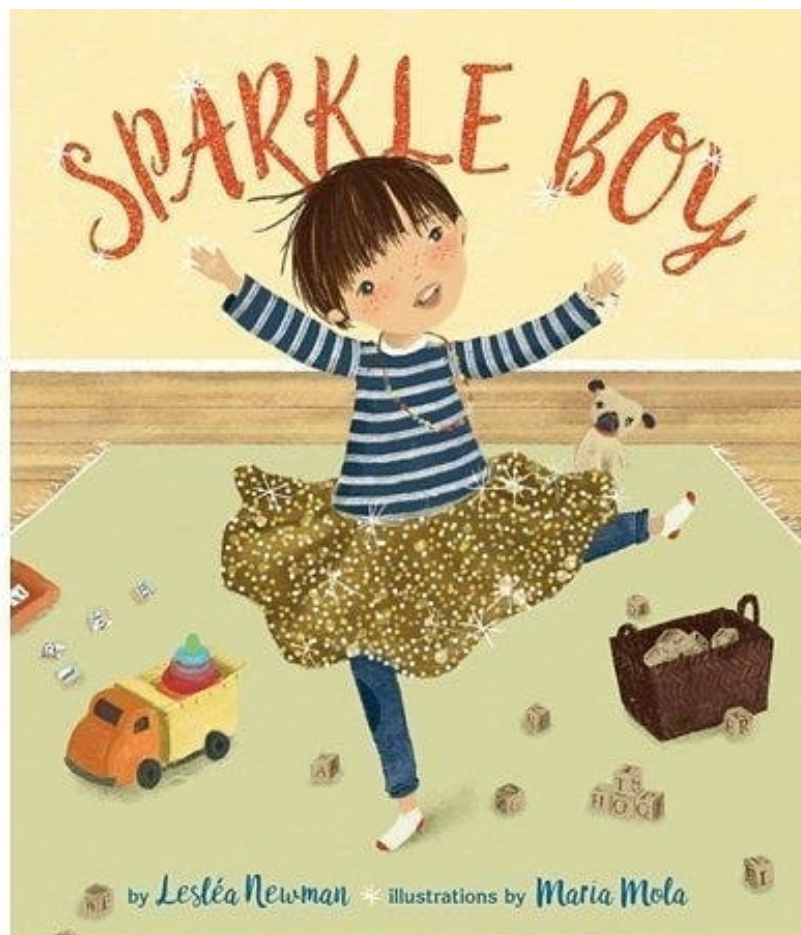
Στην άκρη της τάξης, βλέπουμε τις δύο μαμάδες να συνομιλούν με τη νηπιαγωγό. Η στιγμή του πρώτου αποχωρισμού της Heather από τις μητέρες της τη βρίσκει με δάκρυα στα μάτια, αλλά στέγνωσαν γρήγορα μας πληροφορεί ο αφηγητής. Η Heather στο σχολείο φτιάχνει πύργους με τουβλάκια, ντύνεται πυροσβέστης, πίνει χυμό με τα άλλα παιδιά και απολαμβάνει έναν υπνάκο με την αγαπημένη της κουβέρτα. Μετά τη μεσημεριανή σιέστα, βλέπουμε όλα τα παιδιά να είναι συγκεντρωμένα και να παρακολουθούν τη δασκάλα τους που τους διαβάζει μια ιστορία όπου ο πατέρας του παραμυθιού είναι κτηνίατρος. «*Ποιος ξέρει τι σημαίνει κτηνίατρος;*», ρωτάει η δασκάλα. Ο Juan απαντάει ότι γνωρίζει γιατί κτηνίατρος είναι και η μητέρα του. Ο David φωνάζει: «*ο μπαμπάς μου είναι γιατρός ανθρώπων*» και «*εμένα*» φωνάζει η Heather. «*Ο μπαμπάς σου τι δουλειά κάνει;*», ρωτάει ο David. «*Δεν έχω μπαμπά*», απαντάει η Heather. Τότε, η δασκάλα τους ζητάει να ζωγραφίσουν τις οικογένειες τους. Ο Juan ζωγράφησε τη μαμά του, τον αδερφό του και τον πατέρα του. Η Miriam τη μητέρα και τη μικρή της αδερφή. Η Stacy τους δύο μπαμπάδες της. Ο Joshua τον θετό μπαμπά του και τη μητέρα του καθώς τον φέρνουν σχολείο. Άλλα παιδιά, τους παπούδες τους. Άλλα τους γονείς και τα κατοικίδια τους. Όταν τελείωσαν, κρέμασαν τις ζωγραφιές τους στους τοίχους της αίθουσας.

Η κάθε οικογένεια είναι διαφορετική, αλλά όλες τις συνδέει η αγάπη. Το ίδιο αυτό μήνυμα έχουμε δει σε πολλά προηγούμενα βιβλία που είχαν ως θέμα τους την οικογένεια. Όταν, το απόγευμα ήρθαν οι γονείς τους να πάρουν τα παιδιά τους από το σχολείο είδαν τις

ζωγραφίες των παιδιών τους και άρχισαν να ρωτούν «αυτή είμαι εγώ;», γελώντας. Η Heather σημάδεψε με τα δαχτυλάκια της τις δύο μητέρες της στη ζωγραφιά που είχε κάνει και τους είπε ότι τις αγαπά. Αντάλλαξαν φιλιά και κατευθύνθηκαν προς το σπίτι. Η εστίαση είναι μηδενική.

Οι ρευστές εικονογραφήσεις της Cornell με ακουαρέλα και γκουάς δίνουν ζωή στην ιστορία με έναν ευχάριστο και παιδικό τρόπο. Κάθε εικόνα, μας δίνει μια οπτική απεικόνιση της διαφορετικότητας που συμβαδίζει με το απλό κείμενο της συγγραφέως. Οι μητέρες, καθώς και η Heather απεικονίζονται ως λευκές. Η οικογένεια των δύο γυναικών παρουσιάζεται με φυσικό τρόπο όπως, τόσες άλλες τυπικές μεσοαστικές οικογένειες. Δε βλέπουμε καμία αμφισβήτηση προς αυτές, από καμία δομή της κοινωνίας ή του σχολείου.

Newman, L. (15 Jun 2017). *Sparkle Boy*. New York, United States: Lee & Low Books.

Εξώφυλλο

Η αστραφτερή φούστα του Casey, ενός μικρού αγοριού, τραβάει την προσοχή μας στο εξώφυλλο του βιβλίου. Η συγγραφέας, Leslea Newman, μας παρουσιάζει την ιστορία ενός αγοριού και την αγάπη του για καθετί που αστράφτει. Η τριτοπρόσωπη, ετεροδιηγητική αφήγηση ξεκινά από τη στιγμή όπου ο Casey και η αδερφή του, Jessie βρίσκονται στο σπίτι.

Η ιστορία μας ξεδιπλώνεται, μέσα από τη ματιά της αδερφής του ήρωα, Casey και η εστίαση είναι μηδενική. Η Jessie φοράει μια αστραφτερή φούστα και στριφογυρνάει γύρω από τον αδερφό της. *«Κοίτα τη φούστα μου!»*, του λέει. Ο μικρός δείχνει ενθουσιασμένος με τη λάμψη της και εκφράζει την επιθυμία του να αποκτήσει και αυτός μια αστραφτερή φούστα. *«Δε μπορείς, οι φούστες είναι μόνο για κορίτσια»*, του λέει η Jessie. Τη σκηνή παρακολουθεί η μητέρα των παιδιών, αλλά δε βρίσκει κάτι κακό στο να φορέσει ο γιός της μια αστραφτερή φούστα. Μάλιστα βλέπουμε την ίδια να του φέρνει μια φούστα για να φορέσει. Η φούστα είναι αστραφτερή και ο Casey ενθουσιασμένος τη φορά και αρχίζει να στριφογυρίζει ώσπου να ζαλιστεί.

Το επόμενο απόγευμα ο Casey είδε τα βαμμένα με γκλίτερ νύχια της αδερφής του και ζητάει πάλι να αποκτήσει και αυτός τέτοιο χρώμα νυχιών. *«Μα είσαι αγόρι δεν κάνει»*, του είπε η αδερφή του. Αυτή τη φορά μπροστά στο περιστατικό βρίσκεται ο πατέρας των παιδιών. *«Τα περισσότερα αγόρια δε φοράνε γκλίτερ στα νύχια τους, αλλά δεν υπάρχει πρόβλημα αν το θέλεις»*, του είπε ο μπαμπάς του. Ο πατέρας όπως και η μητέρα του πήγε να του φέρει ο ίδιος ένα μανό με αστραφτερό γκλίτερ για να βάψει τα νύχια του. Η αδερφή του, πρότεινε να βάψουν τα νύχια των ποδιών του αλλά ο Casey εμφανίζεται ανένδοτος και επιθυμεί να βάψει τα νύχια των χεριών του. Βλέπει τα νύχια του να λαμποκοπούν κάτω από τις ακτίνες του ήλιου και τα κοιτάζει εκστασιασμένος. Η αδερφή του δείχνει προβληματισμένη, όπως και πριν με τη φούστα.

Η επίσκεψη στη γιαγιά των δύο παιδιών, πάλι προβλημάτισε την Jessie. Η γιαγιά φορούσε κάποια αστραφτερά βραχιόλια που τράβηξαν την προσοχή της Jessie. *«Μου αρέσουν τα βραχιόλια σου γιαγιά»*, της είπε. Η γιαγιά βγάζει ένα και της το φοράει στον καρπό της. Η Jessie, κουνάει πάνω κάτω το χέρι της και παρακολουθεί την κίνηση του βραχιολιού. Λαμποκοπά. Το φορητό με το οποίο βλέπουμε τον Casey να παίζει δεν είναι ικανό να του τραβήξει την προσοχή. *«Θέλω και εγώ»*, λέει στη γιαγιά του. Η Jessie κρύβοντας το χέρι της πίσω από την πλάτη της του λέει πάλι ότι, τα αγόρια δε φοράνε βραχιόλια, αλλά η γιαγιά του δεν το βρίσκει τόσο κακή ιδέα και του περνάει στο χέρι του ένα βραχιόλι. Η Jessie εκφράζει κειμενικά και οπτικά τη δυσαρέσκεια της. Τη βλέπουμε να χτυπάει το πόδι της στο έδαφος και κατευθύνεται στο εσωτερικό του σπιτιού.

Ο Casey έχει φορέσει την αστραφτερή του φούστα, τα νύχια του λάμπουν και στο χέρι του είναι το αστραφτερό βραχιόλι που του έδωσε η γιαγιά του. Η μαμά του, αυτός και η αδερφή του ετοιμάζονται να πάνε στη βιβλιοθήκη. Η Jessie δε δέχεται ότι θα πάνε έτσι στη βιβλιοθήκη.

«Μα τα αγόρια δε ντύνονται έτσι δείχνει ανόητος», λέει στη μητέρα τους. «Δε νομίζω ότι δείχνει ανόητος. Απλά ο Casey δείχνει ο Casey», απαντάει η μαμά τους. Η μητέρα, ο πατέρας και η γιαγιά δείχνουν να έχουν αποδεχθεί απόλυτα το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζεται όπως αυτό επιθυμεί. Η μόνη η οποία αντιστέκεται σθεναρά είναι η αδερφή του.

Βλέπουμε τον Casey και την αδερφή του Jessie να παρακολουθούν το πρόγραμμα της βιβλιοθήκης. Όταν αυτό τελειώνει, τους βλέπουμε να κάθονται σε μια γωνιά του χώρου. «Μου αρέσει η φούστα σου Jessie αλλά και της αδερφής σου», είπε ένα κοριτσάκι στην Jessie. Η Jessie δεν απάντησε, αλλά ο Casey της είπε ότι δεν είναι κορίτσι αλλά αγόρι. Τότε, το κορίτσι απάντησε ότι δε μπορεί να είναι αγόρι γιατί τα αγόρια δε φοράνε φούστες. Σύντομα ήρθαν κοντά τους και άλλα παιδιά και άρχισαν να κοροϊδεύουν τον Casey για τη φούστα του. Του ήταν δύσκολο να καταλάβει γιατί δε μπορούσε να φοράει φούστα, να βάφει τα νύχια του και να φοράει βραχιόλια. «Γιατί θα δείχνεις παράξενος και όλοι θα γελάνε μαζί σου», του είπε ένα από τα αγόρια που ήταν εκεί. Το πρόσωπο του Casey σκοτεινίασε και ήταν έτοιμος να κλάψει αλλά η αδερφή του τον αγκάλιασε και του είπε ότι μπορείς να φοράς ότι θες.

Στο τέλος του βιβλίου βλέπουμε όλη την οικογένεια μαζί. Οι γονείς διαβάζουν στον καναπέ ενώ τα δύο αδέρφια φοράνε και τα δύο τις αστραφτερές φούστες τους και φτιάχνουν κάτι που μοιάζει με στέμμα. Οι εικονογραφήσεις του βιβλίου είναι όμορφες και σχεδιασμένες με γήινα χρώματα μολυβιών. Οι εικόνες, παρουσιάζονται ήρεμες και χωρίς να δείχνουν κίνηση. Οι χαρακτήρες του βιβλίου παρουσιάζονται ως Λατίνοι, μητέρα, γιαγιά, Casey και Jessie ενώ ο πατέρας ως λευκός. Η αδερφή του Casey, Jessie αισθάνεται μια δυσκολία στο να αποδεχθεί τη διαφορετική έκφραση φύλου του αδερφού της. Τη βλέπουμε θυμωμένη, για τη μη συμμόρφωση του αδερφού της με τις αγορίστικες συμβάσεις του φύλου του. Όμως, στο τέλος παρουσιάζεται να έχει δεχτεί την ταυτότητά του. Το θηλυπρεπές αγόρι ή τα τρανς κορίτσια έρχονται αντιμέτωπα με μια εχθρική οικογένεια ή κοινότητα ή και τα δύο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο χαρακτήρας Casey αντιμετωπίζει πρόβλημα μόνο με την αδερφή του.

Nijland, S. & de Haan, L. (March 1 2003). *King and King*. Berkeley, CA, United States: Tricycle Press.

Εξώφυλλο

Η ιστορία διαδραματίζεται, στο ψηλότερο βουνό πάνω από την πόλη. Εκεί, ζούσε η βασίλισσα ο γιος της και το γατάκι τους. Η βασίλισσα διοικούσε το βασίλειο εδώ και πάρα πολλά χρόνια και είχε κουραστεί, έτσι αποφάσισε πως πρέπει πριν το καλοκαίρι ο γιος της να παντρευτεί και να γίνει βασιλιάς. «Θα παντρευτείς!», είπε η βασίλισσα. Η φωνή της αντήχησε και δέκα βασίλεια πιο κάτω. Η βασίλισσα δεν έλεγε να σταματήσει να μιλάει και το πριγκιπόπουλο δε μπορούσε να φάει με την ησυχία του. «Εγώ στην ηλικία σου είχα παντρευτεί ήδη δύο φορές και εσύ καμία!», είπε η βασίλισσα. Η μουρμούρα της ξεκίνησε από το πρωί και μέχρι το βράδυ ο πρίγκιπας είχε ζαλιστεί. «Πολύ καλά είπε, θα παντρευτώ! Αλλά δεν ενδιαφέρομαι και τόσο για πριγκίπισσες», είπε ο πρίγκιπας. Η βασίλισσα σήκωσε το ποτήρι της και ήπιε στη μελλοντική του ευτυχία. Δε βλέπουμε κανένα σχόλιο ή ενόχληση για αυτό που της είπε ο πρίγκιπας. Η βασίλισσα δεν έχασε λεπτό, βρήκε μια λίστα με πριγκίπισσες και άρχισε να τις καλεί. Κάθε βασίλειο ήταν ιδανικό είτε κοντά είτε μακριά.

Η πριγκίπισσα Αγία από την Αυστρία τραγούδησε όπερα για τον πρίγκιπα αλλά πριν προλάβει να τελειώσει ο πρίγκιπας της έδειξε την πόρτα της εξόδου. Η πριγκίπισσα Dolly ήρθε από το Τέξας με μαγικά κόλπα στη φαρέτρα της αλλά μόνο το γατάκι του βασιλείου ενθουσιάστηκε με αυτά. Η μικρή αστεία πριγκίπισσα από τη Γροιλανδία με τα γυαλιά της και το πράσινο φόρεμα της δεν κατάφερε ούτε αυτή να κλέψει την καρδιά του πρίγκιπα. Κατάφερε όμως να κλέψει την καρδιά ενός από τους υπηρέτες του. Η πριγκίπισσα Rahjmashputtin μια λυγερόκορμη γαζέλα από το Μουμπαί του έκανε εντύπωση πόσο ψηλή και όμορφη ήταν, αλλά ούτε αυτή κατάφερε να κερδίσει την καρδιά του.

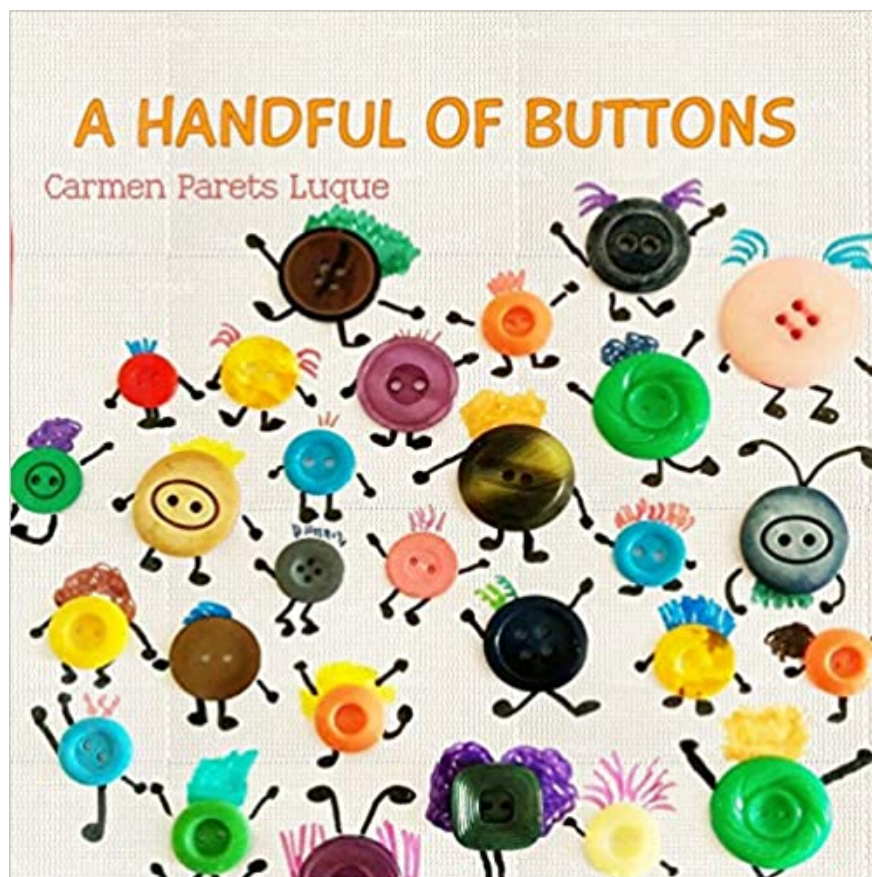
Η βασίλισσα κοίταξε τον γιο της λυπημένη μιας και καμία δεν ήταν αυτό που ήθελε. Όμως, ο υπηρέτης τους ενημέρωσε ότι υπήρχε άλλη μια πριγκίπισσα η Madeleine που είχε έρθει με τον αδερφό της, πρίγκιπα Lee. Ο πρίγκιπας στην κυριολεξία έμεινε με ανοιχτό το στόμα, η καρδιά του επιτέλους δονήθηκε στους ρυθμούς της όμορφης πριγκίπισσας. Όχι, δεν ήταν η πριγκίπισσα που έκλεψε την καρδιά του αλλά ο αδερφός της. Οι δύο τους κοιτάζονται με ενθουσιασμό και ένα τόξο από ζωγραφισμένες καρδιές ενώνει τα σώματα των δύο ανδρών. Η μητέρα του και η πριγκίπισσα κοιτάζουν ξαφνιασμένες. Η μητέρα του φαίνεται στεναχωρημένη. Ο γάμος ανάμεσα στους δύο άντρες έγινε και ας ένιωσε ο αναγνώστης την υγρασία των δακρύων της μητέρας του. Ένα ή δυο όχι περισσότερα όπως μας λέει ο αφηγητής.

Στο γάμο ήταν όλοι εκεί, ακόμα και οι πριγκίπισσες που είχε αποκλείσει ο πρίγκιπας. Οι δύο πρίγκιπες είναι πλέον γνωστοί ως ο βασιλιάς και ο βασιλιάς, η βασίλισσα επιτέλους ξεκουράστηκε, η γαμήλια τούρτα καταναλώθηκε και έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα. Γιατί από καταβολής κόσμου, έτσι τελειώνει ένα καλό παραμύθι. Το μόνο μελανό σημείο είναι η λογοκρισία που γίνεται στο τέλος του βιβλίου, στο φιλί που δίνουν οι δύο άντρες. Μια καρδιά, κρύβει τα ενωμένα χείλη τους. Ο αφηγητής είναι εξωδιηγητικός, έχουμε τρίτοπρόσωπη αφήγηση και μηδενική εστίαση.

Οι εικονογραφήσεις του βιβλίου έχουν γίνει με τη μέθοδο του κολλάζ. Οι κεντρικοί ήρωες είναι όλοι λευκοί. Οι εικόνες είναι γεμάτες με έντονες χρωματικές αντιθέσεις. Έχουμε όμορφα σχήματα χαρτιού, σκαριφήματα μελανιού και θολές πινελιές. Τα χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ηρώων είναι μη ευκρινή και πολλές φορές δεν είναι τόσο όμορφοι. Οι εικονογραφήσεις έχουν μια ευρωπαϊκή αισθητική, οι ανθρώπινες φιγούρες έχουν μια απόδοση παιδικής ζωγραφιάς και είναι χοντροκομμένες σχεδόν αρχέγονης εμφάνισης. Ο γάμος των δυο ανδρών περνάει στον αναγνώστη ως κάτι που μπορεί να γίνει, ένας αποδεκτός τρόπος ζωής μέσα σε μια αφηγηματική μορφή όπως το παραμύθι.

Parets Luque, C. (April 3, 2018). *A handful of buttons: Picture book about family diversity*. United States: CreateSpace Publishing.

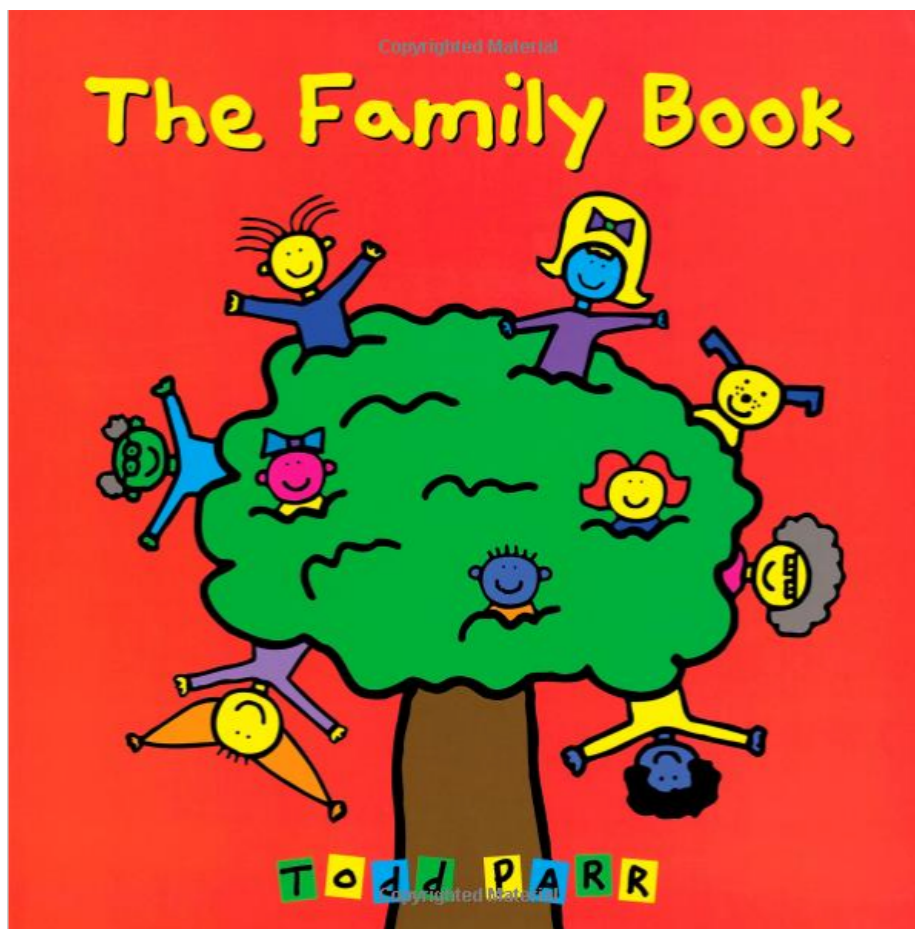

Εξώφυλλο

Το αφήγημα είναι το ίδιο: οι διαφορετικές οικογένειες. Αυτήν τη φορά οι διαφορετικές οικογένειες, γίνονται αντιληπτές εικονικά από διαφορετικά κουμπιά. Τα κουμπιά αποτελούν οντότητες με χέρια, πόδια και φτιάχνουν οικογένειες. Οι εικονογραφήσεις δείχνουν ζωγραφισμένα ανθρωπάκια, που το μέρος του κεφαλιού έχει αντικατασταθεί με κάθε είδους και χρώματος κουμπί.

Το μοτίβο είναι πάλι κοινό οι οικογένειες μπορεί να είναι μεγάλες ή μικρές, ίδιας φυλής ή διαφορετικές, διαζευγμένες, οικογένειες με γονείς του ίδιου φύλου και τόσα άλλα αλλά όλες έχουν κοινό παρονομαστή την αγάπη. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και η εστίαση είναι μηδενική. Οι εικονογραφήσεις είναι συνδυασμός από παιδικές φιγούρες ανθρώπων, που συνδυάζονται με φωτογραφίες πραγματικών κουμπιών.

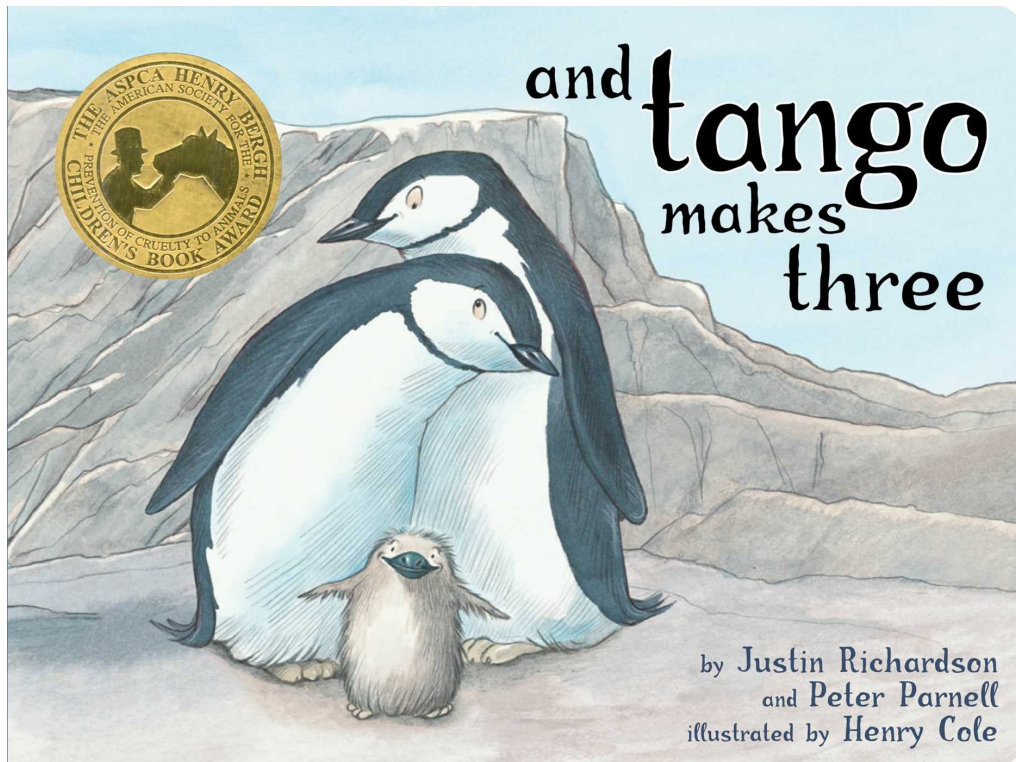
Parr, T. (2 Apr 2019). *The Family Book*. New York, United States: Little, Brown & Company.

εξώφυλλο

Το μοτίβο με τις οικογένειες είναι το ίδιο, με όλα τα προηγούμενα βιβλία για τις οικογένειες. Φυλετικά ίδιες ή διαφορετικές, ίδιου φύλου, μονογονεϊκές, άλλες που έχουν χάσει κάποιο μέλος τους, με θετούς γονείς, με βίγκαν, θορυβώδεις και άλλες πιο ήσυχες. Όλες όμως είναι σεβαστές γιατί είναι ξεχωριστές. Το κείμενο του βιβλίου είναι πολύ απλό και οι εικόνες χαρούμενες, αστείες, με πολύχρωμα χρώματα και παχιές μαύρες γραμμές μαρκαδόρου για περιγράμματα. Οι εικονογραφήσεις νομίζεις ότι βγήκαν από χέρι παιδιού. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, σε αυτό το χωρίς πλοκή βιβλίο και η εστίαση είναι μηδενική.

Richardson, J. & Parnell, P. (1 June 2005). *And Tango Makes Three*. United States: Simon & Schuster Books For Young Readers.

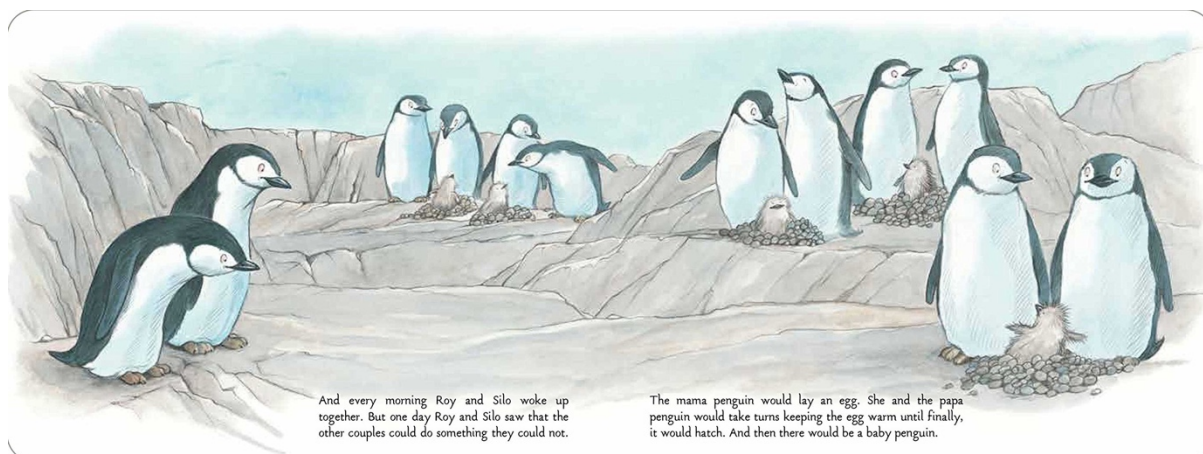
Εξώφυλλο

Ο ετεροδιηγητικός αφηγητής ξεκινάει την ιστορία από το Central Park της Νέας Υόρκης. Τα παιδιά, το ευχαριστούνται πολύ το πάρκο. Μπορούν να παίξουν εκεί με το σκάφος τους. Το καλοκαίρι μπορεί κάποιος να απολαύσει το Carousel και τον χειμώνα το παγοδρόμιο για να κάνει πατινάζ. Το σπουδαιότερο στο πάρκο είναι ο ζωολογικός κήπος, που βρίσκεται στα σπλάχνα του κήπου. Επισκέπτες κάθε λογής με οικογένεια ή χωρίς επισκέπτονται τον ζωολογικό κήπο. Εκεί, βλέπουν ζώα που επίσης έχουν τις δικές τους οικογένειες. Κόκκινα πάντα, μαϊμούδες, βατράχια και πουλιά Τουκάν. Στη γωνιά που βρίσκονται οι πιγκουίνοι, υπάρχουν οικογένειες με πιγκουίνους. Η θηλυκιά πιγκουίνος, κάθε χρόνο την ίδια εποχή ζευγαρώνει με κάποιο αρσενικό.

Όμως, ανάμεσα στα ζευγάρια του πάρκου υπάρχει και ένα διαφορετικό ζευγάρι ο Roy και ο Silo. Οι δύο πιγκουίνοι έκαναν τα πάντα μαζί. Υποκλίνονταν ο ένας στον άλλο, περπατούσαν μαζί, τραγουδούσαν ο ένας στον άλλο, κολυμπούσαν μαζί και ήταν παντού μαζί. Ο φροντιστής τους Κύριος Gramzay, παρατήρησε ότι οι πιγκουίνοι έτριβαν τους λαιμούς τους και σκέφτηκε: *πρέπει να είναι ερωτευμένοι!* Οι πιγκουίνοι έφτιαξαν μια φωλιά από πέτρες και

κοιμόντουσαν εκεί όπως όλα τα άλλα ετερόφυλα ζευγάρια πιγκουίνων. Όμως, κάποια μέρα ανακάλυψαν ότι αυτοί δε μπορούσαν να παράξουν αυγό όπως τα υπόλοιπα ζευγάρια.

Τα υπόλοιπα ζευγάρια κρατούσαν με βάρδιες το αυγό ζεστό μέχρι να εκκολαφθούν και να σπάσει το κέλυφος του αυγού το μωρό πιγκουίνος. Το ζευγάρι των ανδρών πιγκουίνων, δεν είχε τίποτα για να κρατάει ζεστό. Μια μέρα, ο Roy βρήκε κάτι που έμοιαζε με αυγό, αλλά ήταν απλά μια στρογγυλή πέτρα και την έβαλε στη φωλιά τους. Ο Silo κάθισε πάνω του με προσοχή, ο χρόνος περνούσε και οι δυο τους άλλαζαν σειρά για να ξεκουράσουν ο ένας τον άλλο, αλλά τίποτα δε γινόταν. Ο Κύριος Gramzay όμως τους παρακολουθούσε. Βρήκε ένα αυγό και το έβαλε στη φωλιά τους. Οι δύο πιγκουίνοι κλώσησαν το αυγό όπως όλα τα άλλα ζευγάρια, μια ο ένας και μια ο άλλος. Μέρρες, λεπτά ώρες πέρασαν μέχρι ο ήχος ενός σπασμένου αυγού έβαλε τέλος στην αναμονή τους.

Ήρθε στο φως το δικό τους μωρό. Ένα μωρό με λευκά χνουδωτά φτερά και ένα αστείο μαύρο ράμφος. «θα τον ονομάσουμε Tango», είπε αποφασιστικά ο Κύριος Gramzay. «Γιατί χρειάζεσαι δύο άτομα για να χορέψεις Tango», συμπλήρωσε. Ο Roy και ο Silo έμαθαν στη μικρή τους να τραγουδάει όταν πεινάει. Την τάζαν με το ράμφος τους και την αγκάλιαζαν τα βράδια. Η Tango ήταν το πρώτο μωρό που είχε δύο μπαμπάδες σε ολόκληρο τον ζωολογικό κήπο. Όταν μεγάλωσε αρκετά, οι μπαμπάδες της την πήγαν για κολύμπι όπως οι υπόλοιποι γονείς. Όλοι οι επισκέπτες που πήγαιναν στο ζωολογικό κήπο, έβλεπαν την Tango με τους μπαμπάδες της. Το βράδυ η οικογένεια της Tango επέστρεφαν στη φωλιά τους όπως όλες οι άλλες οικογένειες ζώων και οι οικογένειες στην πόλη. Οι εικονογραφήσεις είναι πολύ όμορφες τα χρώματα είναι σε αρμονία και τα σχέδια με μολύβι αφηγούνται πολύ όμορφα την ιστορία μαζί με το κείμενο. Ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και η εστίαση είναι μηδενική.

Royce, E. (April 28 2020). *Auntie Uncle: Drag Queen Hero*. United States: Pow! Kids Books.

Εξώφυλλο

Ο πρωτοπρόσωπος αφηγητής ξεκινά με μια εξομολόγηση «αγαπώ τον θείο μου Leo», μας λέει. Εργάζεται στην πόλη και είναι καλός στα μαθηματικά, έτσι ελέγχει τους αριθμούς και τους δικούς του και των άλλων ανθρώπων. Παρακάτω μας λέει ότι αγαπάει και τη θεία του Lotta. Τραγουδάει και χορεύει και τα σαββατοκύριακα διασκεδάζει με τις drag queen φίλες της.

Ο θείος του Leo παρουσιάζεται ως ένας τυπικός άντρας, νεαρής ηλικίας με σκουρόχρωμη επιδερμίδα. Η θεία του Lotta παρουσιάζεται ως μια γυναίκα με έντονο μακιγιάζ, φανταχτερά ρούχα και γυναικεία εμφάνιση. Μέχρι εδώ πιστεύουμε ότι τα πρόσωπα είναι δύο αλλά παρακάτω μας λέει ότι κάποτε ο θείος Leo είναι η θεία Lotta και το αντίστροφο. «Είναι ωραίο να έχω έναν θείο και μια θεία που είναι το ίδιο πρόσωπο», μας λέει ο μικρός αφηγητής. Στη μία σελίδα βλέπουμε τη γυναικεία του εκδοχή και στην άλλη μια εμφάνιση ενός άντρα.

Το σαββατοκύριακο που γινόταν η παρέλαση του Pride, η θεία Lotta μαζί με τις φίλες της πήγαν να την παρακολουθήσουν. Ο κόσμος ήταν πολύς και μέσα σε αυτόν τον συρφετό κανείς δεν πρόσεξε ένα σκυλάκι που κινδύνευε. Κανείς, εκτός από τη θεία Lotta. Πήδηξε γρήγορα πάνω από το άρμα που βρισκόταν και έσωσε το σκυλάκι από βέβαιο τραυματισμό.

Όλοι είδαν τη σκηνή, αλλά δε γνώριζαν ποια ήταν αυτή η ηρωίδα που έσωσε το σκυλάκι. Ο Δήμαρχος την έψαχνε για να τη βραβεύσει, μάλιστα έβαλε και τη φωτογραφία της στην εφημερίδα και καλούσε τον κόσμο να έρθει για να γιορτάσουν το γεγονός.

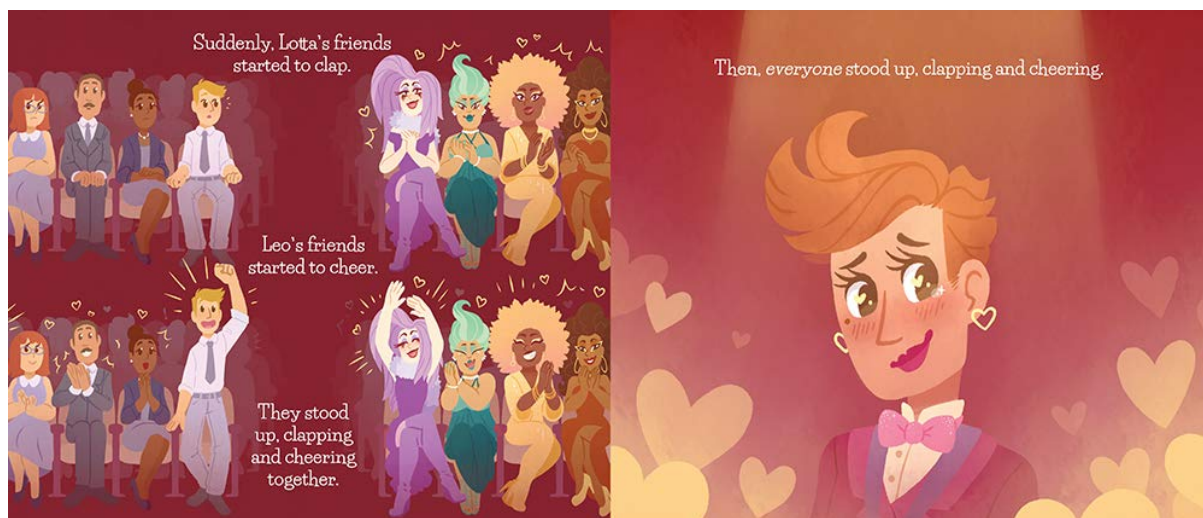
Όμως, ο θείος Leo ήταν μπερδεμένος «Ποιος θα παραλάβει το βραβείο ο Leo ή η Lotta:», αναρωτήθηκε. Ήθελε να έρθουν όλοι οι φίλοι του στη βράβευση. Οι συνάδελφοι στη δουλειά του δεν ήξεραν για την ύπαρξη της περσόνας θείας Lotta και θα ήταν έκπληξη για αυτούς αλλά από την άλλη η Lotta έσωσε το κουτάβι και θα ήθελε και τις Drag queen φίλες του εκεί. Ο μικρός σκέφτηκε ότι θα ήταν καλή ιδέα αν και τα δύο πρόσωπα δέχονταν το βραβείο. «Δεν ήμουν ποτέ ο ίδιος ταυτόχρονα», είπε ο θείος του Leo. Τότε, άρχισαν να δοκιμάζουν διάφορα ρούχα που ήταν μια μίξη των δύο τους. Στο τέλος, κατέληξαν να κρατήσουν το έντονο μακιγιάζ, ένα είδος λεπτού σιθρού υφάσματος για φούστα, σκουλαρίκια σε σχήμα καρδιάς και από πάνω ένα πουκάμισο λευκό, σακάκι και ένα ροζ παπιγιόν.

Το δημαρχείο είχε γεμίσει από κόσμο. Ήταν όλοι εκεί, φίλοι από τη δουλειά του αλλά και Drag Queen φίλες του. Ο Leo είχε αρχίσει να αισθάνεται άβολα, αλλά ο μικρός του έπιασε το χέρι και το έσφιξε γερά. Βγήκε στη σκηνή μισός ντυμένος “Leo” και μισός Drag Queen. Ο Δήμαρχος του πέρασε ένα ολόχρυσο μετάλλιο γύρω από τον λαιμό του, οι παραβρισκόμενοι πάγωσαν προς στιγμή και επικράτησε σιωπή. Ο χρόνος έμεινε ακίνητος και η αίθουσα έμοιαζε σιωπηλή σαν να μην υπήρχε κανείς μέσα. Η σιωπή έσπασε στα δύο μόλις οι φίλες της Lotta άρχισαν να χειροκροτούν, μετά οι φίλοι του Leo ξεκίνησαν να ζητωκραυγάζουν και τελικά όλοι σηκώθηκαν όρθιοι και φώναζαν από χαρά.

Ο Leo εμφανίζεται με αναποκοκκινισμένο πρόσωπο και μάτια υγρά. Μετά την τελετή ακολουθήσε ένα πάρτι όπου φίλοι του Leo ήρθαν σε επαφή με τις φίλες της Lotta και όλοι μαζί

άρχισαν να σχηματίζουν πηγαδάκια κουβέντας και χαράς. «*Νόμιζα ότι δε θα συμπαθούσε ο ένας τον άλλον*», είπε ο Leo στον ανιψιό του. Το πάρτι είχε τσάι, κέικ, συμπάθεια, μαθηματικά και άφθονα τραγούδια και χορό. Ο μικρός αφηγητής τελειώνει την ιστορία, με την ίδια έκφραση αγάπης προς το πρόσωπο του θείου του. Ο οποίος εξακολουθεί να αγαπά τους αριθμούς αλλά και τα τραγούδια.

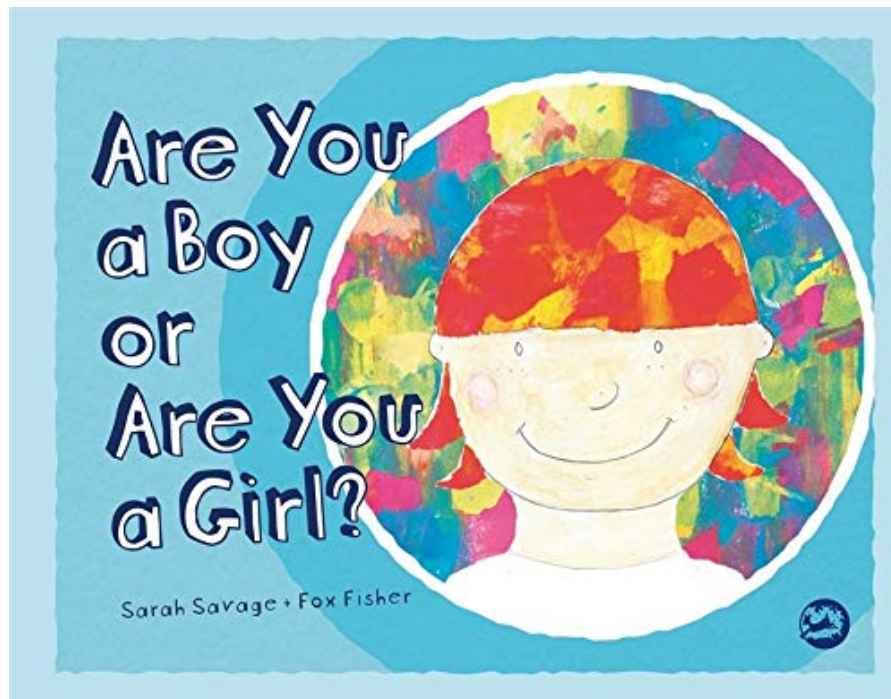

Βλέπουμε στη σελίδα αριθμομηχανές, ρουζ, σκιάς ματιών, κραγιόν και ψαλιδάκια για τις βλεφαρίδες ανάκατα με μολύβια, χάρακες και ξύστρες. Στο τέλος, ο θείος του και η θεία του είναι αγκαλιασμένοι μέσα σε ένα πλαίσιο καρδιάς. Φοράει κοστούμι με πλατφόρμες παπούτσια, μια τύπου φούστα και είναι μακιγιαρισμένος ενώ κρατάει στην αγκαλιά του τον μικρό ανιψιό του. Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός και έχουμε εσωτερική εστίαση. Οι εικονογραφήσεις του βιβλίου κινούνται σε μια παλέτα λιλά, μωβ και ροζ αποχρώσεων. Οι εικόνες αποτυπώνουν τη χαρά των ηρώων της ιστορίας, είναι φωτεινές και όμορφες αισθητικά. Τέλος, οι εκφράσεις των λογοτεχνικών χαρακτήρων απεικονίζονται με μια θεατρικότητα τόσο στο πρόσωπο όσο και στις κινήσεις τους. Το βιβλίο μας δείχνει τη ρευστότητα του φύλου. Ο Leo “κυλά” ανάμεσα στο αντρικό και γυναικείο φύλο με ευκολία. Τις καθημερινές είναι ένας τυπικός άντρας υπάλληλος, ενώ τα σαββατοκύριακα μεταμορφώνεται σε γυναίκα που χορεύει και τραγουδά. Παρουσιάζεται να έχει δύο ζωές χωρίς να γίνεται περισσότερος λόγος για αυτό στο βιβλίο. Ο Leo όταν είναι άντρας παρουσιάζεται ως ένας τυπικός, μοντέρνος άντρας της εποχής του ενώ όταν είναι γυναίκα παρουσιάζεται με το υπερβολικό στοιχείο θεατρικότητας των Drag Queen.

Στο τέλος, τον βλέπουμε με μια μίξη στοιχείων και από τους δύο κόσμους, την ανδρική και τη γυναικεία του πλευρά. Δε βλέπουμε να έχει κάποιο δίλημμα ποια πλευρά να επιλέξει,

ούτε τίθεται ένα τέτοιο ζήτημα στο βιβλίο. Αγαπά και τις δύο πλευρές του και τις αγκαλιάζει ισάξια.

Savage, S. (May 18 2017). *Are You a Boy or Are You a Girl?*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Εξώφυλλο

Ο χαρακτήρας Tiny θέλει να μας γνωρίσει τον κόσμο του και εμείς τον ακολουθούμε στις σελίδες αυτού του βιβλίου. Έχουν μόλις μετακομίσει σε μια νέα πόλη, γιατί ο μπαμπάς του χαρακτήρα βρήκε δουλειά ως οδηγός λεωφορείου. Είναι μια μεγάλη οικογένεια με τρία παιδιά, μαμά, μπαμπάς και δύο κατοικίδια που τους βλέπουμε όλους μαζί στην πρώτη σελίδα να χαμογελούν στον αναγνώστη, ποζάροντας σαν να είναι έτοιμοι να βγάλουν μια κλασική οικογενειακή φωτογραφία. Το σπίτι τους είναι ένα όμορφο ξύλινο σπίτι με αυλή, τοίχους ροζ και κάποιους κίτρινους για να σπάει τη μονοχρωμία του ροζ.

Η πόρτα του δωματίου του χαρακτήρα Tiny είναι λες και έχεις τοποθετήσει ένα δέντρο στο δωμάτιο του. Το δε κρεβάτι του μοιάζει με κάστρο, το έχει φτιάξει ο μπαμπάς. Είναι τεράστιο και μπορεί να έχει όλα τα παιχνίδια κάτω από το κρεβάτι και πάλι μπορεί να βρει και άλλο ελεύθερο χώρο ώστε να μπορεί να παίζει με την αδερφή του, Fiona. Ένα κορίτσι, με μακριά ξανθά μαλλιά. Ο χαρακτήρας Tiny έχει κόκκινα κοντά μαλλιά. Δίπλα στο κρεβάτι του χαρακτήρα Tiny, υπάρχει ένα κουτί με ρούχα και παιχνίδια. Οι μεταμφιέσεις είναι οι αγαπημένες του. Μαζί με την Fiona μπορούν να αλλάξουν εκατοντάδες ζωές. Γίνονται γιατροί,

ζώα και παρουσιαστές σε εκπομπές ταλέντων. «Είσαι αγόρι ή κορίτσι;», ρωτάει ο χαρακτήρας Tiny την Fiona. Η μαμά τους είναι στα ίδια χρώματα με τον λογοτεχνικό ήρωα Tiny.

Η μαμά με τα δύο παιδιά της πήγε στο πάρκο. Όταν, γύρισαν σπίτι ο μπαμπάς είχε μαγειρέψει μακαρόνια. Παρατηρούμε ότι ο πατέρας παρουσιάζει με έναν μη στερεοτυπικό ρόλο καθώς αυτός έμεινε σπίτι να μαγειρέψει ενώ η γυναίκα του με τα παιδιά τους πήγαν μια βόλτα στο πάρκο. Μια μέρα πριν το πρώτο κουδούνι της χρονιάς, βλέπουμε τον χαρακτήρα Tiny να διαλέγει τι θα φορέσει στο σχολείο. Το νέο σχολείο είναι μεγαλύτερο από το παλιό, η δασκάλα φαίνεται φιλική και προτρέπει τα παιδιά να είναι φιλικά απέναντι στο νέο μέλος του σχολείου. «*Tiny, τι ηλίθιο όνομα δε μπορώ να καταλάβω αν είναι γυναικείο ή αντρικό*», λέει φωνάζοντας ο Buster. «*Buster, είσαι αγενής τι σημασία έχει αν είναι αγορίστικο ή κοριτσιόστικο*;», ρώτησε η δασκάλα. Το πρωινό ήταν ξεχωριστό γιατί ήρθαν να τους μιλήσουν πυροσβέστες στο σχολείο για τους κανόνες ασφαλείας. «*Τα κορίτσια δε μπορούν να γίνουν πυροσβέστες*», είπε η Μία. «*μα το πυροσβεστικό το οδηγεί μια γυναίκα*», είπε ο ήρωας Tiny.

Αργότερα, βλέπουμε τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, να παίζουν ποδόσφαιρο στην αυλή του σχολείου. Ο Buster όμως, κλωτσά επιδεικτικά τη μπάλα μακριά «*Το ποδόσφαιρο είναι για αγόρια*», λέει. «*Δεν έχει σημασία ποιος παίζει, αρκεί να διασκεδάζει*», του απαντάει η Μία. Πίσω στην αίθουσα του σχολείου βλέπουμε τον ήρωα Tiny, τον Charlie και την Μία να ζωγραφίζουν για μια έκθεση του σχολείου ώσπου, ο Buster κλωτσά τα πινέλα και τις μογιές τους και γελά. «*ο χαρακτήρας Tiny δεν είναι ούτε αυτή, ούτε αυτός, είναι αυτό*», λέει ο Buster. Η δασκάλα φώναξε δυνατά «*Buster, τι σημασία έχει αν είναι αγόρι ή κορίτσι*;» του ζήτησε να ζητήσει συγγνώμη και να συγυρίσει τη ζημιά που έκανε.

Βλέπουμε το περίγραμμα των χειλιών του Buster που έχουν πάρει καθοδική πορεία. «*Συγγνώμη*», λέει. Δίπλα του ο ήρωας Tiny έχει κατεβάσει το κεφάλι «*τι σημασία έχει αν είναι κανείς αγόρι ή κορίτσι*;», τον ρωτά. «*Μου αρέσουν τα κέικ, να παίζω ποδόσφαιρο, να μεταμφιέζομαι και να βλέπω τα αστέρια*», είπε ο ήρωας Tiny. «*και εμένα*», απάντησε ο Buster. Μετά το σχολείο ο χαρακτήρας Tiny προσκάλεσε τους φίλους Charlie, Μία και τον νέο γείτονα Alfie. Ο Alfie, είναι ένα παιδί με κινητικά προβλήματα και κινείται με αμαξίδιο. Τα παιδιά μεταμφιέστηκαν και έπαιξαν όλα μαζί όταν τελείωσαν το παιχνίδι ο Alfie ρώτησε τον χαρακτήρα Tiny αν είναι αγόρι ή κορίτσι και απάντησε «*είμαι εγώ!*».

Ο χαρακτήρας Tiny διεκδικεί για τον εαυτό του μια οντότητα χωρίς φύλο. Θέλει να απαγκιστρωθεί από το φύλο και τα σημαινόμενα του. Το βιβλίο, υπερασπίζεται του δικαιώματος κάθε ανθρώπου να αυτοπροσδιορίζεται και να καθορίζει μόνο του το φύλο του και τις κοινωνικές προεκτάσεις αυτής της επιλογής. Ο χαρακτήρας Tiny είναι υποθέτω ένα Nonbinary άτομο (μη-δυναδικό). Ο αφηγητής είναι πρωτοπρόσωπος, ομοδιηγητικός και η εστίαση είναι εσωτερική. Το βιβλίο δεν αποκαλύπτει ποτέ στον αναγνώστη το βιολογικό φύλο της/του Tiny. Οι εικονογραφήσεις μιμούνται μια παιδική ζωγραφιά, ως εκ τούτου έχουν μια παιδικότητα στην απόδοση τους και είναι όμορφες με έντονα χρώματα ακουαρέλας.

Scotto, T. (April 3 2018). *Jerome by Heart*. New York, United States: Enchanted Lion Books.

Εξώφυλλο

«Πάντα κρατάει το χέρι μου. Είναι αλήθεια. Πραγματικά σφιχτά.»

Κάτω από τις απαλές, σχεδόν ονειρικές πινελιές του Olivier Tallec οι λέξεις ξεδιπλώνονται σαν ένα ποίημα σαν ένα τραγούδι για να εξιστορήσουν την ιστορία αγάπης ανάμεσα σε δύο αγόρια, τον Raphael και τον Jerome. Αφηγητής της ιστορίας είναι ο μικρός Raphael. Ο Jerome, επιλέγει τον Raphael στις σχολικές εκδρομές για να είναι μαζί. Δεν τον ενοχλεί καθόλου και αυτό είναι κάτι που ο Raphael αγαπά. Η μαμά του Raphael πιστεύει ότι, ο Jerome είναι πολύ ευγενής μα *«δε λέει ποτέ τίποτα για το πόσο ζεστό χαμόγελο έχει»* λέει ο Raphael. Δεν έχει προσέξει ότι ο γιός της Raphael, έχει βρει ένα μυστικό κρησφύγετο στο χαμόγελο του Jerome και εκεί νιώθει προστατευμένος. Βλέπουμε τα δύο αγόρια να κρατιούνται χέρι-χέρι, κάτι που επαναλαμβάνεται συνεχώς ως εικονικό μοτίβο και σε άλλα σημεία του βιβλίου. Η μητέρα του Raphael δεν τους προσέχει, καθώς είναι πολύ απασχολημένη στο να φροντίζει τα λουλούδια στο βάζο. Ενώ τα παιδιά εμφανίζονται να κυνηγούν δύο πεταλούδες, ο μπαμπάς του Raphael βρίσκει τον χρόνο να αισθανθεί «οίκτο» για το ότι ο Jerome δεν αρέσκεται στο να παίζει ποδόσφαιρο. Όμως, αυτό δε σημαίνει ότι επειδή δεν παίζει ποδόσφαιρο δεν είναι δυνατός. *«Είναι δυνατός»* λέει ο Jerome. Στα δεξιά της

σελίδας βλέπουμε δύο κορίτσια να παίζουν ποδόσφαιρο ενώ τα αγόρια κυνηγάνε πεταλούδες και ο πατέρας του Raphael απογοητευμένος κάθεται σκυφτός σε ένα παγκάκι.

Ο Jerome μοιράζεται με τον Raphael τα σνακ του, τον υπερασπίζεται όταν τα άλλα παιδιά τον κοροϊδεύουν, ακόμα και οι ιστορίες που πλάθει ο Jerome είναι τόσο καλές που νομίζεις ότι είναι αληθινές. Όλα αυτά, κάνουν τον Raphael να θέλει να περνά κάθε μέρα με τον Jerome. Τα πρωινά είναι χαρούμενα από την αρχή, τα μεσημεριανά τους βρίσκουν με πόνους στην κοιλιά από τα γέλια και τα βράδια έχει τόσα περάσει με τον φίλο του Jerome που του είναι αρκετά για όλο το βράδυ. Το επόμενο πρωινό θέλησε να μοιραστεί το όνειρο που είχε με τον φίλο του Jerome, με τους γονείς του. Ο μπαμπάς του, δείχνει απρόθυμος να παρακολουθήσει το όνειρο του γιου του και κοιτάζει τα κορδόνια των παπουτσιών του. Ενώ η μητέρα του σκαλίζει την τσάντα του, επίσης απρόθυμη να τον ακούσει. Η φωνή του πατέρα του για να σταματήσει, έκανε τον Raphael να καταλάβει ότι δε θα έπρεπε να μιλάει για τον Jerome. Στην εικόνα βλέπουμε τον Raphael με τους γονείς του, εκείνοι απεικονίζονται μόνο από τη μέση και κάτω ενώ ο μικρός δείχνει θυμωμένος που οι γονείς του δε συμμερίζονται τον ενθουσιασμό του για το όνειρο που είδε με τον Jerome. Στη συνέχεια, μεταφερόμαστε στο

δωμάτιο του Raphael ο οποίος ψάχνει εναγωνίως ένα δώρο για τον Jerome. Ο Jerome, του είπε ότι θα πάνε διακοπές μαζί, μπορεί και στην ψηλότερη κορυφή των Ιμαλαίων. Ο μικρός ήρωας, νιώθει την αντίθεση των γονιών του για τη φιλία του με τον Jerome και τον βλέπουμε στο δωμάτιο του να διαγράφει κύκλους γύρω από το κρεβάτι του, γύρω από το τραπέζι του, γύρω από τις ερωτήσεις.

«Ξεχνάω τη μαμά και τον μπαμπά.

Σκέφτομαι μόνο τον Jerome,

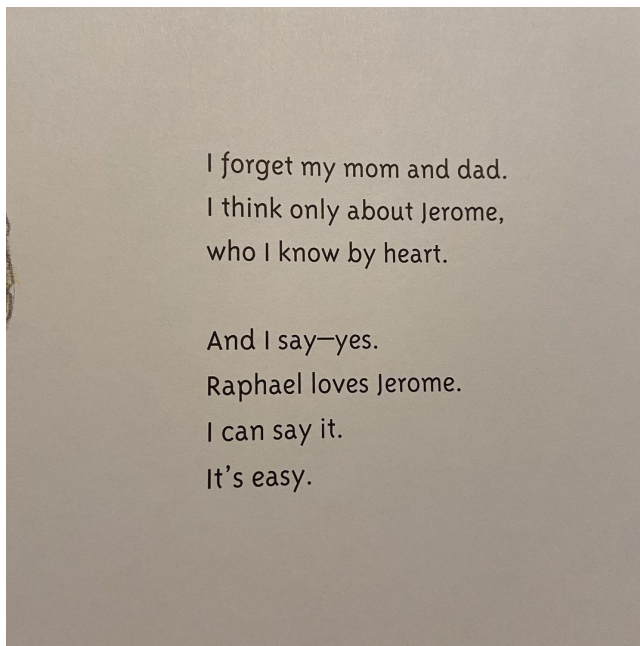
τον οποίο γνωρίζω από καρδιάς.

Και λέω -ναι.

Ο Raphael αγαπάει τον Jerome.

Μπορώ να το πώ

Είναι εύκολο»

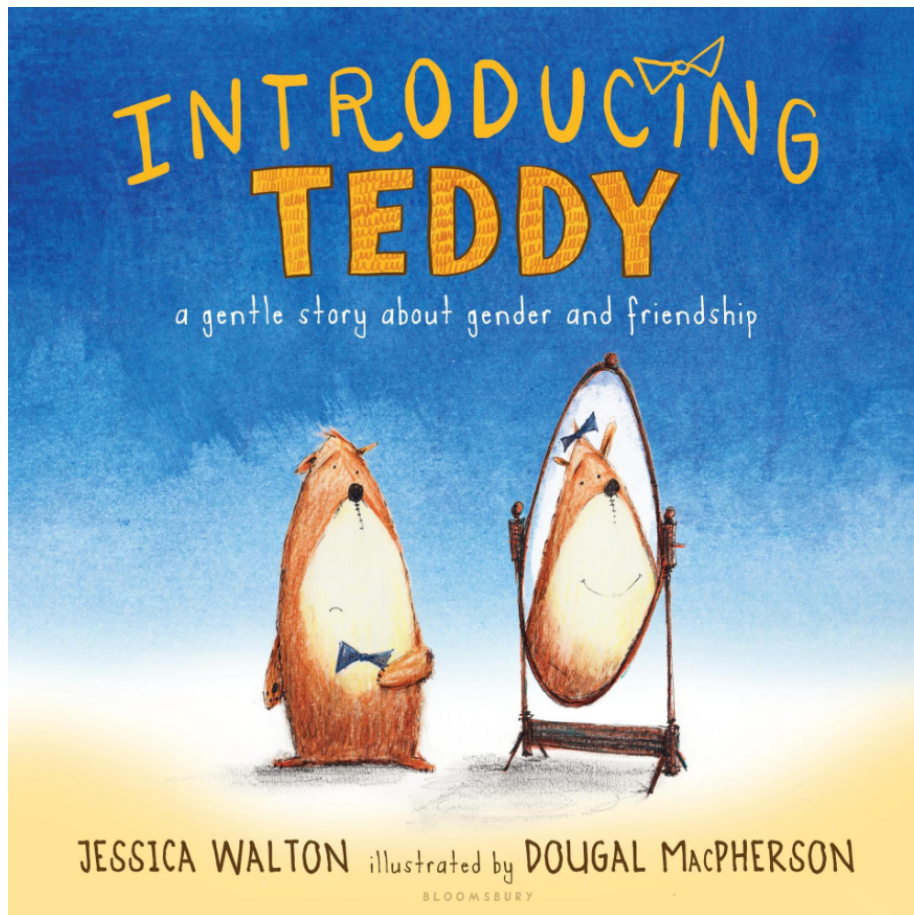

Το τέλος του βιβλίου, βρίσκει τα δύο αγόρια να περπατούν στο δρόμο πιασμένα χέρι με χέρι λουσμένα από ένα γλυκό φως σε πορτοκαλί τόνους. Η αφήγηση είναι πρωτοπρόσωπη και γίνεται από τον Raphael που μας διηγείται την ιστορία του. Όλη η ιστορία γίνεται αντιληπτή από τον μικρό Raphael και η εστίαση είναι εσωτερική. Οι εικονογραφήσεις είναι πολύ όμορφες, καταφέρνουν να δημιουργήσουν μια ονειρική ατμόσφαιρα και συνοδεύουν

άριστα τη λυρική διάθεση του κειμένου. Τα χρώματα, είναι παρμένα από μια φθινοπωρινή παλέτα και αλλάζουν μόνο όταν ο ήρωας εμφανίζεται στεναχωρημένος, γίνονται σκουρόχρωμα και υπάρχει μονοχρωμία. Όταν, ο ήρωας είναι καλά γίνονται πάλι γήινα και ζεστά. Ο Jerome και ο Raphael απεικονίζονται με κόκκινα μαλλιά και όλοι οι ήρωες είναι λευκοί.

Walton, J. (May 31 2016). *Introducing Teddy: A gentle story about gender and friendship*. New York: Bloomsbury USA Childrens.

Εξώφυλλο

Έχουμε μια τρυφερή ιστορία ανάμεσα στον Errol και το αρκουδάκι του, Thomas η οποία είναι ικανή να μας συγκινήσει. Προσοχή! η σκηνή με τον εναγκαλισμό μπορεί να μας φέρει δάκρυα στα μάτια. Ο Errol και ο Thomas παίζουν κάθε μέρα μαζί. Κάνουν ποδήλατο στο πίσω μέρος της αυλής, φυτεύουν λαχανικά στον κήπο και απολαμβάνουν σάντουιτς στο δεντρόσπιτο. Ο Errol είναι ένα κοκαλιάρικο αγόρι με μαύρα αχτένιστα μαλλιά, λευκή επιδερμίδα και ροζ μύτη. Ενώ, ο Thomas είναι ένα παχουλό αρκουδάκι με μικρά αυτιά και καφέ τρίχωμα και φοράει ένα μαύρο παπιγιόν. Είναι όπως όλα τα αρκουδάκια, πολύ γλυκό. Όταν βρέχει στρώνουν μέσα στο σπίτι μια καρό κουβέρτα και απολαμβάνουν το τσάι τους μαζί.

Μια ηλιόλουστη μέρα, ο Errol ξύπνησε από το φως που έμπαινε από τις γρίλιες του παντζουριού του. Χοροπήδησε πάνω στο κρεβάτι του και σκέφτηκε ότι θα ήταν μια καταπληκτική μέρα για παιχνίδι στο πάρκο με τον φίλο του. «Έλα, Thomas πάμε στο πάρκο για παιχνίδι», είπε ο Errol. Ο Thomas όμως, δεν είχε καθόλου διάθεση για παιχνίδι. Ξάπλωσε και κοιτούσε στεναχωρημένος το ταβάνι του σπιτιού. Ο Errol κατάλαβε ότι ο φίλος του ήταν πολύ

στεναχωρημένος. Σκέφτηκε ότι, το πάρκο θα του έφτιαχνε τη διάθεση αλλά ο Thomas δεν ήταν πολύ σίγουρος για αυτό. Τα χρώματα που κυριαρχούν στη σελίδα, είναι το μαύρο και το γκρι. Προφανώς, για να μας δώσει ο εικονογράφος τα χρώματα που υπερισχύουν στην ψυχή του Thomas.

Όταν πήγαν στο πάρκο, όλα ήταν λάθος ακόμα και η κούνια δεν ήταν ικανή να μεταστρέψει τη ψυχολογία του Thomas. «Τι συμβαίνει, Thomas;», ρώτησε ο Errol. Αν σου πω μπορεί να μη θέλεις να είμαι φίλος σου πια», απάντησε ο Thomas. Αλλά ο Errol ήταν κάθετος «θα είμαι πάντα φίλος σου», του απάντησε. Ο Thomas πήρε μια βαθιά ανάσα και στην εκπνοή της άφησε τις λέξεις να τον ελευθερώσουν. «Χρειάζομαι να είμαι ο εαυτός μου, Errol. Στην καρδιά μου πάντα ήξερε ότι είμαι ένα κορίτσι αρκουδάκι και όχι ένα αγόρι αρκουδάκι. Μακάρι το όνομα μου να ήταν Tilly και όχι Thomas», είπε ο Thomas.

Η εξομολόγηση του Thomas δεν ακούστηκε καθόλου περίεργη ή παράξενη στον Errol. Αντίθετα μάλιστα δεν το έβρισκε καν σοβαρό λόγο για να είναι κανείς στεναχωρημένος για κάτι τέτοιο. Δεν τον ένοιαζε καθόλου για αυτά είπε, το μόνο που τον ένοιαζε ήταν ότι ήταν φίλος του. «Είσαι ο καλύτερος φίλος που μπορεί μια αρκούδα να έχει», είπε η Tilly πλέον. Στη σελίδα τους βλέπουμε αγκαλιασμένους και υπάρχει μια συναισθηματική, τρυφερή ρωγμή στην έκφραση του προσώπου του Thomas που συγκινεί.

Όταν πλέον όλα ήταν καλά, ο Errol κάλεσε τη φίλη τους Ana για να έρθει στο πάρκο να παίξουν όλοι μαζί. Η Ana είναι ένα κοκκαλιάρικο κορίτσι με σγουρά πυρόξανθα μακριά μαλλιά, λευκή επιδερμίδα και ροζ μύτη. *«Βεβαίως Errol, απλά να τελειώσω το ρομπότ που φτιάχνω»*, απάντησε η Ana. Η Ana δεν άργησε να έρθει, είχε έρθει με το κόκκινο πατίνι της και τους χαιρέτησε από μακριά προσφωνώντας τους με τα ονόματα τους. Τότε ο Errol της είπε ότι από εκείνη την ημέρα ο Thomas θα είχε πλέον ένα νέο όνομα, Tilly. *«Τι υπέροχο όνομα! Πάμε να παίξουμε»*, είπε η Ana.

Η Tilly έβγαλε το παπιγιόν της και το έκανε φιόγκο για τα μαλλιά της, πάντα το ήθελε αυτό. Η Ana ενθουσιάστηκε και την παρότρυνε να φοράει ότι την κάνει ευτυχισμένη. Τότε, έβγαλε και τον δικό της φιόγκο και τον πέταξε γιατί πάντα της άρεσαν τα μαλλιά της ελεύθερα.

Οι τρεις τους χόρτασαν παιχνίδι όλο το πρωινό ώσπου, ήρθε η ώρα να πάνε σπίτι τους. Αποχαιρέτησαν τη φίλη τους Ana και έδωσαν ραντεβού για το επόμενο πάρτι τσαγιού. Η Ana τους είπε φωνάζοντας ότι, θα φέρει και ένα φίλο καθώς απομακρυνόταν με το πατίνι της.

Ο Errol και η Tilly εξακολουθούσαν να παίζουν κάθε μέρα. Έκαναν ποδήλατο στο πίσω μέρος της αυλής, φύτευαν λαχανικά στον κήπο, έτρωγαν σάντουιτς στο δεντρόσπιτο και φυσικά όταν έβρεχε έπιναν το τσάι τους μέσα στο σπίτι μαζί με την Ana και τον νέο τους φίλο, το ρομπότ που είχε φτιάξει η Ana. Το βιβλίο μιλάει για το φύλο και τους ρόλους που απορρέουν από αυτό χωρίς βαρύγδουπο λόγο. Φέρνει στο προσκήνιο την ορατότητα παιδιού Τρανς. Δε φλυαρεί για την εξερεύνηση του φύλου, αντίθετα εστιάζει στη σημασία της φιλίας, το σεβασμού και το δικαίωμα κάθε ανθρώπου στον αυτοπροσδιορισμό. Οι δύο φίλοι δεν αλλάζουν κάτι μετά την εξομολόγηση της Tilly, κάνουν ακριβώς τα ίδια πράγματα που έκαναν και στον παρελθόντα χρόνο μαζί. Διαβεβαιώνουν τον αναγνώστη με τη στάση τους οι χαρακτήρες, ότι η αλλαγή φύλου του ήρωα δε θα αλλάξει το άτομο στον πυρήνα του.

Ο εικονογράφος, MacPherson μας δίνει γλυκιές, συναισθηματικές εικόνες με σκιαγραφικό, σύγχρονο στιλ. Οι εικονογραφήσεις με τις απεικονίσεις μελανιού και ακουαρέλας είναι εντυπωσιακές για τη συναισθηματική αμεσότητα και τη σύνθεση τους. Η αφήγηση γίνεται σε τρίτο πρόσωπο, έχουμε εξωδιηγητικό αφηγητή και εστίαση εσωτερική αφού παρακολουθούμε την ιστορία μέσα από τα μάτια των δύο χαρακτήρων.

Κεφάλαιο 4^ο

Συμπεράσματα

Εξετάζοντας την εικόνα των ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων στα βιβλία του δείγματος μου, διαπίστωσα ότι η πλειοψηφία των εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων που μελέτησα, ανήκει στη μεγάλη κατηγορία των βιβλίων που έχουν ως θέμα τους την οικογένεια. Βιβλία με τέτοια ΛΟΑΤΚΙ+ θεματολογία δε βοηθά μόνο τα παιδιά των ετερόφυλων ζευγαριών να κατανοήσουν πως είναι μια ομόφυλη οικογένεια αλλά και παιδιά από ομόφυλες οικογένειες να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους και τη δική τους οικογενειακή δομή στις σελίδες βιβλίων που διαβάζουν.

Κάτι τέτοιο είναι σημαντικό όπως μας λέει ο Chick (2008) μιας και θα δοθεί σε αυτά τα παιδιά η αίσθηση ότι ανήκουν και αυτά κάπου. Τέτοια αφηγήματα ενδυναμώνουν και επικυρώνουν τις εμπειρίες τους. Οι ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες που συνάντησα στα βιβλία με θέμα την ομογονεϊκή οικογένεια, παρουσιάζονται όλοι με ετεροσεξουαλική απεικόνιση. Στην πλειοψηφία των βιβλίων οι ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα από τον περίγυρο τους. Τα βιβλία αυτά βοηθούν, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω να κάνουν ορατή την ύπαρξη τους στο ετεροσεξουαλικό μέσο αναγνώστη, τα δε παιδιά που ανήκουν σε ΛΟΑΤΚΙ+ οικογένειες να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους μέσα στις σελίδες των βιβλίων και να νιώσουν ότι επικυρώνεται η οικογένεια τους.

Τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία φιλοξενούν στις σελίδες τους ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες κυρίως λευκούς, όμως ο αριθμός εκπροσώπησης άλλων εθνοτήτων είναι πολύ κοντά με τους λευκούς χαρακτήρες. Στα περισσότερα βιβλία συναντάμε χαρακτήρες μεσαίας οικονομικής τάξης, διαφυλετικούς ΛΟΑΤΚΙ+ αλλά και ετερόφυλους. Δεν έχουμε εκπροσώπηση σε κανένα από τα βιβλία που μελέτησα από χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, κανέναν χαρακτήρα ΛΟΑΤΚΙ+ που να είναι άνεργος και κανέναν ΑΜΕΑ ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρα.

Σε ένα μικρό αριθμό βιβλίων συναντάμε τρανς και μόνο σε ένα βιβλίο Drag queen χαρακτήρα. Χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+ δηλαδή, που κινούνται εκτός του δίπολου άνδρας-γυναίκα. Οι χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+ μιλούν χωρίς περιστροφές για την αξία του γάμου, των παιδιών και της οικογένειας. Αναπαράγουν το κανονιστικό πλαίσιο της ετερόφυλης οικογένειας, δίνοντας στον αναγνώστη το μήνυμα ότι τα ζευγάρια του ίδιου φύλου δεν αποτελούν κάτι διαφορετικό και δεν είναι απειλή για την κοινωνία και τους θεσμούς της. Αυτό, όπως μας λέει ο Taylor (2012) βοηθά στην κατασκευή της ομοκανονικότητας. Η εστίαση στα θέλω της μεσαίας τάξης: το γάμο, τα παιδιά, την οικονομική ευμάρεια, την πυρηνική

οικογένεια και τον καταναλωτισμό υπηρετούν υπόγεια τους παραδοσιακούς ρόλους του φύλου.

Τα χαρακτηριστικά αυτά που πλαισιώνουν τους ΛΟΑΤΚΙ+ ήρωες στα βιβλία, δεν είναι απαραίτητα κακά αλλά είναι επικίνδυνα μιας και δίνουν ορατότητα σε ένα κομμάτι ενώ ένα άλλο κομμάτι της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας παραμένει στο περιθώριο. Έτσι, δημιουργούνται σχισμές στην queer κοινότητα που από τη μια πλευρά κατακτά πράγματα και από την άλλη τη διαιρεί, σε κομμάτια προνομίων και ορατότητας για λίγους. (Taylor, 2012).

Δε συνάντησα σε κανένα παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο αμφισεξουαλικό ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρα. Στη συντριπτική πλειοψηφία των βιβλίων που μελέτησα, οι χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+ εξωτερικά ακολουθούν στερεοτυπικές ανδρικές και γυναικείες αναπαραστάσεις. Οι γκέι άντρες είναι μοντέρνοι και με ετεροσεξουαλικό προφίλ ενώ οι λεσβίες οι περισσότερες είναι θηλυκές και ελάχιστες με ανδρόγυνα χαρακτηριστικά. Κάτι που δεν τους κάνει να διαφέρουν ουσιαστικά από τους ετεροφυλόφιλους χαρακτήρες, που συναντάμε σε άλλα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία, παρά τη διαφορετικότητά τους. Στη συντριπτική πλειοψηφία των εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων του δείγματος μου, οι παρουσιάσεις φύλου δεν είναι απειλητικές ως προς την ετεροφυλοφιλία, για παράδειγμα τα ζευγάρια γυναικών απεικονίζονται ακολουθώντας τις κανονιστικές επιταγές της θηλυκότητας.

Οι τρανς ήρωες που συνάντησα διατηρούν τις κανονιστικές δυαδικές αντιλήψεις για το φύλο. Αντί να επιτρέπουν στα βιβλία αυτά να φανεί ένας ήρωας που δεν έχει μια ταυτότητα, δηλαδή δεν είναι παραδοσιακά αρσενική αλλά ούτε και θηλυκή. Μόνο, ένας ήρωας από όλο το δείγμα μου, δεν επιθυμεί να ανήκει στο ένα ή το άλλο φύλο.

Στην πλειοψηφία των βιβλίων που μελέτησα, οι χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+ δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα με τον κοινωνικό και οικογενειακό τους περίγυρο. Φυσικά, υπάρχουν και αυτές οι περιπτώσεις στα βιβλία, αλλά παρουσιάζονται με αχνά χρώματα και τα όποια προβλήματα ξεπερνιούνται πολύ εύκολα μιας και τα περισσότερα προωθούν τον σεβασμό της ταυτότητας του άλλου και του σεβασμού της σεξουαλικής ταυτότητας. Η συντριπτική πλειοψηφία των ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων που συνάντησα είναι ομοφυλόφιλοι, άνδρες και γυναίκες.

Στην πλειονότητα των βιβλίων δε γίνεται λόγος των ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων για το θρήσκευμά τους, έχουμε μόνο μια αναφορά στο θρήσκευμα δυο ομόφυλων γυναικών που ετοιμάζονται να παντρευτούν με εβραϊκή τελετή.

Σε όλα τα βιβλία με ομόφυλους γονείς, έχουμε γλωσσικές αναπαραστάσεις φυσικής επαφής μεταξύ συν-γονέων και του παιδιού τους. Στα περισσότερα, έχουμε οπτικοποιημένη

τροφερή απεικόνιση ζευγαριών του ίδιου φύλου μεταξύ τους ενώ σε ένα βιβλίο έχουμε ερωτική απεικόνιση. Βλέπουμε την ανταλλαγή φιλιού ανάμεσα σε δυο γυναίκες. Τα ζευγάρια των γυναικών είναι σχεδόν ισάξια με εκείνα των ανδρών του δείγματος μου. Η οπτικοποιημένη φυσική επαφή μεταξύ ζευγαριών ανδρών είναι ισάξια με εκείνη των γυναικών.

Μόνο δύο ιστορίες, λαμβάνουν χώρα σε ένα μικρό αστικό περιβάλλον. Τα περισσότερα ζευγάρια παρουσιάζονται κοντά ηλικιακά, ελάχιστα παρουσιάζονται με ηλικιακή απόσταση. Η πλειοψηφία των ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων είναι λεπτοί, ενώ έχουμε και περιπτώσεις με διαφορετικό σωματότυπο αλλά είναι φανερά η μειοψηφία. Έχουμε δύο περιπτώσεις σε ολόκληρο το δείγμα, που οι χαρακτήρες παρουσιάζονται να φοράνε γυαλιά. Σε κάποια από τα βιβλία που μελέτησα τα ζευγάρια των γυναικών απεικονίζονται να έχουν παιδιά, ωστόσο μικρή σημασία δίνεται στο ποια είναι η βιολογική μητέρα. Οι λεσβίες μητέρες ταιριάζουν περισσότερο στο κάδρο της μητρότητας γιατί είναι λιγότερο απειλητικές κοινωνικά από ότι η ανδρική ομοφυλοφιλία. Λογοκρισία συνάντησα μόνο στις σελίδες ενός βιβλίου, στο *King and King*, το φιλί ανάμεσα στους δύο άντρες λογοκρίνεται με μια καρδιά να καλύπτει την ένωση των χειλιών τους.

Ο αφηγητής, στην πλειοψηφία των βιβλίων αυτών είναι θετικός απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Οι ιστορίες παρουσιάζονται μέσα από τη ματιά των ΛΟΑΤΚΙ+. Αυτό συμβαίνει γιατί οι συγγραφείς των βιβλίων του δείγματος μου -στη συντριπτική πλειοψηφία τους- ανήκουν και οι ίδιοι στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Η πρόκληση με την ανάλυση των αφηγήσεων των εικονογραφημένων βιβλίων με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες, δεν είναι τόσο για το τι μας λένε ανοιχτά οι αφηγητές. Αντ'αυτού, η πρόκληση είναι να δούμε τι δε μας λένε οι αφηγητές και οι ιστορίες τους ή τι είναι αόρατο. Η συντριπτική πλειοψηφία των ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων, ανταποκρίνονται στους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων τους. Έχουμε ελάχιστες αποκλίσεις από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Οι συγγραφείς κανονικοποιούν συστηματικά τους ρόλους των φύλων στο σύνολο σχεδόν του δείγματος μου. Πέρα από τις αξίες της μεσαίας τάξης και τους ρόλους που ανταποκρίνονται στο φύλο υπερτονίζουν και δίνουν αξία στο γάμο και στα παιδιά. Συστήματα άκρως συντηρητικά.

Σε παλαιότερα βιβλία με τέτοια θεματολογία, είχαμε μια συντριπτική εκπροσώπηση της λευκής φυλής, στο δείγμα μου βλέπω ότι κάτι τέτοιο δε συμβαίνει. Αλλά, αυτό που εξακολουθεί να υπάρχει στα βιβλία αυτά, χωρίς να το καταλαβαίνουμε είναι ότι ακόμα και αν είχαμε φυλετική εκπροσώπηση, ταξική, σωματικής ικανότητας ή άλλων δεικτών ταυτότητας δε θα άλλαζαν και πολλά. Το να αντικαταστήσεις ένα λευκό ομοκανονικό υποκείμενο με ένα

Ισπανόφωνο ομοκανονικό υποκείμενο, δεν αλλάζει τίποτα στην αμφισβήτηση των συστημάτων καταπίεσης της ετεροκανονικότητας. Εν ολίγοις είναι αφηγήματα που ενδυναμώνουν την ετεροσεξουαλικότητα και δεν την αμφισβητούν.

Οι αφηγητές του δείγματος μου υποστηρίζουν την ομοκανονικότητα, δεν αμφισβητούν κανένα σύστημα καταπίεσης όπως: ο ετεροσεξισμός, ο κλασισμός, ο σεξισμός, η ηλικιακή διάκριση και η γεωγραφική προκατάληψη. Σιωπηρά διαπερνά το κείμενο, η συμφωνία μεταξύ ομοκανονικών ατόμων και προνομιούχων ετεροφυλόφιλων. Όμως, υποστηρίζοντας τα υπάρχοντα συστήματα καταπίεσης σε αντάλλαγμα προνομίων (γάμος ομοφυλοφίλων, υιοθεσία παιδιών) αυτό σημαίνει ότι διάφορες άλλες ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητες μένουν στο περιθώριο.

Οι εικονογραφήσεις στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία που εξέτασα στην πλειοψηφία τους, παρουσιάζουν τους ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες να είναι σύμφωνοι με το φύλο τους. Αυτό είναι πολύ βολικό, γιατί χρειάζονται λιγότερες πρακτικές ομαλοποίησης και αποτελούν το τέλειο ομοκανονικό υποκείμενο. Είναι εύλογο κάποιος να αναρωτηθεί γιατί να ασκούμε κριτική για τις εικονογραφήσεις αυτές. Δεν πρέπει οι ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες να έχουν ορατότητα; Πρέπει να έχουν, αλλά όλα τα μέλη της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Όλες οι εθνότητες, οι κοινωνικές τάξεις, γκέι, τρανς κ.τλ. Δε χρειάζεται να υπερτονίζονται στις εικονογραφήσεις συντηρητικά πρότυπα όπως αυτά της οικογένειας, της ετεροσεξουαλικότητας και της απόκτησης παιδιών. Μπορούν τα μέλη μιας οικογένειας να έχουν και άλλες έγκυρες και διαφορετικές μορφές συγγένειας πέρα από τον γάμο.

Οι χαρακτήρες ΛΟΑΤΚΙ+ μπορεί να είναι κύριοι χαρακτήρες στην εικονογράφηση όχι μόνο για χάρη της διαφορετικότητας, αλλά και γιατί είναι απλά διαφορετικοί εξωτερικά. Στις εικονογραφήσεις των βιβλίων που εξέτασα, διαπιστώνω ότι, στην πλειοψηφία τους είναι απόλυτα εναρμονισμένες με κανονιστικά πρότυπα για το φύλο. Αντί οι εικονογραφήσεις να επιδιώκουν να ανατρέψουν τις ρατσιστικές, ετεροσεξουαλικές και σεξιστικές πρακτικές του τώρα, τελικά καταλήγουν στο να αναπαράγουν ετεροκανονικά πρότυπα. Οι άντρες ομοφυλόφιλοι χαρακτήρες, απεικονίζονται πλήρως συμμορφωμένοι με την εικόνα ενός ετερόφυλου άντρα. Οι λεσβίες απεικονίζονται στερεοτυπικά θηλυκές και όταν αυτό δε συμβαίνει η σύντροφός της είναι θηλυκή. Αυτό, κάνει τις απεικονίσεις αυτές λιγότερο απειλητικές απέναντι στην ετεροφυλοφιλία. Αν όμως, οι εικονογραφήσεις δείξουν δυο μη θηλυκές συντρόφους τότε αυτό καθίσταται προβληματικό.

Οι τρανς χαρακτήρες που βλέπω στις εικονογραφήσεις των βιβλίων του δείγματός μου ακολουθούν το δυαδικό κανονιστικό κανόνα των φύλων. Μόνο, σε μια περίπτωση ο/η ήρωας δεν ακολουθεί το ένα ή το άλλο φύλο. Στις εικονογραφήσεις, οι τρανς παρουσιάζονται ως άντρες ή γυναίκες. Δεν τους δίνεται στα βιβλία αυτά, καμία ευκαιρία για οποιαδήποτε άλλη επιλογή, πράγμα που και αυτό εξυπηρετεί την ετεροκανονικότητα. Αντί να επιτρέπει μια ταυτότητα, που δεν ανήκει ούτε στο αρσενικό ούτε στο θηλυκό.

Οι εικόνες στο σύνολο τους έχουν υψηλή αισθητική, σχεδιασμό, σύνθεση και χρώμα. Οι εικονογραφήσεις των βιβλίων καταφέρνουν να μας δώσουν την ατμόσφαιρα της αφήγησης Έχουμε στα περισσότερα βιβλία ισορροπία, ανάμεσα στο κείμενο και την εικόνα. Κάτι, που εξυπηρετεί την υπόθεση του βιβλίου. Οι θέσεις των εικόνων μέσα στη σελίδα βοηθούν τον αναγνώστη και δεν τον μπερδεύουν. Οι χαρακτήρες των βιβλίων που μελέτησα εμφανίζονται παντού οι ίδιοι, έτσι ώστε ο μικρός αναγνώστης να μη τους μπερδεύει με άλλους ήρωες. Οι εικόνες, είναι κατάλληλες για τις δυνατότητες και την ηλικία των παιδιών. Μόνο, στην περίπτωση της απεικόνισης του Αντιπροέδρου Mike Pence είναι κάτι που μπορεί ένα παιδί να μη το καταλάβει.

Οι εικονογραφήσεις ακολουθούν τις επιταγές του χρόνου και του τόπου της ιστορίας που αφηγούνται. Δεν αποφεύγονται οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις του φύλου, στην συντριπτική τους πλειοψηφία. Μόνο σε μια-δυο περιπτώσεις από ολόκληρο το δείγμα οι εικονογραφήσεις δεν εξυπηρετούν αυστηρές αναπαραστάσεις του ενός ή του άλλου φύλου. Το εμπροσθόφυλλο σε πολλά βιβλία δείχνει ζευγάρια ανδρών με τα παιδιά τους ή γυναικών με τα παιδιά τους. Έχουμε τρανς ήρωες που κοσμούν το εξώφυλλο κάποιων βιβλίων καθώς και ενός Drag Queen ήρωα που βρίσκεται στο εξώφυλλο. Αρκετά δηλαδή εξώφυλλα των βιβλίων αυτών δίνουν το στίγμα τους.

Το εξώφυλλο είναι το σημαντικότερο του περικειμένου⁴. Συνδυάζει γραπτό λόγο, εικόνα και στοιχεία σχεδιασμού και ο σκοπός του είναι να προδιαθέσει τον αναγνώστη για το περιεχόμενο του βιβλίου, σε μια προσπάθεια να ενθαρρύνει την ανάγνωση (Σδρούλια & Τσιλιμένη). Παρατηρώ ότι, στην πλειοψηφία των βιβλίων που εξέτασα, στο εξώφυλλο βρίσκονται ο/η ή οι βασικοί ήρωες των βιβλίων. Με τρόπο που πολλές φορές αποκαλύπτει το περιεχόμενο του βιβλίου καθώς και τη σεξουαλικότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρων. Ο τίτλος είναι ένα πολύ βασικό στοιχείο. Ο τίτλος στα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία συνδράμει στο

⁴ Περικείμενο αφορά ότι περιβάλλει το κείμενο όπως ο τίτλος, υπότιτλος, εξώφυλλο, οπισθόφυλλο, ταπετσαρίες, αφιερώσεις, ευχαριστίες, βιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα, όνομα εκδοτικού οίκου κ.ά.

νόημα του κειμένου, προετοιμάζοντας τον αναγνώστη για το «σκηνικό» της ιστορίας. Οι τίτλοι των βιβλίων που εξέτασα δεν είναι ξεκομμένοι από το περιεχόμενο του εκάστοτε βιβλίου. Ένα αισθητικά ελκυστικό εξώφυλλο, προδιαθέτει το παιδί να το διαβάσει. Τα εξώφυλλα του δείγματος μου, έχουν υψηλή αισθητική στο σύνολο τους, και «καλούν» τον αναγνώστη να τα ξεφυλλίσει.

Εν κατακλείδι τα παιδικά εικονογραφημένα βιβλία με ΛΟΑΤΚΙ+ χαρακτήρες όχι μόνο δεν ανατρέπουν την ετεροκανονικότητα αλλά την ενισχύουν και την υπερτονίζουν, καθώς και άλλων μορφών καταπίεσης που υποστηρίζουν.

Βιβλιογραφία

Γεωργιάδου, Σ. (2018, 21 Δεκεμβρίου). Μεταφράζοντας τον έμφυλο Άλλο για παιδιά: Παραδείγματα από το εικονογραφημένο βιβλίο Piratrans Carabarco *ΚΕΙΜΕΝΑ* -, (28). Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2020, από <http://keimena.ece.uth.gr/main/t28/01-georgiadou.pdf>.

Γιαννικοπούλου, Α. (2013). Ούτε ροζ ούτε γαλάζιο: ομοφυλόφιλοι χαρακτήρες σε εικονογραφημένα βιβλία για παιδιά. Σε Δ. Αναγνωστοπούλου, Γ. Παπαδάτος, Γ. Παπαντωνάκης (Επιμ.), *Γυναικείες και ανδρικές αναπαραστάσεις στη λογοτεχνία για παιδιά και νέους* (σ. 171-183). Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Γιαννικοπούλου, Α. & Σακελλάκη, Κ. (2011, 13 Δεκεμβρίου). Ομοφυλόφιλος γονιός σε εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο; Δεν υπάρχει!!!! *Κείμενα* -, (14). Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2020, από http://keimena.ece.uth.gr/main/t14/04_Gianikopoulou_el.pdf

Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. [ηλεκτρ. βιβλ.]*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5826>

Κανατσούλη, Μ. (2007). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: UNIVERSITY STUDIO PRESS.

Κανατσούλη, Μ. (2011, 13 Δεκεμβρίου). Εναλλακτικές μορφές οικογένειας στη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία για μικρές ηλικίες παιδιών *Κείμενα* 14. Ανακτήθηκε 21 Οκτωβρίου, 2020, από http://keimena.ece.uth.gr/main/t14/02_Kanatsouli_el.pdf.

Κολύρη, Χ. (2017). *ΤΟ ΦΥΛΟ ΣΑΝ ΔΟΛΩΜΑ Ψυχαλάνυση, Πολιτική και Τέχνη*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Παπαντωνάκης, Γ. & Κωτόπουλος, Τ. (2011). *Σκηνικό Χαρακτήρες Πλοκή*. Περιστέρι: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΙΩΝ.

Σδρούλια, Ε. & Τσιλιμένη, Τ. (2017, 3 Ιουλίου). Ο ρόλος των περικειμενικών στοιχείων του εξωφύλλου στη διαμόρφωση άποψης από παιδιά προσχολικής ηλικίας ως προς την επιλογή ενός εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου *Κείμενα* 25. Ανακτήθηκε 4 Μαρτίου, 2021, από <http://keimena.ece.uth.gr/main/t25/02-sdroulia-tsilimeni.pdf>.

- B.J. Epstein (2012) We're Here, We're (Not?) Queer: GLBTQ Characters in Children's Books, *Journal of GLBT Family Studies*, 8:3, 287-300, DOI: [10.1080/1550428X.2012.677241](https://doi.org/10.1080/1550428X.2012.677241)
- Bryson, M. and de Castell, S. 1993. Queer pedagogy: Praxis makes im/perfect. *Canadian Journal of Education*, 18: 285–305.
- Butler, J. (2009). *Αναταραχή φύλου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Chick, K. (2008). Fostering an Appreciation for all Kinds of Families: Picturebooks with Gay and Lesbian Themes. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature* 46(1), 15-22. [doi:10.1353/bkb.0.0013](https://doi.org/10.1353/bkb.0.0013).
- Janette Kelly (2012) Two daddy tigers and a baby tiger: promoting understandings about same gender parented families using picture books, *Early Years*, 32:3, 288-300, DOI: [10.1080/09575146.2011.652074](https://doi.org/10.1080/09575146.2011.652074)
- Jasmine Z. Lester (2014) Homonormativity in Children's Literature: An Intersectional Analysis of Queer-Themed Picture Books, *Journal of LGBT Youth*, 11:3, 244-275, DOI: [10.1080/19361653.2013.879465](https://doi.org/10.1080/19361653.2013.879465)
- Kathy Cloughessy & Manjula Waniganayake (2014) Early childhood educators working with children who have lesbian, gay, bisexual and transgender parents: what does the literature tell us?, *Early Child Development and Care*, 184:8, 1267-1280, DOI: [10.1080/03004430.2013.862529](https://doi.org/10.1080/03004430.2013.862529)
- Levet, B. (2019). *Η θεωρία του φύλου*. Αθήνα: Ποικίλη στοά.
- Nathan Taylor (2012) U.S. Children's Picture Books and the Homonormative Subject, *Journal of LGBT Youth*, 9:2, 136-152, DOI: [10.1080/19361653.2011.649646](https://doi.org/10.1080/19361653.2011.649646)
- Olivia Murray (2011) Queer Youth in Heterosexist Schools: Isolation, Prejudice and No Clear Supportive Policy Frameworks, *Multicultural Perspectives*, 13:4, 215-219, DOI: [10.1080/15210960.2011.616835](https://doi.org/10.1080/15210960.2011.616835)
- Robin K. Fox (2007) One of the Hidden Diversities in Schools: Families with Parents who are Lesbian or Gay, *Childhood Education*, 83:5, 277-281, DOI: [10.1080/00094056.2007.10522932](https://doi.org/10.1080/00094056.2007.10522932)

Robinson K. Doing Anti-Homophobia and Anti-Heterosexism in Early Childhood Education: Moving beyond the Immobilising Impacts of ‘Risks’, ‘fears’ and ‘silences’. Can We Afford Not To? *Contemporary Issues in Early Childhood*. 2005;6(2):175-188.

doi:[10.2304/ciec.2005.6.2.7](https://doi.org/10.2304/ciec.2005.6.2.7)

Robson, C. (2010). *Η έρευνα του Πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: GUTENBERG.

Sunderland J, McGlashan M. The linguistic, visual and multimodal representation of two-Mum and two-Dad families in children’s picturebooks. *Language and Literature*.

2012;21(2):189-210. doi:[10.1177/0963947011435863](https://doi.org/10.1177/0963947011435863)

Susan B. Shimanoff PhD, John P. Elia PhD & Gust A. Yep PhD (2012) Queering the Politics of Lambda Picture Book Finalists: Challenging Creeping Neoliberalism Through Curricular Innovations, *Journal of Homosexuality*, 59:7, 1005-

1030, DOI: [10.1080/00918369.2012.699840](https://doi.org/10.1080/00918369.2012.699840)

Παιδικά εικονογραφημένα βιβλία

Aizen, M. (May 2 2017). *Eustace & Clyde*. New York, United States: Sky Pony.

Anderson, A. (13 Feb 2018). *Neither*. New York, United States: Little, Brown & Company.

Austrian, J. (January 5, 2016). *Worm Loves Worm*. United States: HarperCollins/Balzer + Bray.

Beer, S. (24 Dec 2018). *Love Makes a Family*. United States: Dial Books.

Bell, D. (27 Feb 2017). *Under the Love Umbrella*. VIC, Australia: Scribe Publications.

Biggs, B. (March 7 2017). *Tinyville Town: I'm a Librarian*. New York, United States: Abrams Appleseed/Harry N. Abrams.

Brannen, S. (1 Apr 2008). *Uncle Bobby's Wedding*. New York, United States: Penguin Putnam Inc.

Brannen, S. (12 May 2020). *Uncle Bobby's Wedding*. New York, United States: Little Bee Books.

Davids, S. (November 7 2015). *Annie's Plaid Shirt*. United States: Upswing Press.

Elliott, M. (1 Mar 2017). *Pearl Power And The Girl With Two Dads*. Upton, United Kingdom: I Love Mel.

Fernandez, M. (2019). *Federico and All His Families*. Madrid, Spain: nubeOCHO.

Genhart, M. (May 7 2019). *Rainbow: A First Book of Pride*. United States: Magination Press (American Psychological Association).

Gordon, M. (1 Aug 2016). *The Flower Girl Wore Celery*. Minneapolis, United States: Kar-Ben Publishing (R).

Green, B. (June 2 2020). *Who's Your Real Mom?*. Minneapolis, Minnesota, United States: Scribble US.

Haack, D. (14 Apr 2020). *Prince & Knight*. Australia: Little Bee Books.

Hall, M. (February 2 2016). *Red : A Crayon's Story*. New York, United States: HarperCollins Publishers Inc.

Hoffman, S. & Hoffman, I. (1 Mar 2020). *Jacob's New Dress*. Park Ridge, Illinois, United States: Albert Whitman & Company.

Joosten, M. (March 26 2019). *My Two Dads and Me*. New York, United States: Random House USA Inc.

Joosten, M. (March 26 2019). *My Two Moms and Me*. New York, United States: Random House USA Inc.

Kilodavis, C. (December 1 2010). *My Princess Boy*. New York, United States: SIMON & SCHUSTER.

Kirst, S. (5 May 2020). *Papa, Daddy, and Riley*. United States: Magination Press (American Psychological Association).

Lang, S. (March 24 2015). *Families, Families, Families!*. United States: Random House Books for Young Readers.

Love, J. (April 23, 2018). *Julián Is a Mermaid*. United States: Candlewick Press.

Love, J. (October 6, 2020). *Julián at the Wedding*. United States: Candlewick Press.

Lukoff, D. (4 June 2019). *When Aidan Became a Brother*. New York City, United States: Lee & Low Books.

Manushkin, F. (14 Apr 2020). *Plenty of Hugs*. United States: Penguin Putnam Inc.

Meisner, N. (April 8 2019). *My Mommy, My Mama, My Brother, and Me: These Are the Things We Found By the Sea*. Canada: Nimbus Publishing (CN).

Mills, M. (April 4 2019). *Families, Families Everywhere*. United States: The Mills of Abstraction.

Newman, L. (15 Jun 2017). *Sparkle Boy*. New York, United States: Lee & Low Books.

Newman, L. (6 August 2016). *Heather Has Two Mommies*. United States: Candlewick Press.

Newman, L. (December 9 2008). *Daddy, Papa, and Me*. United States: Tricycle Press.

Nijland, S. & de Haan, L. (March 1 2003). *King and King*. Berkeley, CA, United States: Tricycle Press.

Parets Luque, C. (April 3, 2018). *A handful of buttons: Picture book about family diversity*. United States: CreateSpace Publishing.

Parr, T. (2 Apr 2019). *The Family Book*. New York, United States: Little, Brown & Company.

Richardson, J. & Parnell, P. (1 june 2005). *And Tango Makes Three*. United States: Simon & Schuster Books For Young Readers.

Royce, E. (April 28 2020). *Auntie Uncle: Drag Queen Hero*. United States: Pow! Kids Books.

Savage, S. (May 18 2017). *Are You a Boy or Are You a Girl?*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Scotto, T. (April 3 2018). *Jerome by Heart*. New York, United States: Enchanted Lion Books.

Van Ness, J. (March 31 2020). *Peanut Goes for the Gold*. New York, United States: HarperCollins Publishers Inc.

Walton, J. (31 May 2016). *Introducing Teddy: A gentle story about gender and friendship*. New York: Bloomsbury U.S.A. Children's Books.

Bundo, M. & Twiss, J. (18 March 2018). *A Day in the Life of Marlon Bundo*. San Francisco: Chronicle Books LLC.